Nemunas

Nr. 19
(955)

2015 m.
spalio 8–21 d.

Kaina 1,35 Eur
(4,66 Lt)

DVISAVAITINIS KULTŪROS IR MENO LEIDINYS

Gintautas VELYKIS. Iš ciklo „Pasižvalgymas po Žaliakalnį“.

Rudens parodos Kauno menininkų namuose

27 p.

9 770134 314014

Dviguba lapė

Sakoma,
Kad lapė neturėjo jokio maišelio –
Nežinia kur pasidėjo ar pametė,
Ar ne tame vandenyje išskalbė.

Sakoma,
Kad kažkas ją matė su maišeliu –

Sakoma,
Kad lapės maišelis toks gilus –
Jei ranką pasiilgintum,
Tiesą pasiektum.

Lapė niekada neturėjo maišelio.

Gintautas DABRIŠIUS

Salomėjos JASTRUMSKYTĖS „Euklidai“.

Poezija yra gyva esybė

Jurgitos BASTYTĖS nuotrauka

Paklausta, kaip jaučiasi jau tuoj pasirodysiant jos knygai, sako, kad puikiai – visai nesijaudina, labiau džiūgauja. Išties tai akivaizdu – akys švyti, o balsas ramus ir harmoningas, jokio jaudulio. Atsakinėdama į klausimus ji tarsi nekalba, o seka poeziją, gal istorijas, o gal vaikystėje įsimintas pačias prasmingiausias pasakas. Balsas užliūliuoja kaip tikėjimas, jog išsipildo visos svajonės, tereikia išlaukti, kol ateis jų pildymosi metas. Regis, šios autorės literatūrinės svajonės iš tikrųjų pildosi, tačiau koks kelias iki to, ieškant atsakymų į savo pačios klausimus: kas yra poezija, kuo ji skiriasi nuo kitos literatūros? reikia ar nereikia rašyti „kaip reikia“? kas apskritai yra literatūra ir kaip ji mus veikia?

Apie literatūros būvį gyvenime ir knygose kalbame su poete, šių metų Pirmosios knygos konkurso laimėtoja Vitalija PILIPAUSKAITE-BUTKIENE. Jos eilėraščių rinkinys „Kvėpuoju“ kaip tik šiuo metu keliauja iš spaustuvės.

– Spėju, kad knyga būtų išėjusi ir be konkurso. Tad kokia jo reikšmė, ką jis duoda?

– Man šis konkursas svarbus. Jau nuo pirmųjų metų universitete seku Pirmosios knygos seriją: kokie autoriai laimi, apie ką ir kokie jų tekstai, kaip vėliau jiems sekasi, ar konkursą laimi jau literatūros lauke žinomi kūrėjai, ar pristatomi visai nauji vardai. PK serija man reikšminga dėl kelių priežasčių. Jas aiškinausi ir svarstydama, ar pateikti rankraštį konkursui. Tai truko ne vienus metus – yra net keli knygos rankraščio variantai, turbūt kokių 2006, 2010, 2012 m. Bet vis suprasdavau, kad dar ne taip, kad dar ne. Ir kaskart apmąstydavau, kodėl PK, kam man reikalingas ar nereikalingas šis konkursas.

Turbūt man svarbiausia komisija. Tai, kad rankraštį skaito žmonės, kuriais pasitikiu, kurie man įdomūs. Galbūt ir nesant galimybei išleisti mielai duočiau jiems paskaityti tai, ką parašiau. Kita vertus, pasigendu glaudesnio ryšio tarp PK komisijos, Rašytojų sąjungos leidyklos ir jaunų autorių. Man regis, pradedančiam kūrėjui labai svarbu sužinoti, kaip jo tekstus vertina „didieji“. Tai padeda augti, tobulėti, peržiūrėti savo kūrinius. Dabar šiek tiek komentuojami laimėtojai, o kitiems pretendentams pastabos nepateikiamos, grįžtamojo ryšio nėra. O būtų puiku. Man atrodo, autoriams, ypač tiems, kurie neleidžiami, labai svarbu gauti komisijos atsakymą – kad galėtų augti. Suprantu, dideli krūviai – daug rankraščių, bet nors keliais sakiniais pakomentuoti, manau, vertėtų. Žinoma, nėra lėšų, tačiau jei tokia eilutė kaip atlygis komisijos nariui už raštišką atsiliepimo parengimą būtų įtraukta į paraišką, gal ir laiko, ir finansų atsirastų. Na, bent jau pasvajoti galima, o aš tikiu, kad svajonės pildosi.

Antras dalykas – leidykla. Rašytojų sąjungos leidyklos ženklas prestižinis. Turiu omenyje tam tikrą leidžiamų autorių atrankos kriterijų. Linkėčiau leidyklai kuo labiau palaikyti savo išskirtinumą. Trečias dalykas – PK konkursą laimėjusios knygos sklaidos galimybės. Šiemet man nekilo nė menkiausios abejonės, kad mano knyga jau *yra*. Ar dalyvaudama konkurse, ar ne, būčiau ieškojusi būdų ją leisti. Tačiau, jei tai daryčiau pati, mąstyčiau, kaip knygą platinti, kaip pristatyti. Na, o dabar, padedama leidyklos, turėsiu daugiau galimybių.

Buvau įsivardijusi ir veiksnį, dėl kurio abejojau, ar verta dalyvauti konkurse. Tai serijos dizainas. Kartą sustačiau kelias atsitiktines, įvairių leidyklų leistas skirtingų kartų lietuvių poetų knygas vieną šalia kitos ir net aiktelėjau – atsitraukus kelis žingsnius, jos visos atrodė vienodos, pilkos, beasmenės. O aš norėjau, kad manoji būtų graži. Kad atskleistų mane kaip autorę. Kad kviestų skaitytoją – nes ji skirta skaitytojui. Taigi kai su draugais ir vyru (Tomu Butkumi-Slombu – *A. C. past.*) kalbėjomės apie rankraščio pateikimą konkursui, įsivardijome, kad blogiausia, kas gali nutikti, – aš laimiu knygą, bet pralaimiu dizainą: pasirodys tipinis, nematomas poezijos rinkinys. Geriausias variantas – laimiu, ir mes pasiūlome atnaujinti visos PK serijos dizainą – siekiam, kad šios prestižinės jaunus autorius pristatančios knygos būtų ir vizualiai patrauklios, ir elegantiškos, ir kartu paprastos.

– Knygos anonse mačiau, kad bus gerasis variantas.

– Taip, drąsos ir brandos siekti svajonės pakako. Esu labai dėkinga savo vyrui, kuris mane itin palaikė, sakė, bent jau nueikime, pakalbėkime. Vis dėlto autoriai šiomis knygomis įvedami į lietuvių literatūrą, tad norisi, kad jos pasiektų skaitytoją, o ne dulkėtų knygynuose ar sandėliuose. Taigi nuėjome. Dėkoju ir leidyklos vadovei Giedrei Šorienei, ir redaktorei Janinai Riškutei, kurios atvirai priėmė mūsų idėjas, diskutavo, kritikavo. Taigi bendromis pastangomis gimė, kas gimė. Tikiuosi, šiais metais PK dizainas bus patrauklus skaitytojo akiai.

– Noriu paklausti apie knygos turinį. Viename eilėraštyje tarsi pripažįstate, kad tai, ką rašote, nėra poezija, ir lyg klausiate, kas tada tai, jei ne poezija. Tačiau jūsų tekstas laimi konkursą kaip eilių knyga. Ką apie tai manote? Kiek apskritai šiuolaikinėje, ne tik jūsų poezijoje yra ar nėra *poezijos?*

– Daug apie tai mąstau. Apie teksto formą, turinį, žanrą. Kas yra poezija savo prigimtimi arba istoriškai žiūrint nuo tada, kai mes jau turime ją užrašytą? Kas nustato, kada tekstas tampa poezija? Kas tas vertintojas ir kas jam suteikia šią teisę? Kas brėžia ribas tarp grafomanijos ir aukštosios literatūros? Šie ribų, tabu ir normų klausimai man labai įdomūs. Ir ne tik poezijoje.

Komentaro, kad tai, ką rašau, yra ne poezija, iš tikrųjų esu sulaukusi. Jis irgi suteikė dingstį pamąstyti. Tiesą sakant, man nėra svarbu, kaip pavadins mano kūrybą, ar priskirs poezijai, ar ne. Tiesiog jaučiu, kad tai *tikra*. Kad tai *yra*. Ir kad yra skaitytojas, kuris *tai* skaitydamas *patiria* šį tikrumą. O literatūrologines diskusijas palikime profesionalams – apie knygą, poeziją, nepoeziją, apie žaidimus ir legitimacijas. Kita vertus, man atrodo, kad verčiausia yra klausyti savo vidinio balso ir ne tiek bandyti pataikyti parašyti ką nors, kas yra poezija arba romanas, kiek parašyti tai, ką jauti esant reikalinga papasakoti. Dar mokykloje ir studijų laikais esu bandžiusi parašyti taip, kaip „reikia“. Iš tų tekstų „kaip reikia“ į knygą nė vieno neįtraukiau.

– Ar yra jums artimų autorių? Ar galėtumėte juos įvardyti?

– Tikrai taip. Yra autorių, kurie man artimi kaip broliai, seserys. Nesvarbu, kokie laiko, erdvės nuotoliai skiria, su jais išgyvenu bendrystę, lyg būtume iš *to paties*, apie *tą patį*. Yra autorių, kurie darė labai stiprią įtaką tam tikrais laikotarpiais. Yra tokių, kurie neturi nieko bendra su poezija, tačiau jų ženklai yra mano likime. Manau, atidus, jautrus, artimas skaitytojas išskaitys juos iš mano tekstų. Knygoje yra ir dedikacija – „Mano Mokytojoms“. Tarp tų Mokytojų – daug moterų autorių. Tačiau turiu ir Mokytojus – kaip gyventi arba ne, kaip rašyti arba ne. Aidas Marčėnas kalbėdamas apie mano knygą mini porą lietuvių autorių, su kurių tekstais vienu arba kitu gyvenimo etapu jutau tikrai stiprų santykį.

– „Literatūros salose“ skaitėte pranešimą apie apsinuodijimą literatūra. Gal trumpai papasakotumėte, kas tai yra?

– Man tai labai konkreti kūno, proto ir sąmonės būsena. Nuo vaikystės buvau skaitymo entuziastė, gyvenau knygomis. Tačiau vyresnėse klasėse kilo įtampa – tarp to, ką jaučiu, patiriu, mąstau skaitydama vieną ar kitą tekstą, ir to, ką man sakoma, kad turėčiau jausti, patirti, mąstyti. Pavyzdys: skaitau kokį programinį tekstą ir nuobodžiauju, o mus moko, kad tai įkvepiantis, šviesus, viltingas kūrinys. Studijuojant šis atotrūkis dar labiau sustiprėjo, tačiau sąmoningai to nestebėjau – mokiausi prisitaikyti, atsakyti „kaip reikia“, rašyti „kaip reikia“. Paskui, parašiusi magistro darbą, pasiekiau kritinę ribą, tarsi dugną: supratau, kad nebegaliu nei rašyti, nei skaityti. Kad esu išlavinusi kažin kokį „svarbaus“ tono balsą, „žinovišką“, bet neretai nenuoširdų, po gudriai suraitytomis frazėmis teslepiantį abejingumą. Tas laikas sutapo su mano motinystės pradžia. Matyt, tapdama mama, tampi atviresnė, sąžiningesnė sau. Sustojau. Išėjau į akademines atostogas universitete, išėjau iš darbo leidykloje, kokiems trejiems metams visiškai mečiau skaitymą ir rašymą. Tiesiog gyvenau, o literatūra jaučiausi klaikiai apsinuodijusi. Paskui pasidarė smalsu: kas čia įvyko? Pradėjau tokį tarsi savęs stebėjimo eksperimentą norėdama sužinoti, ar gali būti, kad literatūra arba konkretus kūrinys mums daro visiškai realų fizinį poveikį. Viena vertus, visi lyg ir sutinka, kad „aukštoji“ literatūra turi padėti geriau jaustis, įkvėpti, suteikti vilties. Bet ar gali būti atvirkščiai – kad ji mus gramzdina, slopina, kuria nevilties, bejėgystės būsenas. Sutikau žmonių, liudijančių, kad juos labai stipriai ir labai neigiamai paveikė mokykloje skaityti lietuvių autorių tekstai.

Nukelta į 26 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Kauno tarpukaris: dar vienas žingsnis pasaulinio pripažinimo link

Kauno tarpukario modernizmo architektūros kelyje į UNESCO – naujas etapas. Kauno miesto savivaldybės Kultūros paveldo skyriuje baigiama rengti paraiška, siekiant patekti į UNESCO Preliminarųjį pasaulio paveldo sąrašą. Primename, 2015 m. balandžio 15 d. Briuselyje „1919-1940 m. Kaunui“ buvo iškilmingai įteiktas Europos paveldo ženklas, bylojantis apie „laikinosios sostinės“ fenomeno unikalumą ne tik Lietuvos, bet ir Europos kontekste.

„Nepaprastai džiugu, kad Kauno tarpukario architektūra sulaukia vis daugiau dėmesio tiek iš miesto valdžios ir bendruomenės, tiek iš architektūros specialistų bei istorikų. Juk tai nepalyginamai daugiau nei pastatai, tai – ištisa jaunos Lietuvos valstybės savęs paieškos ir savo tapatybės kūrimo epocha, kuri gali tapti dideliu įkvėpimu ir dabarties kartoms. Kaip ir iš XIX šimtmečio tamsybių iškylanti laisva ir veržli Lietuva, taip ir ant provincialaus carinės imperijos miestelio pastatų išdygstanti modernioji jos sostinė skambiai praneša apie save pasauliui. Ši unikali ir jaudinanti istorija turi tapti labiau žinoma pasauliui! Esu įsitikinęs, kad Kauno tarpukario modernizmo architektūra ir su ja susijęs Lietuvos istorijos etapas sulauks didelio susidomėjimo toli už mūsų šalies ribų, tad yra verti puikuotis UNESCO Pasaulio paveldo sąraše“, – teigė ambasadorius dr. Arūnas Gelūnas.

Architektūrologo dr. Vaido Petrulio nuomone, neretai pasigirsta būgštavimų, esą jei šiam palikimui, kuris neseniai įvertintas Europos paveldo ženklu, būtų suteiktas UNESCO pasaulio paveldo objekto statusas, miestas taptų griežtai nuo gyventojų saugomu muziejumi po atviru dangumi.

„Nemaža priklauso nuo to, kaip mes šį paveldą suvoksime, pateiksime ir valdysime. Išskirtinės visuotinės vertės turinys ir tarptautinis pripažinimas čia tampa impulsu iš esmės atnaujinti vietovės ekonominę bei kultūrinę aplinką. Tačiau, sukūręs patrauklią istoriją, turėdamas efektyvią ir kūrybingą bendrąją paveldu grindžiamą istorinės dalies regeneracijos strategiją bei palaikomas vietinės valdžios, Kaunas galėtų papildyti avangardinę pasaulio paveldo sąrašo dalį“, – teigė V. Petrulis.

Rugsėjo 29 d. Kaune lankėsi ilgametis UNESCO patariamosios organizacijos ICOMOS ekspertas Dennis Rodwellis. „Tikimės, kad profesionalūs jo, kaip aukščiausio lygio architekto, puikiai UNESCO bei ICOMOS specifiką išmanančio specialisto patarimai bei pastabos pagelbės Kauno tarpukario architektūrą pripažįstant pasauliniu mastu. Nors Kauno laukia ilgas nominacinės bylos rengimo procesas, kuriam ir miesto vadovai, ir patys kauniečiai turi tinkamai, kokybiškai ir atsakingai pasiruošti, Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija nuoširdžiai linki sėkmės“, – teigė Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos generalinė sekretorė Asta Junevičienė.

ICOMOS ekspertą po Kauno Naujamiestį ir tarpukario architektūros objektus lydėjo ambasadorius, Lietuvos Respublikos nuolatinis atstovas prie UNESCO dr. A. Gelūnas, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos programų vadovė Renata Vaičekonytė-Kepežinskienė, Kauno tarpukario modernizmo architektūros įtraukimo į UNESCO Preliminąrųjį pasaulio paveldo sąrašą kuratorė, Kauno miesto savivaldybės Kultūros paveldo skyriaus vyriausioji specialistė Andrijana Filinaitė, paraišką rengiantys ekspertai – architektūros istorikė Jolita Kančienė, architektūrologas dr. V. Petrulis, architektas, Kauno architektūros festivalio (KAFe) vadovas Gintaras Balčytis, kultūros paveldo teoretikas Kastytis Rudokas.

Po apžvalginės ekskursijos Naujamiestyje delegaciją Kauno miesto savivaldybėje priėmė mero pavaduotojas Simonas Kairys. „Pavasarį teko lankytis Paryžiuje, UNESCO būstinėje, bendrauti tiek su administracija, tiek su ekspertais. Siekis atsidurti UNESCO nėra vien nepamatuota ambicija ar tolima svajonė. Tai ilgas ir sunkus procesas, bet tikrai įmanomas. Reikia tik nuoširdaus susitelkimo ir gerai apgalvoto mūsų architektūros savitumo pateikimo“, – teigė S. Kairys.

Ką duotų Kaunui jo įrašymas į pasaulio paveldo sąrašą? Architektūros istorikės J. Kančienės nuomone, būtų ir pliusų, ir minusų.

„Pirmiausia – atsisakytume provincialumo komplekso, kuris, tiesą sakant, iš pradžių lydėjo ir mane, sėdamas abejones, ar buvo verta pradėti šią UNESCO akciją. Antra – sulauktume tarptautinio dėmesio ir turizmo plėtros. Trečia – ir manau svarbiausia – būtume priversti apsitvarkyti, suremontuoti ir gelbėti nuo pražūties savo vertingąjį paveldą. Pripažinimo atveju galbūt net mūsų Vyriausybė skirtų lėšų bent reprezentacinių objektų tvarkybai. Minusu (sąlyginiu) galima laikyti kartu su garbe ir prestižu prasidėsiančius rūpesčius – didėsiančius paminklosauginius reikalavimus, kurių laikymąsi pro didinamąjį stiklą stebės tarptautinės komisijos“, – neslėpė J. Kančienė.

„Nemuno“ informacija
Gintaro ČESONIO nuotraukos

Jubiliejus, kuriam nesvarbūs metai

Atėjo ruduo ir neišvengiamai prisikvietė kasmetinį savo palydovą – tarptautinį šokio festivalį „Aura“. Sunku suvokti, kad taip kelias rudenines dienas žmonės praleidžia jau porą dešimtmečių (nors festivalio pradžia buvo pavasarį). Ir šiais metais švenčia šio įvykio jubiliejų. Festivalio meno vadovė Birutė Letukaitė tikina, kad metai visai nesvarbūs, bet visgi sudeda tam tikrus apibendrinamuosius taškus ir kviečia atidžiau apžvelgti renginio kaitą. Čia pats laikas užsiminti apie festivalio pradžios spektaklį „Kokį amžių vaidini“, kuriame pagyvenusi italė Silvia Gribaudi su savo partneriu dalyvaus nuogi ir kalbės apie laiką ir jo suvokimą. „Ar laikui pasiduosime, ar pulsime jį? Ar baiminsimės mirties, ar susitaikysime, kad viskas – nuolatinė tėkmė?“ – klausia jie ir siunčia žinią apie laiko paženklintus kūnus ir galbūt dar visai jaunas sielas.

Dabar apie kitas šių metų naujienas. „Auros“ festivalis linkęs akcentuoti geografinius taškus, tad šiais metais ilgėliau stabtelsime Italijoje. Šiek tiek stebina, kad gana artima ir visų nemenkai ištyrinėta turistinė šalis šokio srityje mums pristatoma kaip naujiena. Tačiau juk iki šiol labiau pažinta jos šokio klasika, baletas, neoklasika. O koks šiuolaikinis Italijos šokis? „Nuvykusi į naujojo Italijos šokio platformą Pizoje pamačiau konceptualų, intelektualų šokį. Susižavėjau Chiaros Bersani pasirodymu ir viską padariau, kad ji atvyktų į Lietuvą“, – pasakojo B. Letukaitė. Tad festivalio programoje – net penki Italijos šokio spektakliai, išskleidžiantys visą spektrą skirtingų stilistikų. Štai todėl beveik neįmanoma žiūrovams patarti, kuriuos pasirodymus būtina pamatyti, nes jie visi be galo skirtingi ir nesulyginami.

Vis dėlto dviejų elegantiškų damų nuotraukos festivalio plakatuose verčia galvoti apie išskirtinumą. Dvi charizmatiškos menininkės „Cecilia Moisio“ iš Nyderlandų parodys spektaklį „Sugretinti“. Jos mus vilios, juokins, provokuos, vaidins, dainuos ir šoks. Žodžiu darys viską, kad spektaklis būtų kuo „tirštesnis“ ir įtaigesnis, tinkamas visų skonių žiūrovams.

Toliau apie tai, ko dar nebuvo. „4X4“ – tai šokio ekskursija Kauno senamiestyje. Ekskursantų grupė (vietas geriau užsisakyti jau dabar) su vadovu keliaus po Kauno senamiestį, dairysis į įdomiausius pastatus, kai kur galbūt pateks pirmą kartą, o pakeliui pamatys ir keturis spektaklius. Labai skaudžius pasirodymus pristatys „Auros“ šokėjai iš Meksikos, kurie vėliau išvyks namo, nes toje šalyje dedasi patys nemaloniausi dalykai – dingsta su netvarka ir korupcija kovojantys žmonės... Apie tai bus pasakojama ir netradicinėje scenoje. Kiti du pasirodymai taip pat sumanyti užsieniečių – svečių iš Nyderlandų.

Pernai žiūrovai žavėjosi Pietų Korėjos spektakliais, tad šiais metais festivalis ir vėl pristato geriausius šios šalies šokio pavyzdžius. Tam skirtas vienas vakaras, kuriame matysime tris mąslius, meditatyvius kūrinius. O apie Izraelio pasirodymus net nėra ką iš naujo kalbėti. Emocionalaus šokio teatro atstovai Kaune būtini, nes kiekvieną kartą neišvengiamai sujaudina pasakojimais apie savo tapatybės paieškas, savo šalį, kitus egzistencinius ir universalius dalykus.

Kauno šokio teatro spektaklis „Padaryk iš manęs jungiklį“ – šeimininkų dovana publikai. „Kasdienės jungties paieškos: su savimi, su kitu, su Dievu. Tačiau jungtys sutraukytos, perdarytos“, – perspėja spektaklio kūrėjai ir kviečia ieškoti naujų galimybių.

Festivalio žiūrovai pamatys ir pasaulinę premjerą – kauniečiams pažįstamo Johanneso Wielando iš Vokietijos spektaklį „darwintodarwin“, kuriame šoka ir buvusi „Auros“ šokėja Gotautė Kalmatavičiūtė, šiemet apdovanota „Auksiniu scenos kryžiumi“. Choreografo „Melancholijos dėžutė“ – labai ryškus spektaklis „Auros“ karjeroje, todėl iš naujojo pasirodymo žiūrovai tikisi ne mažiau.

Jau minėjome, kad jubiliejus yra pretekstas žvalgytis į praeitį. Galbūt istorija leis geriau suprasti dabartį.

Kaunas pusšimtį metų buvo vienintelis miestas visoje buvusioje SSRS, turėjęs moderniojo šokio mokyklą, todėl festivalis vargu ar galėjo atsirasti kuriame nors kitame Lietuvos mieste. Jo pradininkė Kira Daujotaitė pradėjo tai, ką iki šiol tęsia teatras „Aura“.

Viskas prasidėjo labai sudėtingai. Dabar jau sunku įsivaizduoti įstaigą, susiruošusią rengti tarptautinį renginį, tačiau neturinčią net telefono. Jį ir nepaprastą to meto stebuklą *faksą* beveik nelegaliai teko „skolintis“ iš Vytauto Didžiojo universiteto, kuris taip nejučia tapo festivalio bendražygiu. Galima sakyti, renginį suorganizavo ne žmonės, o grynasis entuziazmas. B. Letukaitė jau nepamena pirmosios minties, atvedusios prie sumanymo. Viskas vyko tiesiog nuosekliai ir natūraliai. 1988 m. surengtas bendras Lietuvos kolektyvų koncertas, kuriame šoko „Polėkis“ (1967 m., įkūrėja Elena Juodišienė), K. Daujotaitės vadovaujama „Sonata“ (1946 m., tada dar labai egzotiškais pavadinimais: „Vilniaus Statybos“ tresto kultūros ir sporto rūmų klasikinio šokio liaudies kolektyvas „Polėkis“ bei Kauno Profsąjungų kultūros rūmų liaudies išraiškos šokio kolektyvas „Sonata“).

Jau kitų metų pavasarį įvyko pirmasis modernaus šokio festivalis, į kurį, be lietuviško „Polėkio“, „Sonatos“ (tuo metu jau vadovaujamos Airos Naginevičiūtės), nuo jos atskilusio Laisvojo judesio kolektyvo, organizatorės – Kauno Spalio 50-mečio DPG Kultūros ir sporto rūmų Modernaus šokio studijos „Aura“, atvyko svečiai iš Rygos, Krokuvos bei Maskvos. „Jie visas viešnagės dienas mokė mūsų šokėjus, rodė videomedžiagą. Tada labai trūko informacijos, bet net pirmieji festivaliai nebuvo prasti. Lygis laikui bėgant beveik nesikeitė. Pačioje pradžioje norėjosi pasikviesti visus, kurie šokį suprato panašiai kaip mes, nes tada dar patys buvome mėgėjai“, – apie startą pasakojo B. Letukaitė. Tai buvo laikai, kai *mėgėjiška* „Aura“ skindavo laurus profesionalų renginiuose užsienyje, nors Vilniuje apie juos dar niekas nieko nežinojo, apie šokį nerašė spauda.

1990 m. – itin sudėtingas laikas. Ką tik iš Vengrijos Grįžusi „Aura“ džiūgauja, kad ten prisistatė kaip trupė iš Lietuvos (nors Šveicarijoje prieš jų pasirodymą priverstinai buvo išleista mergaitė su raudona vėliavėle). Laukiama antrojo bandymo. Į Kauną pakviečiami Lenkijos, Švedijos šokėjai, geriausia Austrijoje lambados šokėjų pora – Monika Pall ir Paulis Gschwendtas, tačiau politinė situacija sutrukdo atvykti amerikiečiams.

Nukelta į 22 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Daiva MOLYTĖ-LUKAUSKIENĖ

***

Aną dieną, ne,
Ankstyvą ir vėjuotą rytmetį,
Kai buvo nupjauta pirmoji žolė,
O kvapai pritvindė nepagrindinę miesto gatvę
Kažin kokių keisčiausių pokvapių,
Po žydinčiomis obelimis, pasitiesęs čiužinį,
Gulėjo vyras.
Miegojo. Sapnavo. Svajojo.
Jis nebuvo sodininkas. Jis buvo benamis.
Čia pat, po langais,
Paįvairindamas miesčionišką buvimą,
Prie šiukšlių konteinerių. Nežinau, kodėl
Šie vaizdiniai įsimena ryškiausiais akcentais,
Užgoždami triukšmą, riksmą.
Nustelbdami išmėtytų daiktų gausą: žoles, gėles.
Čia nevaikščiojo nei V. Šekspyras, nei S. Geda.
Gal pažįstamas poetas važiavo pro šalį,
Iš Palangos kurorto.
Tik spėlionės. Tik gal.
Žiūrėjo pro kitą langą,
Kur kiti peizažai ir kiti paukščiai suokia.

Monologas

Kodėl tu sakai, kad negalima rašyti eilėraščių apie buitį?
Apie skalbimo mašiną, kurią nuolatos prikemšu
nešvarių drabužių,
O ji tik suka ratą, amžinybės ratą, nes mes visados
Susitepame, išsitepame, apsipilame, apsilaistome ir
laistome,
Drabstomės purvais, o ji tik suka ir suka tą ratą
Pragmatiškoje (o kompiuteris ištaiso pragariškoje)
realybėje...

Sakai, tokioje aplinkoje negyvena poetai, kūrėjai,
menininkai.
Jie nevalgo, negeria, neskalbia, negamina maisto,
negimdo vaikų.
Jie tik rašo apie kitus, nuolatos ilgėdamiesi to
Geresnio, laimingesnio gyvenimo, kuriame
Išsipildo visi lūkesčiai...

Kodėl tu sakai, kad negalima rašyti eilėraščių apie buitį?
Tarsi pavasarinė lakštingala, apsvaigusi nuo meilės,
Virtuvėje suokia virdulys, primindamas, kad užvirė
vanduo,
Kad turiu bėgti ir užplikyti dieviškai skanią kavą,
arbatą, sultinį...
Kodėl tu sakai, kad negalima rašyti eilėraščių apie buitį?

O aš velniškai noriu ne vištos, o raudonskruosčių
ridikėlių
Iš mamos daržo lysvės. Niekas man jų neatneš. Gal
tik pasiūlys
Prie krautuvės kampo linguojantis senukas tylomis,
vogčiomis,
Tarsi bijodamas, kad jo nenuvytų lyg benamio šuns.
Už šunų teises mes taip pat kovojame ir kaunamės.
O dabar tu sakai, kad ir šuo ne poetiška, o proziška
būtybė...

Jungiu, jau jungiu visus namų apyvokos įrenginius:
Skalbimo, plovimo, siuvimo, kavos virimo mašinas.
Elektrinę orkaitę.
Ir bėgu tolyn iš šio modernaus natiurmorto su
puodais, lėkštėmis,
Neskalbtais drabužiais. Leidžiuosi laiptais žemyn.
Sėdu į automobilį, jungiu variklį, paspaudžiu ak
seleratorių
Ir poetiškai išskrendu tolyn...

***

Bręstantis pumpuras
Giedančiame prisiminimų medyje.
Jutimas, atklystantis kraujo šauksmu iš
Tolimųjų kartų patirties, įamžintos
Gotikiniam Punsko bažnyčios altoriuj.
Tarytum laiko dulkių pilkuma gramzdina į praeitį...
Regiu ją prieš pradėdama sapnuoti,
Prieš užmigdama, kiekvieną sykį, kai kalbu
Sveika Marija, dešimt ir daugiau kartų.
Kai sugrįžtančios atgailos įprasminamos
Mediniuose rūpintojėliuose.
Reikia atmelsti, – kažkas pasakė.
Nepamenu, kur ir kada ir kam ištarė,
Krutindamas suskeldėjusias lūpas.
Kai rankose laikiau seną rožinį, dovanotą mamos.
Tokį patį turėjo ir
Mirštantis tėvas. Atmelsti, atkalbėti.
Mano Dieve, atleisk ir saugok.
Suteik mums jėgų, stiprybės, tikėjimo,
Nes tikiu Tavimi, gyvenimu.
Tikiu ir meldžiu, kai kalbi
Mano lūpomis, mano burna, pilna
Žydėjimo, pilna pumpurų...

***

Aš molinė esu.
Molio Motiejaus,
Mackos iš Barčių,
Brolio Vinco
Anūkė.
Smėliais užpustė mane.
Atėjau čia, kad pribertų
Į burną, ausis, į akis,
Įsčias...
Molinė esu.
Molio dukra.

Pieskuos.

***

rankioju atminas
kodėl?
žvilgsnis užkliūva
ir nusirita
tarsi kamuolys
tarsi pajūrio akmuo
nušlifuotas
ir nugludintas
bangomūšos
žemyn tolyn
bilda
į atminties bedugnę
gurma
į bekraštę gilumą
negaliu užmiršti
negaliu prisiminti
išsiskyrimų kartėlio
susitikimų saldybės
kvatoju
sentimentaliai
ir klausausi
garsios trankios
metalinės muzikos
mašinoje
kuri beprotišku greičiu
lekia
dulkėtais
keliais
lekia
akmenys
lekia

***

neišardyk manęs
nesurankiosi nesuklijuosi
nesudėliosi
tarsi mozaikos iš spalvotų
stiklo šukių

vitražai violetiniai
šviečia

šagalas

Henrikas Algis ČIGRIEJUS

Skraidančių nesuvaikysi

Baigiasi

Baigiasi žiemos ir baigias gavėnios,
Atsigavi net ir varpai,
Šyla varno gryčia, šyla kapo velėna,
Šyla akmuo, ant kurio suklupai,

Vydamas kėkštą puošeivą,
Žmogeliau, sarmatos turėk,
Nesi gal nei šleivas, nei kreivas,
Bet ir paukštis, deja, tik šiek tiek.

Na, pasisukioti virš vingių,
Klystkelių vingių, tiesa, dar gali – – –

Ė, klausyk paklausyk: dingu dingu
Viškum jau ne be to li.

Palių paukštis

Balų paukštis vis burba ir burba,
Užmigti neduoda, juokauja ir spurda
Tolybėse ten lyg per sapną, negali nutilti,
Taip jis ramina saviškį sumautą:

Smurtautojui nepavydėki – tas gauna
Gausiai grąžos. Į dantis. Apsilaižo
Kiaurą burną tada; nėr kur dėtis,
Vai liūdnas, vai glūpas smurtautojo veidas.

Balų paukštis toli – ten pavasarių pradžios,
Matytos matytos, girdėtos girdėtos,
Bet nepabostančios, mielos ir skaudžios,
Kaip tos dūšelės be vietos.

Susapnuoju tą paukštį iš palių ir šiąnakt,
Keliuos ir prie lango iš karto,
O kur aš nukišęs sparnus, šokt į rūką,
Kad ir pavasario, gan rizikinga
(Man žmonės taip sakė),
Bet, rodosi, verta.

Kovas

Primena gaisas, išvijęs kuoselę iš tuopos,
Primena Lauras, rymodams ant stripinio savo,
Menki čia juokai, ir grėsminga gerokai
Tokio Dovydo psalmė storžieviui hebrajui.

Ak Dovydai Dovydai, tu gi karalius
Buvai išmintingas, buvai ir poetas,
Na, tiems, kaip ir dera, žingsnelį į šalį
Norėjosi žengti... Nėra ko tikėtis

Iš marių ramybės; o prietrankų galvos
Pilnos dažniausiai ir vėjų, ir druskų,
Ir susikurk su tokiom kad gudrus tu
Šviesią ateitį – k u m u n i z m ą...

Ė, šito berods nebereikia – bala jo nematė,
Geriau pažiūrėkim, kaip tolumos švinta – – –
Tai kas, kad girgždėdami sukasi metai,
Kovas tai nesugadintas.

Palikimas

Ko jūs, veidai ir balsai, trūksta žodžių, kaip greitai
Virstate praeitim ir paliekat
vien tik „jamais“,
vien tik „nigdy“,
tik „niekad“?

Nors aplinkui žmonių kiek tik nori, štai srautas bėgikų
Lapsi gatvėm, gal bėga jie gelbėt
Įstrigusio medy kačiuko ar gaisro gesinti,
Kur tau, jie bėga, nes reikia vis tiek kur nors bėgti.

Palaukėj prie pagriovio didelės pienės
Dar žydi, žydės dar, žiūrėk, lig birželio,
Stovi, mįslės įminti negali nuliūdęs ašvienis,
Jau ir tas be draugų prie užarto jau kelio.

Tas kelias lig turgaus, ten romai gudrauja,
Mes tų nepažįstam, o kur čigonėliai,
Mūsų labai numylėti, jų mėlyno kraujo
Savo širdy juk ir mes turim gerą lašelį?

Jau žiojies stačiau pasakyt, bet ranka tik numoji.
O pamosuoji ir draugiškai – šilo kamanei,
Kiemsargei varnai, mielai basakojei,
Ir dar valandai savo – vėjelių piemenei.

Vidudienis

Raganiūčios ant beržo vantų,
Po pirties švarios kvapios kaip gėlės,
Per vidudienį šviesų ir šventą
Pasipaikiot smagiai pasikėlė

Lig to debesio aukšto vai aukšto,
Kur, kaip kartais dainuojam,
Jau gyvena, padėjusi šaukštą,
Giminėlė ta mūsų plačioji.

O štai čia dar šuneliai suloja,
Pro šalį mat vis kas dar eina
Arba ir ateina iš vasarojų
Ko nors imt ir išgainiot.

Tik šiaip – dėl paties gražumo,
Čia toks juokelis nekaltas – – –

Ir pakyla kažkas – toks lyg dūmas ne dūmas –
Bet jau tik ne velnias,
Nes baisiai
Baltas.

Laukas

Vėlinių laukas, lapkričio laukas, lygybė
Visų su visais; po nušvitusį plotą
Gali su išėjusiais nebesugrįžti,
Ligi nakties blūdinėti.

Sunkiau ant širdies gal tik gaidžiui –
Gerą klausą turėdamas, jis nusiklausė
Kalbančią su savim šeimininkę (sapnys jau ta boba),
Eisiu, sako, pas Petrą, išgaląs tuoj man kirvį...

Ką tu, gaidel, gal jai reikia aštresnio
Pasikapot žagarams, kokiai malkai,
Gal kirs ten palaukėj žiemot užsispyrusį dagį,
Ir našlei juk reikia ne kaplio.

Rudenio laukas nušvinta nušvinta,
Tiesa, ne visiems, o tik tiems, kas išmano
Šiek tiek apie giedrą eglynų padangę
Ir visai neblogai apie piktžolių žemę.

Ošia tuopa

Vos tik nurimai – jau tuopa ošia,
Pykdo galvoje įkaltą vinį,
Tai jau taip, kad prisivirtą košę
Pats turi ir srėbt, deja, in vino

Veritas *nė kiek nebepaguodžia –*
Ir neišsiginsi, ir nebeatšauksi,
Skrido ir nuskrido lengvasparniai žodžiai,
Tie padūkėliai tuštybės paukščiai.

Ai, kas buvo, būtų ir pražuvę,
Gertum kavą ir klausytum vėjo,
Ko nieztėjo kišt ir kišt liežuvį,
Kur visai jo kišti nereikėjo.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Lina SIMUTYTĖ

Kamuoliai

Apskritimas yra figūra, kuri turi begalybę taškų, vienodai nutolusių nuo vieno vienintelio centrinio taško. Jei Elena galėtų suskaičiuoti, kiek taškų turi ši magiška figūra, šis mįslingasis tuštumą apibrėžiantis ratas, badydama skriestuvo adatėle baltą popieriaus lapą, ji suvoktų, kodėl įvyko Babelio tragedija.

Kiekvieno sekmadienio rytą sveikina apskritimų garsai. Kiekvienoje bažnyčioje didžiulis apskritimo formos rutulys beldžiasi į varpą ir kiekvieną sekmadienio rytą vaikai spardo apskritus kamuolius, kurie vis atsitrenkia į garažų duris, kol nuo jų nusilupa mėlyni dažai, nukrinta garažo numerių skaičiai, kol susirinkę juos vaikai kala prie medžių. Kol pabunda Toma, ateina Gytis, kol jis pradeda juoktis, kol kiemas prisipildo cigarečių kvapo ir kol užsiveria vartai, susirinkus visiems svečiams.

Elena – viena iš lėktuvų linijų subraižytame danguje. Ji – Kristaus kūnas, pavadintas mėnuliu rugpjūčio tamsoje. Jos kraują geria visi, išskyrus vieną. Tačiau net ir biochemija retkarčiais virsta alchemija, tada, kai visi, išskyrus tą vienintelį, galbūt net viso gyvenimo vienintelį, jų jau laukia ant suoliuko. Tą, kuriam pabudus laiptais šlepsi keturios vaikiškos pėdos. Keturi vaikiški delnai – du jo ir du jos – liečia nusitrynusius turėklus tarsi storas laiptinės venas. Iki šios akimirkos žinau, kiek laiptelių reikia paliesti vaikiškais basučių padais, kol Elena su Dovydu nusileis į kiemą.

Tą patį rytą kito užmiesčio name prie miško degė dar praeitais metais per Velykas šventinta žvakė. Keturi nebe vaikiški delnai – du jo ir du jos – lietė vienas kitą ant karščiuojančių pagalvių. Jie buvo drėgni ir šalti tarsi pirmasis bučinys traukinių stotyje. Jos akys matė jo akis – gilią jūrą, kurioje nebeplaukioja nei ešeriai, nei lydekos. Nei vieno žvejo ant Palangos tilto, nei vienos žuvėdros virš kopų. Nei vienos bangos, kurioje Anastazija galėtų paskęsti. „No way across some cold neurotic sea“, – šiuo metu girdžiu dainuojant Nicką Cave'ą. Greit atvažiuos greitkeliu greitoji. Jau greit ši niekada neužšąlanti jūrą užšals, patikėk manim, sako Anastazija ir bučiuoja Vytauto kaktą. Jis taip norėtų dar kartą pasakyti ką nors nereikšmingo, bet visos gyvenimo cigaretės jau surūkytos. Todėl belieka leisti kalbėti tylai galaktikų lūpomis, mėnulio krateriais ir Berenikės garbanų šiugždesiui, kai ji verčiasi ant kito šono, gulėdama danguje. Šią laukimo akimirką neklysta net Maceina sakydamas, jog Babelio tragedija – kiekviename iš mūsų, ir tokią minutę, tokią kaip Anastazijos ir Vytauto, mes nutylame.

Paskui prasidėjo diena, ir dvi ligoninės palatos buvo pripildytos psichodelinės tylos. Balta spalva tarsi Marilyn Monroe garbanos ilgam apgaubė Vytautą ir Anastaziją. Reanimacijos skyriuje – jis, kardiologijos – ji. Ir dar viena ji, tik kitame mieste, išgirsta skambutį – pranešama, jog abu tėvai ligoninėje ir abiem reikia pagalbos. Žemaitija – Dzūkija, maršrutas Mažeikiai – Druskininkai. Štai ji ir abstrakčioje psichodelijoje.

Visi kiemo vaikai žinojo, kad Gytis turi peilį. Be to, jis mėgo keistas šukuosenas. Viena paskutiniųjų buvo juodais ir baltais kvadratais dažyti plaukai. Jo galva priminė šachmatų dėžę. Be abejonės, tuščią.

Traukinys važiavo įkaitusiais bėgiais, panašiais į gyvsidabrio juostelę termometre. Ji žiūrėjo pro dulkėtą langą, matė, kaip nuo jos bėga miškai, kaip šalin traukiasi pievos ir senos sodybos. Nes ji buvo toji, kuri yra vieniša. O Dieve, kiek reikėjo laiko, kol gyvsidabrio juostelė pakilo iki paskutinio įmanomo termometro laipsnio! Ir Dieve, Dieve, kiek daug reikėjo laiko, kol ji išdrįso įeiti pirma į tėvo, paskui – į motinos palatą. Jis žiūrėjo *fishless* akimis, savo tuščia, bet gilia jūra, ir laukė kažko, kas vyksta tik kartą gyvenime. Laukė to, kas sukrėstų, pravirkdytų, priverstų ištarti tai, ko tikisi jo vienintelė dukra, jo mažoji mergaitė. Jis ilgai ilgai klausėsi laikrodžio pulso, kol pagaliau pasakė: „Velykoms grįšiu namo. Tegu atvažiuoja visa šeima.“ Ji nusišypsojo ir paklausė, ką jam reikia atnešti iš namų. Paprašė savo grybavimo peiliuko ir liepė nueiti pas mamą.

Kardiologijos skyrius tiksėjo išsiderinusiomis širdimis. Mama jautėsi gerai ir sakė, jog per Velykas taip pat norėtų pamatyti anūkus. Neprašė nė vieno daikto iš namų. Už poros dienų mama grįžo, bet tėvas pasiliko ligoninėje.

Artėjo vakaras. Žaidimų valanda. Vaikai žaidė šansą. „Koks tavo vardas?“ Kamuolys skrenda į Dovydo rankas. „Jonis.“ Ne, rankos atmuša kamuolį. „Gėjus-Sergėjus.“ Ne. Rankos kamuolio net neliečia. „Š...“ Rankos netyčia atmuša kamuolį. „...ansas.“ Tačiau vardas lieka paskutinis. Visi leipsta juokais. Gėjus-Sergėjus, gėjus-Sergėjus!

Elenos eilė būti vedėja. Ji atsistoja tarsi Žana d'Ark prieš savo penkiolikmetę pusseserę Tomą ir pirmą kartą drįsta pasiūlyti vardą „Toma-Korova.“ Ši netyčia kamuolį pagauna. Gyčiui nejuokinga. Jis lėtai atsistoja ginti savo mylimos bendraamžės. Elena girdi, kaip Gytis šnibžda jai į ausį, junta, kaip jo peilis atsiduria prie jos rankų, sukryžiuotų už nugaros. Šalti ašmenys atsiremia į plonas dešimtmetės venas, tarsi Hitlerio vadovaujami būriai užimtų demilitarizuotą Reino zoną. Tačiau Reino zona – tik plonas siūlelis istorijos žemėlapyje, tik viena iš Antrojo pasaulinio karo priežasčių. Jis šnabžda, kad tos mažytės venos greit bus perpjautos, jei Elena garsiai nepradės įžeidinėti Dovydo taip, kaip Gytis lieps. Žana d'Ark nusileidžia Hitleriui ir garsiai ištaria: „Nekenčiu savęs dėl to, jog esi mano brolis, sušiktas mažvaiki!“ Penkiolikmetis Hitleris patraukia ginklą, o Dovydas verkdamas bėga laiptais į kambarį.

Elena išdrįsta pasakyti tėčiui, kad Gytis turi peilį ir grasina, bet nedrįsta prisipažinti Dovydui, jog tik bijodama siūlelio nutraukimo taip jį įskaudino. Iš Gyčio peilis konfiskuojamas, ir jis vis rečiau lanko savo mylimą Tomą.

Praėjus savaitei visi ruošiasi į Druskininkus. Tačiau ne Velykų proga.

Elena dar ir dabar pamena, kaip kontrastingai atrodė gelsvo kamuolio spalvos kiaušinių tryniai juodos spalvos fone. „Vaikai, susidaužkit margučiais, gi Velykos... Ale kokios tį Velykos, kai dziedulis kitam kambary pašarvotas. Vajezau, vajezau, vaikeliai, tai man jūs gaila, tai gailiuos šitų mažukų...“ – brolis ir sesuo girdėjo, kaip kaimynės siūlo atneštų margučių.

Numirėliams suriša kojas virve, kad šie dailiai atrodytų karste. Tačiau prieš uždarant karsto dangtį ir nuleidžiant į duobę jas reikia atrišti, kad mirusysis galėtų laisvai išeiti. Galėčiau iš visų jėgų stengtis pasakoti, kaip vėjyje plaikstėsi juodi drabužiai, kaip riedėjo ašaros Elenos skruostais – jos tarsi žvaigždės, atsiklijavusios nuo dangaus karpinio, krito ant kapinių žemės. Galėčiau ilgai ilgai pasakoti, kaip nuostabiai skambėjo laidotuvių muzikantų grojama muzika ir kaip liūdnai degė žvakės rutulio formos gaubtuose, tačiau svarbiausia ne tai.

Kai reikėjo atrišti kojas, niekas nežinojo, kuo tai padaryti. Bandė atmegzti kunigas, muzikantai, Vytauto draugai, kai kurie siūlė virvę padegti... Kol ji savo palto kišenėje rado mažą šaltą tėvo grybavimo peiliuką. Tada, žinoma, karstas nuleidžiamas į duobę, Anastazija meta ant jo pirmą grumstą ir po penkerių metų vėl medituoja puodo garuose, virdama rūgštynių sriubą savo keturiolikmetei anūkei.

Pamažu praeina dešimt metų, ir Dovydas išvažiuoja į kitą šalį. Elena ieško jo, norėdama atlikti mažytę išpažintį. Kinijoje groja Vanessa Mae, Italijoje skamba Paganinis, Rusijoje griežia Oistrachas. Dovydas už mažyčių durelių, kurių nerakina joks smuiko raktas.

Elena grįžta namo ir jaučia, kaip jos širdis pirmą kartą prisipildo nenumaldomo džiaugsmo. Ji neabejoja – net jei ir liks vieniša visą likusį gyvenimą, bet kurią akimirką atsiguls ant grindų ir tamsoje klausysis Eltono Johno atliekamos „Bohemian Rhapsody“. Žinau, vos išgirdusi pirmus dainos garsus užsimerks ir matys, kaip jauna šokėja čiuožia dailųjį čiuožimą, o atsimerkusi galės surūkyti dar vieną cigaretę. Žinau, jei jos gyvenimas bus tik menka cigaretės liepsnelė, o atsimerkusi savo kojūgalyje pamatys aistringai virpančias laidotuvių žvakes ir vainikus su baltomis lelijomis, net jei jos kojas rišančią virvę prieš nuleidžiant karstą į duobę peiliuku nupjaus Gytis, o Dovydas laikys rankose baltą vaikystės kamuolį, ji bus tikra, kad matė šviesą. Ir vien dėl jos vertėjo gyventi.

Aurimas NOVIKOVAS

Vakar

Du tūkstančiai aštuntieji, mums viso labo po septyniolika. Atrodė reikšminga, kad buvau kiek vyresnis, nors tik vienuolika dienų. Smarkiai lijo, nuotaikos subjurusios, nes tada, tų metų lapkritį, jos tiesiog negalėjo būti geros: stigo visko – ir pinigų, ir maisto, ir galimybių pramogauti. Vėlavome, buvome permirkę, tačiau net bėgdami sugebėjome įsivelti į paiką ginčą dėl kaimynės Ievos. Adomas tikino, kad pats jai tiktų labiau nei aš, jos vaikinas. Jis būtų jai švelnesnis, nespaustų, būtų kantrus. Šaižiai šyptelėjau, ir Adomas suniūniavo vienos bitlų dainos eilutę – „let it be“. Tu vyresnis, tu žinai, numojo, nors mačiau, kad juokais.

Pavėlavome. Klubo duris saugojo stambaus stoto vyras plikai skusta galva, jo kūną šildė stora pūkinė striukė. Tai klubas, į kurį paauglių neleisdavo. O mes dar ir vėlavome. Tikėjomės, kad įsimaišysime į minią ir kaip nors prasliuogsim.

Adomas krenkštelėjo duodamas ženklą, ir pro apsaugininką praėjome nesusidūrę žvilgsniais. Draugas tarstelėjo, kad šiame klube dirba jo pažįstama, ir, sugriebęs už alkūnės, nusivedė už pastato kampo, atlapų durų link.

Apėmė piktdžiugiškas jaudulys, kuris užklumpa, kai imiesi ko nors, kas yra tabu. Ypač čia, Vilniaus senamiestyje, kur progos nusižengti dažnai turi laukti gana kantriai.

– Pro čia galim įeiti, mane visuomet leidžia.

– Kas?

– Kas, kas?

Adomas nusišypsojo ir nėrė pro atlapas duris. Buvo pats darbo įkarštis, niekas nepastebėjo, kai žengėme pro virtuvę. Kelios stambios virėjos lyg ir pajuto kažką esant viduje, bet gal joms pasirodė, jog tai tik įsiveržęs vėjo gūsis, nes nė viena neatsisuko. Perbėgę virtuvę ir koridorių, atsidūrėme užkulisiuose, už kurių išgirdau švelnų gitaros skambesį ir juoką. Pavėlavome į koncertą, kuriame trys vietiniai bardai ketino groti bitlų dainas. Apie grupę prirašyta daug knygų, sukurta gausybė atnaujintų dainų versijų, jau, atrodo, tema visai išsemta, bet kaskart žinia, jog žmonės imasi šios muzikos, nori ja dalytis su visais, sušildo ir pasėja intrigą.

Prisliūkinome prie durų, kurias pravėrę tikėjomės patekti į vidų, tačiau jose nebuvo rankenos.

– Velnias, – tariau.

– Bet juk esame geriausiose vietose, – pasakė Adomas, į kažką įsižiūrėjęs.

– Traukis.

Tarp durų ir sienos buvo mažytis tarpas, pro jį už kelių žingsnių matėsi vienas iš muzikantų. Jis sėdėjo ir derino elektrinę gitarą.

Aplink mus tamsu. Už anų durų – taip pat. Tylą sudrumstė muzikantų pasisveikinimas ir negausios publikos plojimai, kažkieno šūksnis.

– Negi turėsim čia likti? Na, bent paklausysim.

– Įsivaizduok, kas bus, jei mus čia kas užklups.

– Ot bus juoko.

– Namie iš juoko badu springsim.

Kurį laiką tiesiog stovėjome, atsirėmę į aklinai užvertas duris, ir klausėmės. Viena daina keitė kitą, švelnūs skambesiai ir poetiniai tekstai, regis, surado sielą ir valiūkiškai glostė ją. Vokalas greit pasiekė ne tik pinigus už įėjimą sumokėjusiuosius, bet ir tokius kaip mes, kokių klube daugiau nebuvo.

– Tik pažiūrėk, – nutęsė Adomas.

Pažiūrėjau, bet į ką? Į tamsią sieną, ant kurios krito ilgi mūsų šešėliai. Į užrakintas duris. Į menką šviesos plyšį koridoriaus gale.

Adomas prilėkė prie durų, kurių anksčiau nepastebėjome. Vos praviros.

– Palauk, gal ten kas yra... – tariau, bet jis jau buvo viduj.

– Ps, – išgirdau ir supratau, kad Adomas ten vienas.

Nedideliame kambaryje stovėjo pora kėdžių, stalas, drabužių kabykla ir daug daiktų.

– Mums nederėtų čia būti.

– O tu bent žinai, kur esame?

– Tai muzikantų daiktai.

Adomas, lyg žinodamas, kur eiti, prislinko prie lagaminų ir, atvožęs dėklą, ištraukė juodutėlę gitarą. Blausioje šviesoje jos gerai neįžiūrėjau, bet draugas nušvito, perskaitęs gamintojo vardą, atpažinęs modelį. Toptelėjo, kad jis elgiasi neįprastai. Adomas buvo ramus ir drovus vaikis, tikrai nesitikėtum, kad žinotų slaptą įėjimą į muzikos klubą, kad drįstų įsibrauti į atlikėjų rūbinę ir nesibaidytų į rankas imti jų instrumentą. Jis visąlaik šypsojosi, tad visa tai nuleidau juokais. Gal ir Adomui kartais norisi pabūti kiek kitokiam?

Žavėjomės aptakiomis instrumento formomis, jo spindesiu. Atrodo, ši gitara sukurta tam, kad gautų švelnumo – kampai nugludinti, korpusas platus ir, matyt, sunkus. Apačioje ir viršuje – smuiką primenančios pailgos ertmės.

– Kokia tai gitara?

– Neišmanėli tu. „Gibson Memphis“.

Adomas atsisėdo ant kėdės ir pasidėjo gitarą ant kelių, glostydamas postygį.

Pasakojo, jog pirmąkart šį instrumentą į rankas paėmė būdamas aštuonerių. Mama jį nusivedė pas gitaros mokytoją, kuris paskolino senutėlę išklerusią akustinę, ji ir buvo pirmoji. Nežinau, kaip anuomet Adomui sekėsi, bet gitara iki tol buvo pas jį. Vaikis mėgino groti keliose grupėse, tačiau galop suprato, kad tai ne jam. Buvo pernelyg uždaras ir ramus.

– Žinai, kaip jį pavadinsiu?

– Jį?

– Jis bus Vagis.

– Tu juk jos neišsineši.

– Nebent mus įduosi.

– Žinai, kiek ji kainuoja?

– Iki kelių tūkstančių dolerių.

– Mus namie užmuš.

– Mus namie užmuš, Adomai, taip negalima, – išpyškino šaipydamasis ir užkabino keletą stygų, sugrojo C.

Adomas ir toliau lietė prie stiprintuvo neprijungto instrumento stygas, o už sienos pasigirdo bitlų „Yesterday“ melodija. Žinoma, mums buvo vos po septyniolika, apie bitlus žinojome tik tiek, kad grupė iširo beveik prieš keturiasdešimt metų, o nė vienas iš mūsų tėvų nebuvo *toks senas*.

Adomas imitavo gitaros partiją ir kuždėjo dainos žodžius, o tai man atrodė visai nepriimtina. Bitlai mums buvo mantra, niekuomet nė nebūčiau pamanęs, kad galėčiau šaipytis iš kurios nors jų dainų. Galbūt jį tiesiog užklupo džiaugsmas laikant rankose tokį instrumentą, galbūt.

Širdis, atrodė, tuoj pavargs plakusi ir sustos, kaktą išmušė šaltas prakaitas. Tai vieta, kurioje už poros sienų groję muzikantai paliko savo daiktus, žinodami, kad jų niekas nelies. Čia būti nevalia. Tai intymiausia klubo vieta, intymesnė net už tas, kur vakar, penktadienį, šiame bare įkaušusios poros slinko mylėtis.

– Net negalvok jos imti.

– Nė negalvok mane stabdyti.

Žinoma, jis manęs neklausė. Buvau vyresnis, tačiau ne vyresnysis. Viso labo įbrolis. Į mūsų subyrėjusią šeimą Adomas su mama užklydo prieš kelerius metus. Tai, kad mūsų nevaržė jokie giminystės ryšiai, padėjo tapti itin artimais draugais. Nejautėme vienas už kitą atsakomybės – tai padėjo išvengti konfliktų. Štai jaunėlis laikė rankose tūkstančius kainavusią gitarą ir ketino ją pavogti, o man liko viltis, kad, jei lemta įkliūti, tai vienam, o ne abiem.

Adomas tarstelėjo, jog būtų protinga iš klubo bėgti atskirai. Įdėjęs gitarą į dėklą, vaikis nedaugžodžiaudamas išlėkė. Koridoriuje dar pasisukiojau mažų mažiausiai keliolika minučių, klausydamas muzikos ir atlikėjų pasakojimų, vėliau išėjau į lietų.

Nesupratau, kodėl tai įvyko, kodėl tai turėjo įvykti. Džiugesį ir palaimą greit pakeitė agonija. Juk ką tik leidau nugvelbti vieno iš tų talentingų muzikantų instrumentą.

Vakarą praleidau su Ieva. Dalijomės šiluma. Ji buvo metais vyresnė, nepaprastai graži ir maloni. Kurį laiką pavaikštinėjome, kad nesušaltumėme. Nebelijo. Prieš pusiaunaktį užsukome į barą atsigaivinti karštu vynu. Gali būti, kad kaip tik tuo metu, kai apsikabinę gurkšnojome ir laidėme juokelius, Adomas tėvo garaže rado kur pririšti virvę ir padaryti kilpą.

Jo neaptikome iki ryto. Tą vakarą palydėjau Ievą ir, praėjęs pro praviras garažo duris, įžengiau namo. Pavakarieniavau su tėčiu. Jo draugės nebuvo. Sakė, maždaug prieš valandą išvyko pas gimines.

Ryte tėtis paprašė, kad išvairuočiau automobilį į lauką, nes ketino jį plauti. Tik tuomet pamačiau praviras garažo duris. Už senutėlio visureigio kabojo jis. Mano brolis ir artimiausias draugas. Tai nutiko taip netikėtai – išnyko visi pojūčiai, mintys. Prilėkiau arčiau tikėdamasis, kad tai žiaurus juokelis, kad Adomas tuoj pakels akis ir kaltai nusijuoks, žinodamas, jog lengvuoju nepraslys. Jis nesujudėjo, kol, negalėdamas žengti nė žingsnio, stovėjau ir žvelgiau į jo apleistą kūną. Prisiartinau vildamasis, kad tai sapnas. Trenkiau galvą į visureigio durelių stiklą, bet nepabudau. Paleidau smūgį ranka į tą patį stiklą, sugriebiau ant žemės buvusį plaktuką ir vožiau į dureles. Jos gailiai inkšdamos sulinko, bet aš nepabudau. Buvau toks pat miręs kaip jis. Veidu sruvo ašaros. Kirtau Adomui plaktuku į koją, kad jis, po velnių, pabustų, bet benkartas nesugebėjo pabusti, nes prakeiktas benkartas nutarė nusižudyti, kartu nužudydamas ir mane. Trenkiau jam kumščiu į krūtinę raudodamas ir išsyk apkabindamas tai, ką turėjau brangiausia. Ant žemės buvo ir tėvo pjūklas, nupjoviau Adomą pražudžiusią virvę ir sukniubęs apkabinau jo atšalusį ir pamėlusį kūną, jo lūpas glausdamas prie savo krūtinės, bandydamas sušildyti ir atgaivinti.

Adomo akys buvo užmerktos, o vokai šalti, tamsūs. Gniaužiau jo varganą kūną, kol į garažą įžengė tėvas ir iškvietė policiją.

Mane išleido po poros dienų, smarkiai sulysusį ir neištarusį nė žodžio. Visą tą laiką kišenėje saugojau garaže ant žemės rastą Adomo raštelį, kuriame nebuvo jokio paaiškinimo, tik padėka ir tai, kad gitara palikta pas Ievą. Negali būti, juk aną vakarą praleidome drauge.

Kodėl Adomo motina išvyko likus valandai iki mano grįžimo? Ar ji užėjo į garažą ir rado sūnų? Juk visureigis – jos.

Anąvakar klube atrodė, kad beribė mūsų draugystė tęsis ir tęsis. Kažkas Adomą slėgė, bet aš atsisakiau pastebėti, kas. Klube jis atrodė kitoks, o iki jo mirties buvo likusios vos kelios valandos.

Net ir po šešerių metų ausyse vis dar skamba neįjungtos „Gibson Memphis“ stygų zvimbesys. Ir toji tamsa bei plyšys klubo koridoriaus gale įgavo visai kitą reikšmę.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

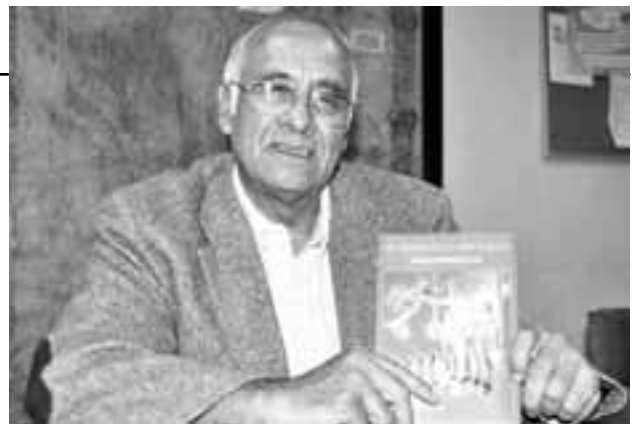

Bolivijos prozininkas bei poetas Gonzalo Montero LARA gimė 1952 m. Kočiabambos mieste. Studijavo mediciną. Dabar gydytojo darbą derina su literatūrine veikla. Išleido apsakymų rinkinį „Kraujo žiedlapiai“ („Pétalos de sangre“, 2009), poezijos rinkinius „Tylos žvilgsniai“ („Miradas del silencio“, 2004), „Laiko dūžiai“ („Latidos del tiempo“, 2008), „Nebūties veidrodžiai“ („Espejos de ausencia“, 2009).

Gonzalo Montero LARA

Spalio rožė

Vietinis žynys, nežiūrėdamas į moterį, su stipriu aimarų genties indėnų akcentu ispaniškai tarė:

– Tapsi motina nepastojusi.

Jo akys vis dar atidžiai žvelgė į slaptingų pranašystės ženklų kupinus kokos lapus, pažertus ant margo audinio. Jie buvo pabirę bet kaip; aiškiai matei vien blizgantį paviršių išvagojusias gyslas. Tačiau, žvelgiant žynio akimis, lapų išsidėstymas bylojo gerai suprantamus dalykus.

Šie žodžiai Soledados širdyje vėl įžiebė kibirkštėlę, nes, jau kuris laikas nesusilaukiant atžalos, tasai lūkestis kuo tolyn, tuo labyn blėso. Gyveno nuomojamame bute; ten tilpo visa daugiavaikė šeimyna, kaip ir kitos to rajono šeimos nuolat besistengianti kaip nors išsiversti. Gyvenimą palaikė iš virtuvės nuolatos sklindantys malonūs kvapai. Maitinosi makaronais, iš aukštikalnių atgabentomis bulvėmis, slėniuose užaugusiomis daržovėmis. Iš didoko puodo, kuriame retokai galėjai rasti mėsos, kasdien kilo gardūs garai, nes į jį su meile visada buvo įdėta ko nors kitko.

Triūsdama po virtuvę, motina lyg šiaip sau pasiteiravo Soledados:

– Ar eisi į darbą, dukrele?

– Taip, mama, – trumpai atsiliepė toji, įsmeigusi akis į kažkokį tašką ant plytelėmis išklotų virtuvės grindų. Tankūs antakiai net nesujudėjo, nekrustelėjo ilgos blakstienos, slepiančios liūdnas akis, nes per tieką metų trunkančius nepriteklius jų žvilgsnis priblėso, vargo metų poveikį ženklino ir trapi figūra. Kai mirė alkoholio priveiktas tėvas, ją apėmė melancholija, kurios aplinkiniai niekaip neįstengė suprasti.

– Dukrele, – sunerimo motina, – tuomet tave turi oficialiai iškviesti, nes dabar pavojinga išeiti į gatvę.

– Ne, mama, valdytojas nerašys oficialaus kvietimo, – liūdnu balsu paaiškino Soledada. Žvelgdama tokiomis pat bedvasėmis akimis, pridūrė: – Dar perspėjo, kad tas, kuris šiandien neateis į darbą, bus... tiesiog išmestas į gatvę be jokio atlygio.

– Prakeiktas druckis! – nusikeikė brolis.

Soledada tylėdama svarstė, kaip geriau pasielgti, mat valdytojas reikalavo atidaryti vaistinę, nepaisant mieste kilusių smarkių neramumų, kad, ta proga padidinęs kainas, gautų dar didesnį pelną. Vaistinės darbuotojų saugumas jam nėmaž nerūpėjo.

Po kelių valandų, jau atsidūrusi vaistinėje – ji, geležinėmis grotomis užtrauktais langais, priminė kalėjimo celę, – apsupta blizgančių lentynų, nukrautų įvairiausiais vaistais, Soledada neįstengė tvardyti ašarų, prisiminusi kelionę per neramumų krečiamas gatves. Miestas, pritvinkęs daugybės siautėjančių žmonių pykčio, gyveno ne pagal kasdienius dėsnius; smarkavo vis daugiau vargo ir alkio prispaustų žmonių. Miestą glėbė po sprogimų viršun kylantys dūmai, kuriuos raižė šūvių papliūpos.

Baimingomis akimis ji žvelgė į kruviną asfaltą.

„Be reikalo ėjau“, – mąstė, apžiūrinėdama vaistų etiketes, kai dar labiau išgąsdino staiga sučirškęs telefonas.

– Jau kuris laikas skambinu, bet niekas neatsiliepia, – papriekaištavo valdytojas.

– Anksčiau negalėjau, pone Fernandesai. Transportas neveikia, pavojinga...

Vyriškis griežtu balsu pertraukė ją:

– Paskambinkit, kad ateitų visi darbuotojai, antraip juos nubausiu.

Viduje vėl liko keistai tylu, tik už vaistinės sienų siautė tikra karo audra – griaudėjo sprogimai, kilo dūmų stulpai.

Soledados žvilgsnis nukrypo į geležines groteles, saugančias stiklines duris. Jos akyse atsispindėjo visa, kas buvo lauke, – gatvė, riksmo iškreiptais veidais žmonės, lakstantys kas kur, tarytum mėtomi dramatiškų istorijos vėjų. Stūgavo greitosios pagalbos sirenos, poškėjo paskiri šūviai, aidėjo trumpos kulkosvaidžių serijos, išgąsdintų balandžių būriai blaškėsi virš stogų ieškodami priedangos. Tuo metu labiau nerimo apimta širdimi nei ausimis gatvėje išgirdo kūdikio verksmą.

– Vaikas, – nustebusi nejučia ištarė garsiai, bandydama susigaudyti, iš kur sklinda verksmas.

Galop žvilgsnis užčiuopė pilką gniužulą, vos įžiūrimą tamsiame kampe ties laukujomis priešais stovinčio senovinio namo durimis; ant jo nedegtų plytų sienos ryškiomis raidėmis buvo įrėžta: „Gringas – tėvynės išdavikas.“ Stovėjo tikėdamasi, jog kieno nors atsargi ranka tuoj pasiims ryšulį su vaiku, tačiau lėtai slinko minutės, o niekas nesirodė. Dūmuose skęstančioje gatvėje skardeno gailus nesiliaujantis kūdikio verksmas, visuomet pasiekiantis pačias moterų širdies gelmes, skatinantis gelbėti nelaimės ištiktąjį. Atmintyje atgijo kadaise girdėti žynio žodžiai, pažertų kokos lapų vaizdas. Ilgiau nesvarstydama atitraukė sklendę, ir geležinės grotelės iškart prasivėrė. Nesuvokiamo instinkto paakinta, puolė ant grindinio. Paskubomis apžvelgusi gatvę išvydo, kaip parkrito dvi baltus chalatus vilkinčios figūros, bandžiusios į greitosios pagalbos automobilį įkelti sužeistą jaunuolį. Ilgiau nedelsdama šoko kiton gatvės pusėn ir puolė prie verkiančio mažylio. Ketindama grįžti staiga pajuto tokią baimę, kad net burna išdžiūvo. Išgirdo, kaip garsiai daužosi širdis. Pakėlė ryšulį su kūdikiu, prispaudė prie krūtinės ir apsigręžė. Netikėtai užmynė kažkokio vaisiaus žievę ir slystelėjusi pargriuvo, bet nepaleido iš rankų nešulio; tuo pat metu pro veidą prašvilpė kulka ir, atsimušusi į grindinį, nuskėlė akmens kraštą. Soledada baimingai nužvelgė langus, akimis prašydama kuo nors pagelbėti. Supratusi, kad pateko į spąstus, pravirko iš bejėgiškumo, o kūdikis, keista, visiškai nutilo. Nematydama kitos išeities, atsistojo, pridengusi mažylį savo kūnu.

Atidžios šaulio akys veikiai pastebėjo gatvės gale moterį neužsagstytu chalatu. Iš lėto nustatė ties ja optinio taikiklio kryželį, tvirčiau atsistojo ant grindinio, trumpam sulaikęs kvapą pirštu užčiuopė ir pasiruošė nuspausti gaiduką... vienas... du... trys...

– Velnias!

Per optinį taikiklį nusidriekė netikėtai užtiškusi žalsva dėmė.

– Prakeikti balandžiai!

Nuvalęs nešvarumą, vėl ėmė taikytis. Taikiklyje pamažu išryškėjo kūdikio veidas. Po galais! Šito nebuvo numatęs, tad pirštas, jau pasirengęs spustelėti gaiduką, atsitraukė. Ir šįkart neiššauta.

– Velniai griebtų! Vaiką neša! – sušuko prisimerkęs. Kai vėl nusitaikė, objektas jau buvo dingęs.

Baltas siluetas, laikantis gyvą nešulį, smuko pro išganingas, atsargiai prasivėrusias gretimo namo duris, kur kvietė gailestingo žmogaus ranka. Kol prarasdama viltį laukė šio momento, laikas, atrodė, susitingo ir sustojo vietoje. Tuo metu vaiskiu plokščiakalnio dangumi nuo miesto burgzdamas tolo karinis malūnsparnis, pilnas pinigų ir jau valdžios netekusių žmogystų. Malūnsparnis skrido Santa Kruso linkui, vėliau, žinoma, pasuko į kaimyninę šalį šiaurėje.

Po kelerių metų, kai tų pavojingų dienų išgyvenimai buvo gerokai priblėsę, Soledada, švelniai glostydama ilgus Esperansos plaukus, pasakojo mergaitei apie laimingas savo vaikystės dienas. Čia pat atmintyje jai dar atgijo besileidžiančios saulės gaisų nutviekstas vakaras, ant audeklo pažerti blizgantys kokos lapai, ir vėl nuskambėjo neįtikimai pranašiški žynio žodžiai...

Iš ispanų kalbos vertė Bronius DOVYDAITIS

Mažoji etažerė

Kęstutis Navakas „Kalbančio sūrio burtai“. – Kaunas: „Flintas“. 2014.

Padraugavę su K. Navako žvėreliais („Žvėreliai mokosi draugauti“, 2014), mes ir vėl autoriaus tekstais keliaujam į miškus, kurių apsuptyje įsikūrusi keista karalystė su tokiais pat keistais, nerimstančiais gyventojais. Karalystėje karaliaus rūmai vis dėlto yra, bet likusi knygos erdvė apaugusi miško „skroblais ir klevais“, todėl ir įvykiai ten rutuliojasi labai neįprastai. K. Navakas vaizdą suklosto iš dviejų sluoksnių: už pagrindinio veiksmo epicentro nuolat šmėžuoja epizodiniai veikėjai, lyg ornamentiniai raštai puošiantys juokinti ir linksminti vaikus nusiteikusią knygą. Kartais jie gal kiek per ryškiai išskirti, nes hierarchinė piramidė atrodo labai jau pakrypusi.

Taip pirmiausia sutinkame volungę, primerkusią vieną akį, kad jos netrikdytų aplink vykstantys keisti dalykai, ir teksto pakraščiuose besiblaškantį vorą. Tada – nuobodžiaujančią ir mišką sugedusia šluota šluojančią raganą, vėliau – karalių, riterį ir slibiną, o pagrindinio herojaus, kuris knygos pavadinime pažadėtas ir viršelyje dailininko Mariaus Zavadskio nupieštas, dar tenka ilgokai palaukti. Na, svarbu, kad tai bent jau intrigą sukurtų. Skaitytojai kantriai ir ilgai laukia viršelyje pažadėto sūrio, ir jis vis dėlto pasirodo. Beveik iš dangaus nukrinta, nes autorius nesivargina įtikinamai motyvuoti to, kas vyksta, o tik mėgaujasi įvykių komiškumu.

Kai nuobodžiaujanti ragana įsidarbina karaliaus rūmuose durininke, sutinka ten iš nežinomų tolių atjojusį riterį ir ją nervinančią, šiek tiek kvaištelėjusią princesę. Klasika riterį įpareigoja nudobti slibiną, todėl netrukus miško tankumyne pasirodo ir jis – tik be devynių galvų, o nukriošusio *dieduko* pavidalu. Ir tada jau viskas susipainioja. Slibinas pamilsta princesę, kurios visai negeidžia princas, sugalvoja atjaunėti ir kreipiasi pagalbos į raganą. Keista, bet burtų klausimais kompetentingesnis pasirodo kalbantis slibino sūris, visus užburiantis taip, kad jie ilgai ir laimingai gyventų, kaip pasakose ir pridera.

Gaila, keliais sakiniais niekaip neperteiksi šurmulio, kuris vyksta „Kalbančio sūrio burtuose“. Vyksmo, intrigų, persimainymų ir nesusipratimų čia kaip tikroje situacijų komedijoje. Veiksmas veja veiksmą, o herojai kaip patrakę tai slepiasi, tai vėl pasirodo, jų emocijos keičiasi it permainingi orai. Ir visa tai – be galo lengvai, be jokių ypatingų kančių.

Gal iš dalies dėl to, kad, atrodo, rašytojas nestrateguoja

Jean-Baptiste CABAUD (1970) – prancūzų poetas, gimė Savojoje, nuo 1993-ųjų gyvena Lione. Po daugiau nei dešimtmečio darbo grafikos srityje nuo 2005-ųjų atsidėjo vien žodinei kūrybai, poezijai – rašomai, piešiamai, skaitomai, improvizuojamai. Su muzikantu ir kompozitoriumi Davidu Champey įkūrė vadinamosios elektroarktinės poezijos grupę *Saint Octobre*, kurios pasirodymų metu J. B. Cabaud skaito, rečituoja savo tekstus, taip pat su grupe rengia audiovizualinius, fotografinius, grafikos projektus. Beje, su grupe poetas, be dalyvavimo tarptautiniuose festivaliuose kitose šalyse, 2012 m. lankėsi ir Lietuvoje – audiovizualinės poezijos festivalyje TARP. Be to, J. B. Cabaud rengia kūrybines rašymo dirbtuves mokyklose, socialiniuose centruose tiek vaikams, tiek suaugusiesiems. Penkių knygų autorius; keturios iš jų poezijos, viena prozos, pastaroji skirta jaunimui, išversta į portugalų (išleista Brazilijoje) bei graikų kalbas.

Jean-Baptiste CABAUD

Praėjusi žiema

žinai, žiema
tąkart buvo žvarboka
lyg lūžinėjantys medžiai
šakelės pabirusios aplinkui

žinai, orų
prognozės skambėjo
taip apgaulingai
kad stebino visus

žinai, o įdomiausia
kai vėjas įsisuka
vėliavas plaiksto
kad net šiurpsta vanduo

žinai, aš mačiau visa tai
prie lango stovėdamas
ir visai nenorėjau
ten būti arčiau

Paskutinysis

vieno dar vieno
paskutinio paties pačiausio
kol pilkumoj kasdieniškai
nepražuvau

to vienintelio, kuris sušildo
to vienintelio, kurio taip trūksta
paties pačiausio paskutinio
šiai dienai baigti

dar vieno bet kokio
kad tik mane jis
drąsintų įkvėptų
iš snaudulio pakilti

paskutinio paties pačiausio
žodžio, dar vieno dar kito
kad jais apsigaubęs
viduje nušvisčiau

Radaras

Ramiai sau būti
Daugiau nebe nebejudėti
Ir susikaupus bandyti
Pajausti (tačiau ką?)

Nebe nebekalbėti
Klausytis kaip tylu
Kai vienatvėje lieki
Ir kaip ūžauja garsiai tyla

Prisijaukinti viską aplinkui
Atomus ir materiją
Ir tai, kas yra daiktai
O kartu ir tai, kas gyva

Lėtai pasisukti
Šimtą aštuoniasdešimt laipsnių
Du kartus taip kartoti
Ir visą pasaulį apglėbti

Jei vieną dieną kaip ir ši

Jei vieną dieną kaip ir ši
Jei staiga neliktų nieko
Jei nuo kosminio šalčio
imtų ir užgestų žvaigždės

Jei daiktai ledu pavirstų
Jei draugai mane paliktų
Jei jų balsų nebegirdėčiau
visatos spengiančioj tyloj

Jei iš aušros kasdienės
Jei daugiau neliktų nieko
Jei ir ji jau būtų paskutinė
o po to vien tuštuma be galo

Jei tai būtų ta diena
Diena kai viskas miršta
Ką prieš tai atlikt turėčiau
Kad galėčiau ją be baimės pasitikt?

Iš prancūzų kalbos vertė Ainis SELENA

teksto, o dėlioja žingsnis po žingsnio, žvalgosi, kokią išeitį galima rasti iš susidariusios situacijos, ir krypteli tam tikra linkme, kuri lems kitą pasirinkimą. Ne kartą veikėjų lūpomis ištartas nuogąstavimas, kad gali vėl tekti šiek tiek panuobodžiauti, išduoda knygos autoriaus (nežinau – sąmoningą ar nesąmoningą) poziciją. Gyvenimas, jo manymu, turi kibirkščiuoti žaižaruoti, kad pajustum tikrą jo skonį ir kvapą. Tik kaip tokioje stilistinėje kakofonijoje, perviršyje surasti tai, kas iš tiesų prasminga?

Gal pirmiausia išskirti prasminius akcentus? Čia paaiškėja, kad rašytojui net ne siužeto vingrybės, personažų charakteriai, likimų posūkiai ir ugdomasis poveikis labiausiai rūpi, o komizmas. Knyga skirta pasilinksminti, todėl beveik kiekviena joje ištarta frazė turi humoristinį atspalvį. Keista, kartais net ne pačių šviesiausių atspalvių. „Kalbančio sūrio burtai“ tikriausiai skirti vyresniems vaikams, bet ir tada darosi šiek tiek baugu, kad kai kuriuos juokelius jie gali suprasti... Geriau jau liktų naivūs ir perskaitę knygą. Tačiau gal kūrinys skirtas mažiesiems, o pikantiškos užuominos ir sudėtingesnės kalbinės vingrybės – jiems vakarais beskaitantiems tėvams? Na, tikslinės auditorijos, regis, autorius rašydamas prieš akis neturėjo.

Taip, K. Navakas skaitytojus bei klausytojus juokinti ir mėgsta, ir moka. Šitai darė ne kartą, tam išleido suaugusiesiems skirtą knygą „Iš gyvenimo garstyčių bei krienų“. Bet ar pasakoje vaikams tai nevirsta perdėtu, nenuilstamu šio pobūdžio galių ir talentų demonstravimu? Tarsi vaikus jis būtų pasiryžęs suvilioti bet kokiais – legaliais ir nelegaliais – būdais. Taip puikaus stiliaus tekste aptinkame žiojėjančių gilių duobių...

„– Vagi čiagi tu gi kas gi? – baisiausiai nustemba karalius.

– Naujasis durininkas! – išdidžiai atsako ragana.

– „Durniukas“? – nesupranta karalius.

– Pats tu „durniukas“, durininkas aš, – nesutrinka ragana.“ (p. 9)

Korektiškumo sumetimais necituosime scenos, kurioje princesei prisistatantis slibinas sutrinka ir pasisako esantis „jos prrr... prrr...“. O taip – vaikams tai paliks įspūdį, jie krizens kaip patrakę, nes dėdė rašytojas pataikė tiesiai į dešimtuką. Deja, viskas čia kaip skirtingo intelektinio lygio anekdotuose ar televizijos laidose, kuriose leidžiama pamatyti savo paties atvaizdą ir linksmai džiūgauti. Kita vertus, vaikams ne taip jau dažnai pasitaiko progų suvokti stilistines pačios kalbos galias. Šios knygos juoko kilmė būtent tokia ir yra.

O dabar šiek tiek apie knygos moralą, kuriam tokio pobūdžio leidinyje, regis, net vietos neturėjo likti. Sūris karalių užburia taip, kad jis „raganą mato kaip nuostabiausią pasaulio damą, o princesė slibiną – kaip svajonių princą. Bet tai mato tik jie, visi kiti kol kas to nemato“ (p. 62). Tad sūrio burtai skirti tam, kad veikėjai patys tobulėtų ir taptų tokie, kokie tik gali būti geriausi. Ir vėlgi – neatrodo, kad K. Navakas, pradėdamas knygą, žinojo, ko norės ja pamokyti vaikus. Tokia pasakos pabaiga paprasčiausiai susidėliojo nusidriekus įvykių virtinei. O tai labai artima rašytojo gyvenimo ir kūrybos principui – gyventi čia ir dabar, rasti išeitį iš susidariusios situacijos, žaisti ir juokauti net beviltiškiausiose situacijose. Toks savų principų ir nuostatų laikymasis net vaikams skirtoje literatūroje tikriausiai yra nuoširdumo ženklas. Ir gal ne taip svarbu, kad ne viskas šioje knygoje lygu kaip autostradoje.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Už tavo silpnumo glaudžiausi tarytum už kalno didžiausio...

Nijolė ir Algirdas Verbos kartu išgyveno 33 metus. Daugiausia iš jų praleido Žvėryne, jaukioje ir tylioje Vytauto gatvelėje. Poetas netgi savo eilėraščių ciklą pavadino „Žvėrynu“. Ne vienas eilėraštis skirtas šiam Vilniaus rajonui palei Nerį, dvelkiančiam kaimo ramybe, skęstančiam žalumoje. Yra tokios neužmirštamos A. Verbos eilutės:

Tu gyveni many tarsi provincijos
Miestelio gatvė dideliam mieste...

Nijolė jau penkiolika metų be Algirdo. Viena. Kuris laikas gyvena su sūnaus Žilvino šeima ne savo pamėgtame Žvėryne, o daugiabučių Lazdynuose. Ten ir susitikome pasikalbėti apie talentingą, dabar šiek tiek primirštą poetą, prisiminti jų abiejų jaunystę, prabėgusius bendro gyvenimo metus...

– Papasakok apie pirmąjį jūsų susitikimą. Koks buvo įspūdis?

– Nei šis, nei tas... Vaikis kaip vaikis. Buvo 1967 m. vasara. Visas miestelis kvepėjo vystančiu šienu. Nemakščių vidurinėj mokykloj vyko šokiai. Gunkt, gunkt, gunkt – toks neaukštas vaikinukas ateina link manęs ir kviečia šokti. Bešokant ir kalbėti pradėjo – girdi, rašo poeziją, jau eilėraščius į „Nemuną“ atidavęs. Giriasi, plunksnas pučia. Kitam numery turi eilėraščiai pasirodyti. Mane tai suintrigavo. Bet nei kitam, nei dar kitam... Galų gale, jau net nepamenu kada, jie pagaliau išėjo. Atrodo, kitų metų sausį. Aha – vadinasi, nemelavo. O kad nemelavo, tai mes ir pradėjom bendrauti, susitikinėti. Abu buvome studentai. Vėliau išvykau dirbti į Lyduvėnų vidurinę mokyklą Raseinių rajone. Algis atvažiuodavo. Ir ne vieną eilėraštį yra parašęs apie Lyduvėnus:

Lyg naktigonių šviesūs laužai
Per naktis traukiniai tyliai ūžia.
Ilgesys, brangūs vaistų lašai,
Kai blaškais tu išsekęs, palūžęs.

Toks jaunatviškas, gal kiek suvaidintas – *išsekęs, palūžęs*... Taip ir prasidėjo mūsų draugystė, susirašinėjimas.

– Rašėte vienas kitam laiškus?

– O kaipgi kitaip. Tuomet telefonų nebuvo. Vos vienas visoj mokykloj. Bet per ilgą ir sudėtingą gyvenimą, nesibaigiančias kraustynes laiškų neišliko. Jei kokią skrybėlės dėžutę būčiau turėjus, gal būčiau ir dėjusi... Ačiū Dievui, kad bent nuotraukas išsaugojau. Tiesa, tie laiškai buvo paprastučiai, be jokių filosofinių pasvarstymų. Kaip darbai, mokslai? Bet mūsų draugystė buvo labai graži – susitikus nuolatiniai eilėraščių skaitymai. Jis man leisdavo kritikuoti, pastabas išsakyti, niekada nepykdavo. Kartais net visai „pusfabrikatį“ paskaitydavo, tada kartu rasdavom kokį tinkamą trūkstamą žodį. Kai išėjo pirmoji knygelė „Pakelės žalumos“, juokėsi, kad man reikėtų pusę honoraro atiduoti. Mano pastabos tikrai beveik visada sutapdavo su redaktorių nuomone.

1969 m. susituokėm, gimė sūnus Žilvinas. Toliau gyvenom išsiskyrėlių gyvenimą: aš Lygių kaime pas tėvukus su sūnumi, o jis – Vilniuje. Bet vėliau Algirdas atvažiavo pas mus. Tuo metu buvau jaunesnioji mokslinė bendradarbė, dirbau prie garsiojo Kryžkalnio monumento. Ten veikė mažytis muziejėlis, kurį apžiūrėdavo lankytojai, vesdavau ekskursijas. O Algis įsidarbino... Kryžkalnio suvenyrų kioske. Aišku, labai greitai „nusiprekiavo“, ne jam tokie darbai – juk poetas!

Kai tik mažylis paaugo, išvažiavau pas Algirdą į Vilnių. Nuomojomės butus, ėjom iš vienos vietos į kitą – tikra vargo vakarienė.

– Kurioje vietoje Vilniuje gyvenote?

– Oi, tų vietų buvo tiek daug! Gyvenome Žvėryne, Žirmūnuose, Karoliniškėse, net Bukiškėse prie Vilniaus. Kartais eidama Vytauto gatve Žvėryne pagalvodavau – gal kada man čia teks gyventi. Vėliau ši svajonė išsipildė. Mums labai daug padėjo Vidmantė Jasukaitytė. Vieną sykį susiėmė ir išėjo kovoti už Algirdą, nors pati tikrai neprabangiai gyveno. Tuometinio Vykdomo komiteto pirmininkas Vileikis sutvarkė mūsų būsto reikalus – paskyrė butą Vytauto gatvėje. Ir tas butas tapo tikraisiais mūsų namais. Gražioje, patogioje vietoje Žvėryne jie mums atrodė aukso vertės. Tuo labiau kad prieš mus ten gyveno garsus poetas ir aktorius Kazys Inčiūra, vėliau – Juozas Marcinkevičius.

– Ką tuo metu veikė, kur dirbo Algirdas?

Nijolė Verbienė.

– Dar studijuodamas dirbo „Valstiečių laikraštyje“. Gal ir blogai darė, nes susiformavo įpročiai: komandiruotės, išgėrimai... Vėliau – pas Vilių Chadzevičių „Komjaunimo tiesoje“. Algirdas buvo labai geras žurnalistas. Grįžtam vakare, aš jau drimbu, o jis sėda ir rašo ilgiausius straipsnius. Keliuose mašinraščiuose galėdavai rasti vos kelis žodžius nubrauktus – iš karto rašydavo be taisymų. Būdavo, kad jo straipsnius išrinkdavo kaip geriausią savaitės publikaciją. Juos rašydavo labai lengvai, o eilėraščius – truputį kitaip. Idėja plieksdavo iš karto, užrašydavo apmatus, o tada likdavo darbas. Tai žmogus, turėjęs Dievo dovaną, todėl dirbti jam buvo lengva. Aš pati studijavau žurnalistiką, bet šio darbo atsisakiau. Man kiekvieną straipsnį reikia dešimt kartų perrašyti, nes vis nepatinka ir nepatinka. O jam liedavosi laisvai. Žinoma, viskas išjausta, išgyventa. Tačiau tai, ką kiti įsivaizduoja esant kančia, aš vadinu ieškojimu.

– Poetui labai svarbi pirma jo publikacija, paskui – pirmoji knyga. 1977 m. išėjo Algirdo „Pakelės žalumos“. Kaip ją sutikote?

– Baisinis laukimas ir įspūdis! Todėl prisimenu net smulkmenas. Kartą mes sėdim palei *prūdą* ir karosus gaudom, karvė netoli ganosi, veršis. O jis eilėraščiais juokauja:

lyg švytuoklės veršio ausys
ir tokie smaili ragai,
liežuviu jis karvę prausia
rūpestingai ir ilgai.

Šiaip tais laikais niekas nešventė knygos išėjimo ir pristatymų nerengė. Kam ten rūpi jaunas kūrėjas? Knyga turėjo pasirodyti daug anksčiau. Įvyko tragedija, susidegino Romas Kalanta, ir jos leidimas atidėtas net penkeriems metams.

– Algirdui tuomet buvo trisdešimt šešeri – lyg ir vėlyvas debiutas. Tačiau koks poetas išaugo! Jau antrojoje knygoje „Aprišu obelį“ juntama tikro kūrėjo branda. Kaip Algirdas tuo metu žiūrėjo į savo kūrybą?

– Labai atsakingai ir savikritiškai. Bet buvo tikras, kad kažką turi savy ir kad žino, ką nori pasakyti. Nepaisant to, nestigo jaunatviško polėkio, vaidybos, pritraukimo: demonai, protingas kumelys...

– Ar daug savo eilėraščių Algirdas mokėjo atmintinai?

– Praktiškai visus. Tačiau nemėgo atmintinai jų skaityti publikai. Turėdavo knygą ar popieriaus lapus, kurie būdavo susiglamžę, nes amžinai laikomi kišenėse. Bet skaitydavo sukrečiamai – turėjo savo stilių. Visgi man labiausiai patikdavo, kai kartu susėsdavom.

Algirdas Verba su žmona Nijole.

Algirdas Verba.

Tada galėdavo skaityti be sustojimo – nereikėjo nei užrašų, nei juodraščių. Ir saviems draugams paskaitydavo, o tada klausdavo: „Nu, ką – šūdas?“ Būdavo, suglamžo ir meta. O tada koks nors Valdas Kukulas pakelia ir sako, kad tai tikro poeto eilėraštis.

Pamenu, kaip išėjęs skaityti Poezijos pavasario šventėje ilgai rausėsi lapų visose kišenėse. Ir visi laukė, netrukdė. Tokiai plačiai publikai be jų negalėjo skaityti.

– *O koks jis buvo kasdienybėje, buityje?*

– Tikras poetas. Visiškai ne buities žmogus, išskyrus nušveistus batus ir švarius marškinius, nes buvo tvarkingas. Tik po didžiųjų kelionių grįždavo *aprangytas*. O šiaip buvo toli nuo kasdienybės, buities. Jei paprašydavau pataisyti sugedusį lygintuvą, kurį ir pati būčiau sugebėjusi sutvarkyti, sakydavo, kad jam būtinai reikia schemos. Atseit tada pataisytų.

– *Gal todėl, kad* šiek tiek *buvo studijavęs ir tuometiniame Kauno politechnikos institute? Juk tai tikslieji mokslai.*

– Vidurinėje mokykloje mokėsi labai gerai ir pretendavo į aukso medalį. Jam sekėsi ir tikslieji, ir humanitariniai mokslai. Matematika juk ne tokia ir sausa – čia kaip pažiūrėsi. Tačiau Algis Nemakščių vidurinėje konfliktavo su mokytoju ir iš šio dalyko turėjo trejetą. Vėliau, besimokant KPI, rusų kalbos dėstytoja po egzamino jam pasakė, kad jis ne savo vietoje, kad turėtų užsiimti kūryba. Tada ir metė tuos mokslus, nes jam buvo gana sunku. Vaizduotė ne ta. Jei reikėdavo kokios detalės, pirma iš bulvės išsipjaudavo, kad pamatytų visumą. Algis buvo vaizdinio mąstymo žmogus. Užtat jo eilėraščiuose daugybė metaforų. Vaizdas toks gyvas, kad įsimeni ilgam.

– *Koks jo būdas buvo šeimoje, tarp savų?*

– Lėtas ir ramus. Būdavo sunku išprovokuoti barnį, nors aš ir rėkdavau, ir bardavausi. Labai švelnus žmogus. Man patikdavo, kai jis nusiimdavo akinius. Šitokio tyrumo akių neteko matyti. Būdavo – žiūri kūdikio žvilgsniu, akys mėlynos mėlynos... Akiniai jį tarsi saugojo nuo pasaulio.

– *Kada Algis dažniausiai rašydavo? Ryte ar vakare? O gal naktimis?*

– Rašydavo visada ir visur. Ir iš komandiruočių grįždamas parsiveždavo apmatų, o kartais net baigtų eilėraščių. Ryte rašydavo rečiau, kai eidavo į darbą. O kai nereikėdavo dirbti, dažniausiai kurdavo šviežia galva. Turėjo nemažai užrašų knygelių, kuriose išliko straipsnių eskizų, eilėraščių juodraščių, o šalia – visai su kūryba nesusijusių užrašų. Viskas taip sumaišyta, kaip Algirdui ir buvo būdinga.

– *Ačiū už pokalbį.*

Kalbėjosi Alfas PAKĖNAS
Maironio lietuvių literatūros muziejaus archyvo nuotraukos

Regimantas TAMOŠAITIS

Žmonės man buvo geri

Ryte kartais labai sunku prabusti. Sėdžiu virtuvėje su kavos puodeliu rankoje ir žiūriu į kopūsto galvą, iš vakaro paliktą ant stalo. Ir galvoju, galvoju, galvoju...

Graži man ta kopūsto galva. Dydžio kaip ir mano. Guodžianti žalsva spalva. Gyslotas, stangrus, sunkus gamtos reiškinys. Keistas augalas: lapas ant lapo, o viduje – nieko. Gležnumas ir skonis. Kvapas ir spalva. Puodelis ir kava (čia mano žvilgsnis nukrypo kitur).

Galvoje kyla miglotos asociacijos, bet jokios aiškesnės minties. Kopūstas? Simbolis, ir tiek. Ką galima pasakyti apie simbolį? Nieko, visiems ir taip aišku. Kopūsto galva!

Darželiui reikia dvylikos eurų, sako žmona. Gerai, sukrapštysiu. Vis dar sukrapštau. Kainos nesikeičia. Būdavo dvylika litų, dabar – dvylika eurų. Du už vaikams primestą spektaklį, apie kurį mūsiškis nieko aiškaus negalėjo pasakyti, dešimt – dar už kažką.

Kurgi mano rankinukas su pinigine, telefonu ir vairuotojo teisėmis? Ogi mašinoje, kur daugiau. Simboliai nemeluoja. Vakar, parvežęs maistą, tą kopūstą parsinešiau, o rankinuką palikau mašinoje. Aiškioje vietoje, kad visi matytų. Rasiu, nerasiu? Tačiau koks skirtumas, – jei ne naktiniai prašalaičiai, tai kiti, visi tie padoriai atrodantys tarnautojai, išlups mano eurus. Pasauliui esu reikalingas tik kaip pinigų cirkuliaciją palaikantis elementas. O pinigai visuomet laikini, jie niekuomet nebūna mano. Ateina, išeina, lyg buvę, lyg nebuvę. Pinigai – kaip ir laikas, kuris realus yra tik pralėkdamas, nykdamas. Absoliutus netikrumas. Tad nesu prie jų prisirišęs. Ir nieko čia neturiu savo, nebent galvą ant pečių. Dabar ji irgi atrodo tarsi ne mano, padovanota nesuprantamų gyvenimo aplinkybių. Slogu apie tai galvoti. Žiūrėti į žalią aiškų kopūstą kur kas maloniau.

Sliūkinu į kiemą, prie mašinos. Velku koją už kojos, galva ant pečių (kalbu klišėmis, taip aiškiau). Viskas tebėra vietoje, ant priekinės sėdynės. Moderniausias „Nokia“ telefonas su *Windows 8.1* sistema taip pat nieko nesugundė. Jis man reikalingas tik vienam dalykui – gyvenimo vaizdams fotografuoti, kad prisiminčiau, kur buvęs, ką matęs, su kuo kalbėjęs. Juk viskas čia praeina kaip sapnas, kaip pinigai. Kartais net sapnai būna ryškesni ir tikresni už reiškinius ir pinigus. Ir kalbėtis telefonu nemėgstu, neturiu žmonėms ką pasakyti, ką nors išgirsti iš jų taip pat nenoriu. Juk žmonės man skambina tik prispirti kokio reikalo, o ne iš geros širdies. Tad krūpčioju nuo skambučio, kada nors gausiu širdies smūgį. Telefono skambutis yra pats bjauriausias, pats brutaliausias garsas pasaulyje. Sadistiškas teroras, įžūli intervencija į mano psichiką, kuri ir taip be galo jautri ir sudirgusi. Skambučiu į ausį – kaip peiliu į širdį.

Mano akys nevalingai ieško kopūsto galvos, kurios spalva tokia raminanti, tokia guodžianti. Svarbiausia – kopūstas yra nebylus! Jis tau nepaskambins iš pasalų ir nesuknis dienos.

Štai ir mašina, stovinti atokiai kieme, bet langai sveiki. Gal ir matė kas mano daiktus, bet nereikėjo, gal pagailėjo žioplio.

Aš vis dar neprabudęs, apsiblausęs. Jokių minčių, tik kopūstas akyse. Kopūstgalvis!

Bet žmonės man buvo geri. Niekas neskambino, nieko neprašė, nepaėmė, nieko iš manęs nenorėjo. Kad tik to nepamiršus, kad tik nepamiršus...

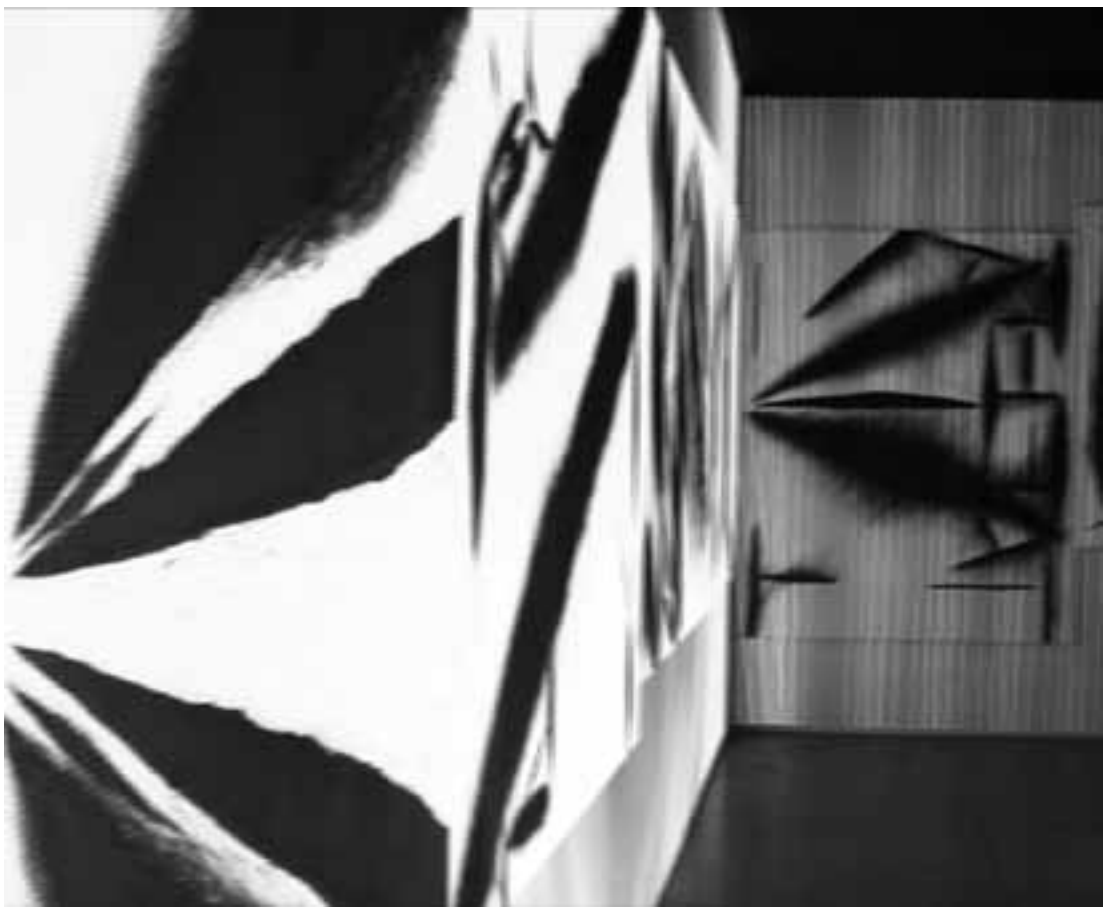

Salomėjos JASTRUMSKYTĖS „Euklidai“.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Aleksandra FOMINA

Tretieji asmenys

Netiesa, kad visos istorijos kažkaip baigiasi – būna ir tokių, kurios tęsiasi, vingiuoja netikėtais labirintais ir priverčia vėl iš naujo susimąstyti, kaip gali būti taip, kad viskas tarsi apsisuko ir dabar tu galbūt miegi, o gal irgi netyčia nubudai mano mieste, ten, kur kadaise man buvo septyniolika ir aštuoniolika, ir devyniolika, ir aš ėjau tomis pačiomis gatvėmis, kuriomis ir tu dabar vaikštai ir eini į universitetą, kurio moderniosios architektūros pastato niekada nepamatai viso iš karto, nes jį užstoja mašinų aikštelė, mėlynosios eglės prie įėjimo ir žemas lapkričio dangus. Tas pats, kurį nufotografavai anądien su didžiuliu skliauto apskritimu, kuriame vos vos matėsi mažiukas kryžiukas, o dangus jį tirpdė ir negailestingai aptraukė savo akvareline migla.

Impresionizmas ir tiek, pastebėjo kažkuris iš tavo draugų socialiniame tinkle, pamatęs nuotrauką, kažkas pasakė, kad tai galėtų būti ir Stambulas, ir aš, sėdėdama prie kompiuterio tavo gimtajam mieste, kur tau kadaise buvo septyniolika, aštuoniolika ir devyniolika, vyptelėjau, reaguodama į to romantiko neišprusimą – kur tai regėta, jei jau skliautas, tai iš karto Stambulas, o juk pastebėjau, kad Stambule daugiausia matosi minaretai, o ne kryžiukai-pliusiukai, vos vos plevenantys rusvame, rožės pelenų spalvos danguje. Daug mano gimtajame mieste tų skliautų, senamiestyje yra net kavinė tokiu pavadinimu, tikriausiai jau ne kartą ir ne du esi ten apsilankęs – vietoje su masyviomis vokiškomis kėdėmis ir galbūt tuo pačiu baltu paukščiu senoviškame narvelyje. Kadaise, kai buvo galima rūkyti kavinės viduje – matai, kaip seniai tai buvo! – su draugais juokaudavome, kad jei tam paukšteliui padarytų skrodimą, jis būtų toks suodinas iš vidaus, jog gyvūnų teisių specialistai nedelsdami paduotų sparnuočio savininkus į teismą už priverstinį nepilnamečių nuodijimą.

Kertu lažybų, kad visi kone automatiškai atsisuka, kai įėjus į tą kavinę virš tavo galvos dusliai suskamba senovinis varpelis – tiesiog todėl, kad mano mieste mažai rastum tokių pelenų spalvos nerūpestingų garbanų, dėl jų alpo ne viena ir ne dvi merginos šiame mieste, kur dabar aušta rytas ir jo negailestinga tamsa kelia atodūsius ankstyviems troleibusų keleiviams, vis iš naujo savęs klausiantiems, kuriam galui jie gyvena būtent čia ir būtent taip, kai galėtų, pavyzdžiui, važiuoti metro tame pačiame Stambule ir niekada nematyti tų niūrių kasryt atsidarančių stotelėse darbo liaudies odinių nugarų parodos.

Tačiau garbanas tu jau daugiau mažiau susitvarkei: kiek žinau, dabar dirbi rimtoje įstaigoje, universitete, garsėjančiame modernistine architektūra, ir galbūt rytais su videokamera rankose lygiai taip pat dūsauji keliaudamas į darbą. Štai taip viskas apsivertė, kadaise pati alpau dėl tos rokenroliškos ševeliūros, o dabar eidama gatve pamojuoju tavo mamai, kuri dirba meno galerijoje dideliais langais. Turėjau garbės su ja susipažinti parodoje, iš karto susikalbėjome, nors ir nelengva kaskart žiūrėti į jos dailų veidą ir matyti tavo siauras žydras akis, tas pačias, kurias kadaise buvau taip stipriai įsimylėjusi, jog vos išgirdusi kieme motorolerio burzgėjimą bėgdavau dar kartą pažiūrėti į apačią – ar tai tu atvažiavai į tą restoranėlį, kurio kiemo gabalą matau pro savo pailgo mergaitiško kambario langą, ar galiu atsidusti pamačiusi tavo siluetą ir pagalvoti, kaip gaila, jog jau esu poroje ir negaliu tau valiūkiškai pasiūlyti užsukti atseit arbatos į trečią aukštą.

Bet vieną vakarą vis dėlto atmečiau tuos dūsavimus į šalį. Ir pakviečiau.

„Aš nežinau, kodėl taip myliu / Tavo romantiškas akis“, – įdomiausia, kad mums niekada nebuvo nei septyniolikos, nei aštuoniolikos, nei devyniolikos tuo pačiu metu, ir tavo mama niekada nesužinos apie mano dūsavimus, mes prasilenkėm laike ir erdvėje, trumpam susibėgę tą beprotišką vasaros naktį, kai mane slėgė, atrodo, visos iš karto senamiesčio plytos, mieste, kuris trumpam tapo mūsų abiejų, mūsų, kaip sakoma romanuose, slaptu sąjungininku. Banali frazė, tereiškianti, kad turi gerai pagalvoti, kur eiti su vienu mylimuoju, kad nesutiktum kito savo mylimojo. Juk pasitaiko gyvenime taip, kad myli iš karto abu, ką padarysi, kai širdis tokia neaprėpiamai didelė, kas pasakė, kad neįmanoma joje sutalpinti dviejų brangiausių pasaulyje veidų, dviejų mieliausių miestų, kryžiuko ir pusmėnuliuko kartu, kodėl viskas turi būti monumentalu, nyku, centralizuota ir monolitiška, juk net Žemė turi ir Saulę, ir Mėnulį, o ne tik vieną vienintelį šviesulį, kuriam pasislėpus už debesėlio kaskart kyla panika, griūva dangus ir ateina pasaulio pabaiga. Ši civilizacija be reikalo šlovina monogamiją, monoteizmą ir linijinę istoriją, nors tokie žmonės kaip tavo mama, be abejo, būtų vienas iš puikiausių jos darnaus veikimo pavyzdžių, bet užtat ir tokių kaip ji yra vienetai, tokių šeimų kaip jūsų vardas puikuojasi ant vienos solidžiausių šalyje nekilnojamojo turto agentūrų sunkvežimių ir biuro pastatų lentelių. Užtat ji ir turi, be tavęs, dar kelis tokius pat garbanotus vaikus ir šeimos albumus, kuriuose jūs idiliškai šypsotės pavyzdiniuose sovietmečio namuose tarp šeimyninio porceliano ir iš kartos į kartą perduodamų masyvių vokiškų baldų.

Ne, nešlovinsiu monogamijos, būsiu sąžininga – jau negaliu sau leisti tokia būti eidama gatve tavo mieste ir plepėdama su tavo mama lyg su seniai pažįstama bendraamže. Neapsimesiu, kad giriu šią kvailą tradiciją, primygtinai ir griežtai reikalaujančią vieno dievo, vieno sužadėtinio, vieno miesto, vienų namų, vieną vienintelį kartą gyvenamo gyvenimo, sutalpinamo į šeimos albumus, tik vienos visiems priimtinos jų versijos. O kaip tavo mama gali mylėti vienu metu kelis savo vaikus? Juo labiau kad ir antras mano mylimasis juokiasi iš tos absurdiškos sistemos ir visada sako, kad nors viskas yra kažkas viena, to nereikėtų suprasti paraidžiui – iš tikrųjų viskas yra kažkas du, saulė ir mėnulis niekada neišsiskiria, širdyje įmanoma sutalpinti tiek žmonių, kiek tik ji geidžia, o monogamija nėra natūrali žmonių santykių forma. Juk jei taip būtų, nereikėtų jos taip apdainuoti ir išrasti tiek bausmių už neištikimybę – tik tas, kuris gerai išstudijavo šios civilizacijos istoriją, gali sau leisti tokius drąsius teiginius, ir man tai visada buvo akivaizdu: gero dalyko niekada neprireikia taip reklamuoti, taip stumti, taip demonstratyviai šlovinti, moralizuoti aplinkinius ta tema esant progai ir visai be progos, profilaktiškai, kai tik pasitaiko laisva atokvėpio minutė. Kaip kadaise tavo mama ir visa jos karta sunkiai galėjo įsivaizduoti, kad įmanoma būti su žmogumi ilgus metus, netapus *-iene*, neturėti su juo bendro ūkio ir kelių vaikų, kad gali apskritai egzistuoti tos pačios lyties žmonių porų, nes apie tai tiesiog niekas nekalbėjo.

Tačiau juk mes su tavimi ir dar kai kas puikiai žinom, kad būna tokių atvejų, kai visai neprireikia, einant gatve su vienu mylimuoju ir sutikus kitą, apsimetinėti, jog jie nieko nežino apie vienas kito sąsajas su trečiuoju asmeniu, tai yra su manimi. Ne visiems suprantami ir prieinami tokie epizodai, bet ir mes nesame ir niekada nebuvome vadinamieji paprasti žmonės, kad turėtume pateisinti neįprastus jiems laikotarpius. Mažai kas pasaulyje gali tai suprasti, bet vis dėlto kai kas gali, yra tokių, jų balsas gerokai silpnesnis, nes jie netrimituoja apie savo jausmus ir neafišuoja, kad draugauja, kad miega trise ant didžiulių odinių sofų, kad nubunda trise ir puikiai jaučiasi visi kartu, „ar dar kas nors nubudo šiam mieste“?

Dabar pilnatis, ir aš beveik pavydžiu tau tos akimirkos, kai pamatysi mėnulio apskritimą virš to paties skliauto didelėje aikštėje, kuria tiek kartų eidavau skubėdama į tą patį universitetą. Mėnulis mano miestui visada suteikia paslaptingumo, itališko nerūpestingumo, pakylėja jį virš abiejų upių ir modernistinius pastatus apsupa lengvos beprotybės šydu. Vadinamoji beprotybė juk irgi reikalinga pasauliui – be jos nebūtų nei operų, nei didžiųjų mokslinių atradimų, nei tolimų kelionių: juk paprastam žmogui teoriškai nereikalingas nei Stambulas, nei apskritai kas nors daugiau nei jo paties namo kiemas ir mašina, kuria važinėja į kaimą močiutės aplankyti. Niekada nebuvau paprasta, niekada nejaučiau poreikio tokia apsimesti, niekada nėra buvę taip, kad mylėčiau ką nors vieną – juk galiausiai mes išduodame savo mylimuosius pirmiausia mylėdami save, arba išduodame save įsimylėdami kitą žmogų, tad tos idealistinės monogamijos nebūna jau nuo pat pradžių, ir nėra dėl ko čia ardytis, kam nors įrodinėti, kad ir tokie kaip mes turi teisę egzistuoti, galbūt ne tokie matomi, neapdainuoti operose ir neužfiksuoti gražiai susiglaudę šeimos albumuose.

Man apskritai nesuprantama, iš kur kyla poreikis nuolat rodyti savo gyvenimą, afišuoti santykius, deklaruoti priklausomybę, kai ir taip visi žino, jog žymūs ir labiausiai civilizacijai nusipelnę žmonės, kurių dėka dabar turime troleibusus, reliatyvumo teoriją ir daugybę kitų svarbių kasdienių dalykų, be kurių vadinamieji paprasti žmonės jau neįsivaizduoja savęs, puldami panikuoti kaskart, kai *išsikrauna* telefonas ar dingsta elektra, niekada nebuvo pavyzdingi šeimos tėvai ir „savo lyties atstovai“, niekada nedirbo standartiniame biure ir nearė kolektyviniame sode, niekada nepripažino, kad viskas yra kažkas viena, kad privalu visą gyvenimą įrodinėti, jog monogamija yra prigimtinė ir natūrali, juo labiau kad dabar kone kiekviena protingesnė frazė tame pačiame socialiniame tinkle, kur įdėta skliauto nuotrauka, yra priskiriama Einsteinui. Taip patogu ir banalu viską suapvalinti, suabsoliutinti ir iškelti kaip vieną vienintelį dievą, genijų ar išminčių, ir niekas nesusimąsto, o greičiausiai net ir nežino, kad tas pats Einsteinas buvo baisus namudinis tironas ir su moterimis elgdavosi kaip tikras niekšas.

Ne, oficialiai atseit visi esame vienodi, visi ir visada važinėjame troleibusais, gyvename pagal vieną ir tą patį nepajudinamą grafiką, niekas nesikelia naktį parašyti novelės, o išgirdus apie tokį individą privalu sukioti pirštą prie smilkinio ir dejuoti, kad per tuos menininkus padoriems mokesčių mokėtojams visai nebėra gyvenimo. Paprasti padorūs mokesčių mokėtojai patys gali turėti mažiausiai du veidus, dvigubus vertinimo standartus „saviems“ ir „svetimiems“, bet negali turėti dviejų meilių vienu metu, dviejų oficialiai pripažintų gyvenimo būdų, dviejų sąskaitų tame pačiame banke, nors „tarp eilučių“ visai nemažai jų turi ir sutuoktinį, ir meilužį, vieną firmos automobilį ir vieną šeimos, ir važinėjasi abiem lygiomis teisėmis, be oficialaus darbo, turi ir šešėlinį versliuką, ir galvos jiems dėl to neskauda. Taip jie metų metus sėkmingai apgaudinėja save ir kitus, o kai padorūs mokesčių mokėtojai sužino apie tuos jų šešėlius, būna jau per vėlu moralizuoti ir bausti, nes paslaptys nusinešamos į kapus, ir baigtas kriukis. Tačiau sąžiningas paskelbimas, kad viskas yra kažkas du, prilyginamas pasaulio pabaigai, nors visi išmintingi žmonės žino, jog nebūna vienos tiesos, nebūna ir dviejų, jų visada yra gerokai daugiau ir visos jos galioja vienu metu, kaip ir mes vienu metu vaikštinėjame keliuose miestuose, bet iš tikrųjų esame kartu, būname drauge, gyvename su visom tom istorijom, nešiodamiesi jas savyje, ir niekas nepadaro skrodimo paukšteliui nei žmonėms, kurių širdys tokios didelės, kad vos telpa savyje, jau nekalbant apie tekstus, nuotraukas ir socialinius tinklus.

2013 m.

2013 m.

Kino operatorius Jonas Gricius

Ko reikia, kad žmogus realizuotų save? Visų pirma – Dievo dovanos. Bet tai dar ne viskas. Įnoringa ponia Fortūna taip pat turi šyptelti atsisukusi. O tada – reikiamu laiku atsidurti reikiamoje vietoje.

Kinas – sinkretinė meno forma, kur vienas žmogus nieko negali. Pasižiūrėkite į titrus – kiek žmonių kūrė net mažiausią filmelį. Yra išimčių, kad ir Jonas Mekas. Aš dirbau tik su grupėmis.

Mano metodas – ieškoti sprendimų atsigulus į lovą. Atsigulu (žinoma, kartais ir užmiegu) ir sprendžiu, kaip man filmuoti tą sceną. Tai nereiškia, kad atėjęs į filmavimą lygiai tą patį ir darau, nes yra režisierius, scenarijaus reikalavimai, aktoriai, palankus ar nepalankus oras. Būdavo, kai perskaičius scenarijų scena atsirasdavo savaime. Būdavo, kai tekdavo gerokai palaužyti galvą. Jau nekalbu, kad gali atsirasti labai įdomių sprendimų, kurie suduš tą pačią sekundę. Bet jei ateisi neturėdamas sprendimo, improvizacija bus tuščiavidurė.

Romualdas RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Žemaitės magija

Spalio 1-ąją Maironio lietuvių literatūros muziejuje vyko mokslinė konferencija „Žemaitės magija: asmenybė, kūrybą, archyvų slėpiniai“, skirta Julijos Beniuševičiūtės-Žymantienės 170-osioms gimimo metinėms. Konferencijoje dalyvavo, pranešimus skaitė ir diskutavo mokslininkai, muziejininkai, bibliotekininkai, pedagogai. Į žinomos klasikės gyvenimą žvelgta įvairiais aspektais.

Istorikė dr. Ingrida Jakubavičienė priminė Lietuvos moterų emancipacijos ištakas. VU Lietuvių literatūros katedros docentė dr. Dalia Čiočytė atskleidė moteriškumo sampratą Žemaitės prozoje. Dr. Aurelija Mykolaitytė, VDU docentė, atkreipė dėmesį į ironiją Žemaitės dramaturgijoje. Klaipėdos universiteto docentas dr. Marijus Šidlauskas perskaitė pranešimą „Žemaitė: klasikinio teksto gyvybė“, akcentuodamas rašytojos kalbos vaizdingumą bei savitumą. LLTI Naujosios literatūros skyriaus mokslo darbuotoja dr. Ramunė Bleizgienė supažindino su unikaliu Žemaitės archyvu, esančiu Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Gražina Narbutaitė (Šiaulių „Aušros“ muziejus) ir Regina Mažukėlienė (Maironio lietuvių literatūros muziejus) pasakojo apie muziejuose saugomus įdomius eksponatus: Žemaitės rankraščius, laiškus, fotografijas, memorialinius daiktus, meno kūrinius. Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Lituanikos skyriaus vyresnioji bibliografė Deimantė Žukauskienė pranešime „Žemaitė Amerikoje: kūrybinis ir kultūrinis palikimas Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje“ kalbėjo apie mažiau plačiajai visuomenei žinomą klasikės gyvenimą svetur. Vilnietis mokytojas ekspertas Marius Mikalajūnas svarstė, koks yra, koks galėtų būti dabartinės mokyklos ir Žemaitės dialogas. Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė, kurios knygą „Žemaitės paslaptis“ šį rugsėjį išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, pasidalijo įžvalgomis ne tik apie drąsiąją Žemaitę, bet ir apie iškilias jos epochos asmenybes.

Akademikės, profesorės Viktorijos Daujotytės-Pakerienės pranešimas „Žemaitė: ta pati ir kita“ sulaukė itin didelio konferencijos dalyvių dėmesio. V. Daujotytė taip yra sakiusi apie šią prozininkę: „Suprantame, kad kūrinio negalima matuoti tikrove, bet Žemaitės tikrovė tokia gyva, kaip paveikslo vynuogės, kurias puola paukščiai. Tikrovės iliuzija ir gyvas pokalbis, dialogas. Žemaitės „paviršius“ jau daug kartų išvaikščiotas. Bet dar nepakankamos yra paviršiaus arba tikroviškumo sąsajos su giliosiomis kultūros struktūromis – su papročiais, su žemės pirmenybe tarp kitų vertybių, su šeima kaip pagrindine gyvenimo linija, su moters vieta šeimoje. Nėra prasmės ieškoti Žemaitės potekstės, bet jos kūryba yra itin atvira giliosioms liaudies kultūros sanklodoms.“

...Visiems susirinkusiesiems nebuvo staigmena: spalio 1-oji – garbiosios Profesorės jubiliejinio gimtadienio diena. Sveikinimai, rudens gėlių švytinčios puokštės buvo skirtos šiai iškiliai literatūros mokslininkei, savo jubiliejų sutikusiai Maironio namuose su Julija Beniuševičiūte-Žymantiene ir tais, kurie dar skaito lietuvišką klasiką.

Parengė Raminta ANTANAITIENĖ
Zenono BALTRUŠIO nuotraukos

Konferencijos pranešėjai.

Viktorija DAUJOTYTĖ

Žemaitė: ta pati ir vis kita

Pranešimas, skaitytas mokslinėje konferencijoje „Žemaitės magija: asmenybė, kūryba, archyvų slėpiniai“

Formuluotė, kuri tinka kiekvienam literatūros klasikui: todėl ir klasikas, kad lieka tapatus, tas pats, bet ir kitas ar kita. Praėjus šimtmečiui, būtinajam klasiko slenksčiui, laikas tai, kas parašyta, ima keisti, transformuoti, formuoti naujas reikšmes ir jų atspalvius. Bet šis procesas vyksta tik kultūros žmonių, skaitytojų ir tyrinėtojų, pastangomis. Esame laiko instrumentai, mumis laikas kelia iš praeities tai, kas ne tik lieka, bet ir darosi svarbu šiandien.

Šiuo požiūriu Žemaitės padėtis atrodo išskirtinė. Kuo nors, kuriuo nors savo talento ypatumu ji buvo ir lieka nepatogi. Itin daug kontroversijų kėlė ir kelia tiek bendresnė klerikalizmo kritika, tiek kritiškas žvilgsnis į atskirus kunigus, prietarus. „Kelionė į Šiluvą“ – ir šiandien kietas riešutas katalikiškai mokyklai. O teksto lygiu perskaityti „Ievą“, interpretuojančią antrąjį Biblijos Pradžios knygos pasakojimą apie žmogaus sukūrimą, Adomo ir Ievos atsiradimą, tikrai nelengva. Adomas jau seniai džiaugęsis gyvenimu, o Dievas daugiau ko kurti jau ir neketinęs. Kam tų moterų? Kokios gyvos ironijos turėjo Žemaitė, kaip perprato tuo metu kylančias moterų ir vyrų lygybės idėjas, kaip rėmė jas, kartu kritiškai ir ironiškai vertindama, drąsiai žvalgydamasi ir po Bibliją, svarbųjį žmonijos tekstą atkreipdama į savo laiką: kaip gyvena moterys ir vyrai, kaip sugriauna savo gyvenimus ir kaip sunku juos pataisyti. Ir kartu gindama svarbiausią mintį, kad negera žmogui vienam. Dievas prisako Adomui: „Štai sutvėriau tau moterį, vardas jos Ieva, turėsi draugę, nebelįsi prie svetimų... mylėk, neapleisk ir kito neprileisk.“ Bet nepaklauso Dievo Adomas, o ir Ieva nueina šunkeliais. Kur savo svarbiausiu keliu, savo ciklu „Laimė nutekėjimo“ veda Žemaitė? Ką sako? Ji tvirtina mums, kad svarbiausia žmogaus tvirtovė yra šeima, svarbiausias, nes gimdantis, žmoniją pratęsiantis yra moters ir vyro ryšys. Jį ardo turtas, nelygi moters ir vyro padėtis, menka moralė, socialiniai momentai. Ir ką šiandien matome? Kaip daug kas atsisuka kita puse. Kai Katalikų bažnyčia stoja ginti šeimos, jos problemoms apsvarstyti kviesdama net Vyskupų sinodą, ką mes iš savo klasikų galime pasitelkti tvirtindami šias pozicijas? Žemaitę. Ir jos klasikinius kūrinius: „Marti“, „Petras Kurmelis“, „Sučiuptas velnias“. O labiausiai – „Sutkus“. Atrodo, kad šeima, jos tradicinis, lietuviškas pavidalas Žemaitės apsvarstomas iš visų pusių. Ir meniniais tekstais, ir publicistika, pasisakymais. Šiandien aktualu Žemaitę suaktualinti ir kaip šeimos gynėją.

Ar kultūra nūdien tebėra žmonijai svarbiausia? Ar svarbiausias tebėra menas, meno klasika, jos vertybės? Atrodo, besikeičiantis, dramatiškai ir net tragiškai kintantis globalusis pasaulis turėtų keisti ir atsakymus į šį klausimą. Žmonija stovi prieš išlikimo dilemą. Senasis Europos žemynas – prieš savo tapatybės praradimo grėsmę, bet jos neįmanoma iškelti aukščiau už žmonių gyvybes. Tačiau šitie klausimai dideli ir abstraktūs. Kai kalbame apie tūkstančius bėgančiųjų iš Afrikos į Europą ir jos nepasiekiančių, žūvančių, skęstančių, kalbame apie statistiką, bet tas vienas sirų berniukas, išmestas ant kranto ir kareivio paimtas ant rankų taip, lyg būtų gyvas, ir jo kojelės dar su batukais, taip, šis vaizdas mus sukrečia – mes juntame likimą.

Artimu būdu galvojame apie literatūros klasiką, tad ir apie Žemaitę. Ji sukūrė žmogiškųjų likimų galeriją. Taip pat ir vaikų. Rašytojos vaizdiniai, papasakoti likimai mums liudija jos laiką ir erdvę, bet kartu ir mūsų gyvenimus, amžinas žmogaus problemas. Socialiniai santykiai, socialinės struktūros ir pokyčiai dabar kyla į pirmą planą. Nei kapitalizmas, nei laisvoji rinka neišsprendžia ir negali išspręsti žmonijos problemų. Kuo pasaulis globalesnis, tuo globalesnės ir skaudžiosios žmogaus problemos. Afrikos negandos jau yra ir Europos rūpestis, tad ir Lietuvos. Ekologija, – taip, ekologija yra visuotiniausia problema. Galingiausios pasaulio ekonomikos skęsta dūmuose, ekonominiai proveržiai vykdomi nesiskaitant su gamta, su žemės ir dangaus galimybėmis. Ir kaip laiku popiežius Pranciškus paskelbė encikliką „Laudato si“ – apie pasaulio ekologiją visais požiūriais, bendriausia prasme – apie žmogaus ekologiją, apie vidines žmogaus dykumas, didinančias ir žemės dykras.

Nėra perdėta ištarti – mūsų Žemaitė buvo žymi ekologė, nepaprasto jautrumo sociologė ir etnopsichologė, bendriausia prasme – lygių neturinti gyvenimo tyrėja ir gyvenimo malonės teigėja. Į čia, į šitą tašką, ir telktini dabartiniai klasikės tyrimai, nepažeidžiant patiės jautriausio dalyko – subtilaus jos kalbos meno. Žemaitė visa darė kalbos būdu, kalbėdama ir rašydama. Ji matė gyvenimą, pajėgė prabilti iš to, ką matė, pajėgė bendrinti ir tiesioginėmis ištaromis, ir vaizdais, metaforomis.

Jei Žemaitė yra stebuklas, kaip teigė Donatas Sauka, klasikės suvokimui davęs esminį postūmį, tai ir tam stebuklui suvokti reikia stiprios jutimo, matymo būsenos, empatijos. Tokio įspūdžio, kurį patyrė dar jauna Sofija Kymantaitė, ištarusi, kad Žemaitės talentas „yra dviejose jos ypatybėse: *reginčios* akys ir *mokančios* kalbėti lūpos. Tam, kurs tą gyvenimą piešia, svarbiausia yra *reginčių* akių dovana“[1]. Matančios akys ir kalbančios lūpos. Matyti, vadinasi, galėti ir pasakyti. Pasakyti taip, kad tai, kas ištarta, taptų matoma ir kitiems. Regima per kalbą lyg per permatomą stiklą. Taip punktyriškai ir lietuvių estetikoje rodėsi fenomenologinės įžvalgos.

Kas mus šiandien labiausiai trikdo, kai galvojame apie Žemaitę mokykloje, netgi studijuodami filologiją? Kad Žemaitė tik kaimo rašytoja, kad jos interesai neperžengia kaimo. O tas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios kaimas – tik skurdas, barniai, menki buitiniai konfliktai. Taip, Žemaitės siužetai, vaizduojamos tikrovės apmatai – iš kaimo gyvenimo. Bet gyvenimas visur ir visada yra gyvenimas, visur iškyla tos pačios universalijos. Šeima, jos problemos yra universalija. Ir meilė – didžioji žmogaus pasija. Ir gamta. Ir neteisybės, žmogaus patiriamos, kartais ir neįveikiamos, pražudančios. Žemaitės kūrybos problemos universalumo lygmeniu artimos tam, kas buvo svarbu ir to laiko Europos literatūrai, ėjusiai realistinio vaizdavimo vaga. Dramos, kurios kyla, broliams nepasidalijant žemės, vedybomis pažeidus prigimtinį širdies balsą, argumentu pasirinkus turtą. Iliuzijos dėl geresnio gyvenimo, kurioms nelemta išsipildyti. Šviesesnės ateities troškimas. Panieka silpnesniam, galiausiai atsisukanti kitu galu. Žema žmogaus dvasinė savivoka ir atvirkščiai – tarsi netikėtai, iš augti neskatinančios aplinkos iškylančios šviesios prigimtys. Gamta – kaip amžinoji žmogaus gyvenimo ir išgyvenimo sąlyga, kaip dvasinės savasties fonas, kaip kamertonas. O dar giliau – kaip seniausių apeigų, ritualų atoskambis. Iš kur tai? Kaip tai? Žemaitė sugrąžina mus prie savo tautos vis dar atpažįstamų siužetinių paviršių, bet kreipia ir prie giliųjų išteklių. Rašytoją iškėlė prigimtinė lietuvių kultūra, jos gamtiškumas ir kalbiškumas, jos socialinis jautrumas. Žemaitė prigimtinei lietuvių kultūrai suteikė aukštumą, kurią galime pajusti, jei tik pajėgiame giliau reflektuoti. Žemaitė skatina mus labiau pasitikėti savimi, savo prigimtimi – iš jos kūrybos suvokiame, kad kaip etnosas dar turime kūrybiškumo išteklių, tad galime tikėtis, kad ir dabartyje, ir ateityje lietuvių kūrybinės galios skleisis pagal savojo laiko programas.

Apsakymu „Sutkai“ klasikė pabandė duoti balsą gėriui, sukurti sunkaus, bet sunkumą meile, susiklausymu, šeimos, savųjų saugojimo pastangomis pagrįstą gyvenimo modelį. Savitoji Žemaitės prasmė – sunku, varginga, pilna nepriteklių, išbandymų, bet gyventi gera, labai gera; taip gera, kad ir gražu. Žemaitė pradėjo „Sutkus“ kūniškai (savita kūno sintaksė), myluodama pasaulį, spinduliuojantį šilumą, gyvybę, taikumą, susiklausymą. „Pavasarėlis. Visur gražu ramu.“ *Pavasarėlis* – laikas, kai žmogus gyvena intensyviausiai, labiausiai jausdamas *kosmoso žemę*. Į prasivėrusį žemės glėbį, šildomą saulės, „Sutkų“ pradžioje įvedami *du žmogeliai* – jaunas vyras ir jauna moteris. Jie yra kelyje; suartinti *liepto*, žino kelionę ir jos baigtį: „Eikim, sutems mudu.“ Gyvenimo, paties mažiausio, varganiausio, kosmosas: viskas atsiliepia ir į viską atsiliepiama. Gyventi taip, kad toliau (vaikais ir vaikų vaikais) suktųsi su saulės sukimusi sukabintas gyvojo gyvenimo ratas. Kad ir *temstant* (ne tik vakarui, bet ir gyvenimui) prasmė neapleistų, o patikliai leistųsi ant pavargusių rankų.

Nukelta į 18 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Žemaitė: ta pati ir vis kita

Atkelta iš 17 p.

„Sutkus“ Žemaitė sukūrė kaip ekologiško, *tausojančio gyvenimo* modelį. *Tausojantis gyvenimas* šiandien tėra likusi vienintelė alternatyva. Ji turi prieš mūsų be saiko vartojančias akis skleistis iš gamtos, didžiosios mokytojos. Žemaitės gamtos aprašymai skirti ne gamtai vaizduoti, jie ir nėra tik gamtos vaizdai. Jie liudija pirminius vyksmus – taupius, empatiškus, vienas kitą palaikančius, vienas kito gyvybę skatinančius, galiausiai maloningai gražius, lyg turinčius ryšį su aukščiausia, neapsakoma Malone, išsisakančia kalba: fonetika, morfologija, sintakse. Žemaitė pirmoji lietuvių prozoje parašo vieno žodžio sakinį. Parašo ir atsidūsta, ir tas atodūsis išlieka intonacijoje. „Pavasarėlis. Visur gražu ramu.“ Jau galima tęsti: „Saulelė netoli laidos lėdviau jau bešildo, lengviau jau bešviečia.“ Dabarties žmogus nebemoka ištarti šito tausojančio, saugomo ir saugančio žodžio: *pavasarėlis, saulelė* – juk kokia nušvitusi, kokią dermę savyje jaučianti turi būti žmogaus siela, kad justų, sakytų: *pavasarėlis, saulelė.* Toliau – *lapeliai, žolelės, pumpurėliai, veideliai, žabarėliai, eglelės, kelelis, takeliai, šapeliai...*

Tik harmoniją patiriantis žmogus skaudžiai jaučia pasaulio nedermes, aukštesnės tvarkos ardymą. Iš čia – Žemaitės kritiškumas. „Sutkai“ parašyti 1897 m. Po penkerių metų, 1902-aisiais, – „Prie dvaro“, kurį galime suvokti kaip *socialinės kritikos* kūrinį. Ne tik neišvengiamai antagonistinių dvaro ir kaimo santykių, bet ir socialinės žmonių bendruomenės nedermės, kylančios iš skirtingų prigimčių. Apsakymo gamtinis fonas – *tamsiai miglotas.* „Saulės spinduliai neprasimušė ligi žemės, bet aukščiau miglos šviesdami, raitėsi padangėse, o ant žemės žmonės vaikščiojo kaip po debesis.“ Nėra to pasaulio skaidrumo kaip „Sutkuose“. Du veikėjai – Juozapas Cinokas, toks išsiskiriantis iš kitų („maž už visą bažnyčią per visą galvą aukštesnis“), tikintis teisybe ir *karaliumi* kaip paskutine teisybės instancija, pasiryžęs iki jo nueiti (iš tiesų – pasakos herojus, įdomi transformacija). Jo priešingybė – kaimynas Vincentas Baltaragis: suktas, savanaudis intrigantas, sugebantis manipuliuoti Juozapo patiklumu ir ambicijomis. Kur tokie žmonės kaip Baltaragis įgyja galią veikti, gyvenimo sanklodos suardomos. Dvaras, žinia, ne pyragai, tai lietuvių literatūrai žinoma nuo K. Donelaičio. Kur gyvenama vien siekiant naudos, ten žmonės gali tik kentėti (dvaro ponia apie piemenę, ponas apie ordinarčikus, negaunančius ir uždirbtos duonos). Bet dvaras yra, jo senasis savininkas, keisdamas dvarvietę, su valstiečiais elgėsi žmoniškai, apsikeitimas žemėmis buvo įvykdytas teisiniais būdais, ir miškas (medės, kuriose kaimas nori ganyti) yra pono, tad tas siūlomas kontraktas, atidirbimas už ganiavą, lyg ir teisėtas, tad susitarti būtų galima, jei ne suktasis Baltaragis, norintis gauti naudos ir nesusitepti rankų. Juozapas Cinokas – galiausiai graudus teisybės ieškotojas, aukštas, į kuprą susimetęs, rankos ilgos, o kojos didelės, „kas jo pėdas ant šlapios žemės arba sniege užėjo, tuojau pažino, jog čia Juozapas ėjęs“. Buvęs caro kareivis, nevedęs, gyvenąs su brolio šeima: „...viskas pasibaigė tuo, jog Juozapas, naginėmis apsiavęs, terbelę pasibraukęs, lazdelę į rankas pasiėmęs, persižegnojęs – išbraukė į Šiaulius.“ Teisybės ieškoti. Toks iškyla valstietiškojo, lietuviškojo donkichotizmo paveikslas. Tikinčio, kad teisybė yra ir kad yra jos galutinė instancija – karalius, nes jis egzistuoja pasakose.

Baltaragio apibūdinimai – vis iš žmonių, iš liaudies kalbos, vadinasi, žmonės įgudę vienas kitą perprasti. Bet visad pasitaiko lyg į kokias kito pinkles pakliūvančių. Ne dvaro ir kaimo santykiai yra šio apsakymo centre, o socialiniai kaimo žmonių vaidmenys – literatūra pratęsia tautosakos darbą: mokykitės vienas kitą atpažinti, nebūkit akli ir kurti. Tarkitės, kur galima susitari, nes „mušęs pešęs, grašio prašo“, „*pakara dangų, upara peklą*“ (maždaug: ramumo, palankumo ir piktumo, užsispyrimo priešprieša). Nebūtinai *kas rankoje, tas kaktoje.* Susivaldyk, pagalvok. Baltaragio tautosakiniai apibūdinimai: „Tas Baltaragis tai velnio neštas ir pamestas“, „...su liežuviu moka apmesti ir atausti“. Toks, kurio reikia vengti. Bet dar geriau – perprasti, neįkliūti į pinkles.

Suvokti gyvenimą kaip veikimą, aplinkybių keitimą, bent lengvinimą sąmoningomis pastangomis. Žemaitės socialinis veiklumas, aktyvumas kilo iš kritiškumo, bet kartu ir iš užuojautos. Iš laiško Konstantinui Petrauskui Pirmojo pasaulinio karo metais (1914 m. rugsėjo 14 d.): „Pasižiūrėjus į sužeistuosius, pasišnekėjus su pabėgėliais, visos mūsų nelaimės ir vargas šešėlis tik prieš jų nelaimes ir skausmus – nė sulyginti. (...). Aš dabar turiu darbo, lakstymo ir galvosūkio su žmonėmis pabėgėliais, kurių kas kartas daugiau užplūsta; rodos, jau rašiau, kad uždėjo man priedermę rūpintis pabėgėlių maistu; pinigų šiam sykiui yra sumesti keli šimtukai, kaip ilgai tais penėsim žmones, vaikus, nežinia, galima ir maisto jiems pritrūkti. Visaip reikia pagalvoti. O čia dar vienam įtinki, kitam ne, visą ko reikia išgirsti.“[2]

Žemaitė žinojo ir tai: visiems neįtiksi. Bet turi daryti, ką manai esant reikalinga.

Gamta, žemė, rūsti gyvenimo praktika, jausmai, – taip susidaro pirminiai Žemaitės siužetai, kuriuose veikia ir *žemės vabalai*. 1908 m. pavasarį rašytoja lankėsi dailės parodoje Vilniuje. Rūpinosi, kad daug ko nesuprato. „Čiurlionio ciklai tokie nepermanomi, tokie ypatingi... aukštos minties. Gal jo artizmas ir didelis, bet ne žemės vabalams, o gal tik man nesuprantami“, – guodėsi laiške sūnui Antanui[3]. Iškalbus atvejis – privačiame laiške tarp privačių rūpesčių įsipina esmingas pranešimas: iš didžiojo XX a. pradžios lietuvių meno lauko, kuriame turėjo susitikti savaiminė, prigimtinės kultūros išauginta žodžio materija ir modernioji kūrybos dvasia, sklindanti ir iš pasaulio. Žemaitė sprendė esminį XX a. pradžios lietuvių kultūrai klausimą – savaiminės, metaforiškai *žemės vabalų* kultūros ir moderniųjų aspiracijų meno susitikimą, persiėmimą vieno kitu. Tarsi įėjo į būtinąjį kūrybos raidos lauką – neužmirštant savasties, žengti į priekį, bandyti suvokti, kas yra M. K. Čiurlionis. Žemaitė jį interpretuoja – tai ženklas. XXI a. pradžioje, po šimtmečio, situacija lyg pasikartojo: jau Žemaitės kūrybą imama jausti kaip tai, ko negalima palikti, apleisti, ką būtina suvokti, tarsi perimti. Visa, ką pasiekėme, perėmėme ir iš modernesnio pasaulio, tartum palenkti prie Žemaitės. Šią problemą, o gal tiksliau poreikį, juto Juozas Aputis ir Sigitas Geda, pasiekę aukštą kūrybingumo lygį. Kol esi žemai arba jei ir lieki pažemėj, to negali matyti nei jausti. S. Geda vis grįždavo prie Žemaitės: „Vasarėj ajero šnektoj“ (jau ir rizikingai) apibendrino: „Jeigu mokytojai neįdiegė meilės Žemaitei – blogi, niekam tikę mokytojai. Jie nemyli nieko. Nei savo kalbos, nei savo močiučių, nei nieko, visiškai nieko pasauly. Nemeilė Žemaitei yra meilės stygius iš viso.“ Po kelių puslapių lyg pratęsė: „Dar apie Žemaitę. Ta moteris turėjo būti pilna keisto švytėjimo. Iš niekur nieko tokių dalykų nebūna. Mokytos panelės rašo iš „mandrumo“, iš dykos duonos, bet iš kur tiek šviesos nemokytame žmoguje? Iš karto turėčiau padaryti išlygą – mano motina irgi buvo nemokyta... O švytėjimas buvo beribis.“[4] Taip, Žemaitė padeda mums išlaikyti ryšius su savaisiais, labiausiai – su savosiomis, su močiutėmis, motinomis, pajusti atmintyje jų švytėjimą. Toldami nuo jos, tolstame ir nuo savosios genties, ypač nuo moteriškosios jos linijos.

J. Apučio esė „Žemaitė. Gysločio paradoksas“ (1998) yra tekstas, kuris turėtų įsikirsti į mūsų kultūrinę atmintį suinteresuoto balso tikrumu: „Ir vis tiek – kai tyčia ar netyčia perbėgame Žemaitės kūrybos puslapiais, pajuntame kaži kokį keistą jausmą. Toji kūryba mus, rodos, sukrečia. Kuo? Realybės reljefais, žodžio vaizdingumu, labai gyva gamta? Be abejo, taip. Bet Žemaitės fenomenas slepia ir dar vieną momentą: jos kūryboje uždaryta išskirtinė energija, atsiradusi iš labai tikro, gal iš tikrųjų vienintelio asmenybės pasireiškimo varianto: iš tikrovės žodžiais sukurti savąją, žemaitiškąją. Dar vienas dalykas, iki pat šių dienų tebelydintis Žemaitės fenomeną, yra jos socialinė kilmė, jos, nors ir ne mužikės, bet vis tiek paprastos kaimo moters susivokimas ir užsispyrimas savyje slypinčią energiją suvaryti tik į kūrybą, tik į rašymą. Tai ne šiaip atsitiktiniai rašymai, tai pašaukimas, Aukščiausiojo nuoroda, tai ilgesys, galimas dalykas, susijęs ir su stipriai meilei linkusia moters širdimi. Apie tai visada pagalvoji, kai Ušnėnuose lankaisi P. Višinskio muziejuje ir kai įsižiūri į nepaprastai gražias Žemaitės rankas.“[5] Taip, nuotraukose – nepaprastai gražios Žemaitės rankos, tai tas ypatingasis grožis, kylantis iš prigimties gilumo, iš pašaukimo aukštumo. J. Aputis pirmasis pajuto ryšį tarp stipriai (ir iki pat senatvės) mylėti galinčios, pajėgiančios Julijos širdies ir prasiveržusios kūrybinės energijos. Tik prabildama ji jau sugebėdavo užkariauti visų širdis, jos ramume jautei karštą jėgą, – liudijo S. Kymantaitė. Jos prisiminimas iš Vincui Kudirkai skirto vakaro, kuriame kalbėjo keturios moterys: „Žemaitė – su savo neatskiriama skepetaite ant galvos, rami, nusiteikusi, jaučianti savo svorį, bet kukli – sako... sako... savo žemu balsu, kalba žemaitiškai. Ir visi žiūri, klausosi. Visi tie, kurie daug daugiau „mokslų išėję“, jaučia viena, – kad jokie mokslai neišmokys taip kalbėti, kaip ji štai kalba.“[6]. Tokio kalbėjimo savimi šaknys prigimtyje, prigimties kalba, rodosi, skleidžiasi, savin suimdama visa, kas patirta, patiriama.

[1] Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė, *Raštai*, t. 4, Vilnius, 1998, p. 209.
[2] Ten pat, p. 328.
[3] Ten pat, p. 167.
[4] Sigitas Geda, *Vasarė ajero šneka: dienoraščiai ir tyrinėjimai*, Vilnius, „Vaga“, 2008, p. 252, 256.
[5] Juozas Aputis, *Maži atsakymai į didelius klausimus*, „Alma littera“, 2006, p. 162-163.

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Busteris Keatonas.

KINO KALENDORIUS

Gediminas JANKAUSKAS

Juokdarys akmeniniu veidu

Originali amerikiečių komedija, kaip teigia kino istorikai, pradėjo formuotis tik 1912 m. režisieriaus Davido W. Griffitho mokinio Macko Sennetto (1880-1960) pastangomis. Anot Davido Parkinsono, „pašėlusiose komedijose plačiai naudodamasis mokytojo atrastais montažo dėsniais, bet taip pat daug ką perėmęs iš burleskos, pantomimos, *commedia dell'arte*, cirko, Ferdinando Zeccos bei Maxo Linderio gaudynių filmų, Sennettas buvo pradininkas itin mėgto ir ilgiausiai išbuvusio populiaraus nebyliojo ekrano žanro – greito veiksmo (angl. *slapstick*) komedijos".

Tokiomis komedijomis savo karjeras pradėjo visi garsiausi Amerikos kino komikai – ir tie, kurių vardus dabar pamena tik kino istorikai (Harry Langdonas, Benas Turpinas, Charley Chase'as, Chesteris Conklinas, Billy Bevanas ar Fredas Mace'as), ir nemirtinga kino legenda tapęs *Charlie*'is Chaplinas. Visai nedaug nuo jo atsilieka originalus komikas Busteris Keatonas, kurio 120-ąsias gimimo metines ką tik minėjo kinematografijos pasaulis.

Vardą sugalvojo Harry's Houdinis

B. Keatonas gimė 1895 m. spalio 4-ąją, kai iki pirmojo brolių Lumierre'ų viešo kino seanso liko septynios savaitės. Tada jis dar vadinosi Josephas Frankas Keatonas ir buvo cirko artistų Joe bei Myros Keatonų sūnus. Cirke vaikinas debiutavo labai anksti. Beveik visi būsimos kino žvaigždės biografai aprašo šį įvykį. Kadangi motina neturėjo kam palikti naujagimio namie, atsinešdavo jį į darbą. Kartą kūdikis, būdamas vos šešių mėnesių, užsiropštė ant laiptų ir nuo jų nugriuvo. Bet nesusimušė ir net nepradėjo verkti. Už tai cirko trupės narys, garsiausias visų laikų magas Harry's Houdinis vaikį praminė Busteriu (amerikietišku slengu tai gali reikšti ir „šaunuolį", ir „kietakaktį"). Kiek paaugęs Busteris veltui duonos nevalgė, o kartu su tėvais pasirodydavo akrobatiniuose cirko numeriuose, tobulino dainavimo, šokio, fokusų ir parodijavimo įgūdžius. Šeimyninė komanda „Trys Keatonai" labai ilgai buvo populiari, kol Busteris susidomėjo kinu. Cirko patirtis jam vėliau itin pravertė. Niekas negalėjo pakartoti ekscentriškų B. Keatono triukų. Kartais žiūrint jo filmus atrodo, kad šiam vyrukui negalioja žemės traukos dėsnis. Net komedijos karalius Ch. Chaplinas prisipažino pavydėjęs kolegai jo lankstumo ir plastiškumo.

Apie B. Keatono vaikystę prikurta tiek istorijų, kad net jei pusė jų būtų tikra tiesa, to pakaktų kelių žmonių biografijoms. Štai tik keletas neįtikėtinų mažojo Busterio nutikimų: kartą jis vos neužduso, užrakintas drabužių skrynioje. Kitą sykį, norėdamas plytgaliu nudaužti persiką nuo medžio, vos neišsimušė akies. Bet netikėčiausiai atrodo tokia istorija: kartą mažąjį Busterį pro pravirą langą iš kambario pasičiupęs viesulas paskraidino virš miestelio ir nuleido žemėn už kelių kvartalų nuo namų. Kažin, ar tai tiesa, bet kokios gi žvaigždės gyvenime lengva atskirti tiesą nuo vėliau sukurtų legendų?

Nukelta į 20 p.

Rosco Arbuckle'is ir Busteris Keatonas.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Juokdarys akmeniniu veidu

„Šerlokas jaunesnysis“.

Atkelta iš 19 p.

Unikalus komiškas talentas

Į kiną B. Keatoną atvedė garsus nebylios kino epochos juokdarys Rosco Arbuckle'is. Storuliu vadinamas komikas 1917 m. pastebėjo B. Keatoną cirke, kur šis jau buvo išsėmęs visas tobulėjimo galimybes. Jiedu sudarė labai juokingą kino herojų porą – aukštas ir stambus Storulis ir smulkaus sudėjimo žemas vijurkas Busteris. Deja, sėkmingas duetas netrukus iširo dėl labai dramatiškų aplinkybių. 1921 m. R. Arbuckle'is buvo suimtas ir tapo įtariamuoju jaunos aktorės Virginia'os Rappe nužudymo byloje. Komikas prasikalto tik tiek, kad tą nelaimingą vakarą kartu su auka buvo toje pačioje kompanijoje. Bet įtakingo žiniasklaidos magnato Williamo Hursto laikraščiai išpūtė didelį burbulą ir pasinaudojo proga pakelti savo leidinių tiražus. Nors po trijų teismo procesų R. Arbuckle'is visiškai išteisintas, jo karjerai buvo suduotas mirtinas smūgis, ir į kiną jis nebegrįžo. Jo ir B. Keatono kontrastingo komiško dueto manierą perėmė kita pora – Stanas Laurelas ir Oliveris Hardy'is (geriau žinomi kaip Flipas ir Flapas), o B. Keatonas pradėjo savąjį kelią kine. Greitai jis tapo labai populiarus ir kartu su Ch. Chaplinu bei Haroldu Lloydu sudarė garsiausių nebylios komedijos meistrų trijulę. Kiekvienas jų turėjo savitą įvaizdį ir nepakartojamą juokinimo manierą. Ir visi anksti tapo klasikais. Ch. Chaplinas dažniausiai vaidino iki ašarų juokingą ir mielą Valkatą, nepataisomą romantiką ir džentelmeną. H. Lloydas persikūnydavo į „vidutinį statistinį“ amerikietį, kurį gyvenimas amžinai verčia demonstruoti nepaprastos narsos stebuklus. O B. Keatonas greitai rado savo „firminį“ stilių – neįtikėtiną vikrumą, kuris ryškiai kontrastuoja su akmenine veido išraiška, nesikeičiančia jokiose situacijose.

Chrestomatinį B. Keatono įvaizdį labai gerai apibūdino ispanų kino režisierius Luisas Bunuelis: „B. Keatono veido išraiška tokia pat stojiška kaip butelis, nors tuo pat metu jo nerimstanti dvasia suka ratus, o akių vyzdžiai šoka neįtikėtinus piruetus. Bet ir butelis, ir B. Keatono veidas slepia neišsemiamas išraiškos galimybes... B. Keatonas nesistengia mūsų pravirkdyti – niekada! Jis žino: lengvos ašaros nieko vertos. Jis ne koks nors klounas, priverčiantis mus retsykiais prapliupti juoku. Žiūrėdami į Busterį mes juokiamės nuolat, bet juokiamės ne iš jo, o iš savęs.“

Saulius Macaitis knygoje „Šviesos sukurti“ (2002 m.) teigia, kad B. Keatono filmai yra daugiasluoksniai. Pirmajame – „grynosios“ komedijos bruožai: komiški nesusipratimai, fiziniai veiksmai, juokingos situacijos. Antrasis sluoksnis – parodijinis, skirtas jau kur kas labiau pasiruošusiai publikai... Trečiasis ir aukščiausias lygis – groteskas. Tai dabartinį postmodernizmą išpranašavęs menas, juokinantis ir šiurpinantis vienu metu – keistais, fantasmagoriškais neatitikimais, it kreivame veidrodyje pamatytais realybės ir išmonės saitais, tuo tikrojo menkai besislapstančio tragiško siaubo alsavimu, kuris dreskia linksmybės skraistę, o ne kompensuoja, atsveria ją kaip tragikomedijoje“.

„Trajektorinių pokštų“ meistras

Jau pirmi savarankiškai sukurti B. Keatono filmai tapo ryškiais to laiko įvykiais. Net mažiau vykusios komedijos (tokios kaip „Kaimynai“ ar „Žmonos giminaičiai“) pavadintos techninio to-

„Laivavedys“.

„Generolas“.

„Laivavedys“.

„Atpirkimo ožys“.

bulumo ir režisūrinio meistriškumo etalonais. B. Keatono nežavėjo tuo metu komedijos žanre vyravę farso standartai. Jo filmuose gražiai sugyveno inteligentiškas sąmojis ir akrobatiniai triukai, kvapą gniaužiančios situacijos ir švelnus lyrizmas, liūdna satyra ir įspūdingas veiksmas. Kažkas Busterio pokštus taikliai pavadino „trajektoriniais“ – kiekvienas jų turi užuomazgą, energingą vidurėlį ir (būtinai!) netikėtą atomazgą.

Aktorius mėgdavo sakyti: „Gera komedijos scena reikalauja daugiau matematinių apskaičiavimų nei inžinieriaus kūrinys. Komedija turi būti preciziškai sumanyta ir suktis kaip laikrodžio ratukai.“

Apie šiuos sudėtingus triukus galima pasakyti tik viena – dauguma jų buvo mirtinai pavojingi. Žinoma, niekas jų negalėjo atlikti geriau už Keatoną. Ann Lloyd „Iliustruotoje kino istorijoje“ (1987 m.) vardija kelis atvejus, kai filmuojantis vos per plauką išvengta tragedijų: „Filme „Baltaveidis“ jis krito iš 85 pėdų aukščio į tinklą, filme „Mūsų svetingumas“ vos nepaskendo po kriokliu, o filme „Šerlokas jaunesnysis“ aktorius susilaužė kaklą, bet nepaisydamas siaubingų skausmų ir toliau filmavosi.“ Pastarąją juostą prieš keletą metų matėme per LTV2 aktoriaus retrospektyvoje. Vienoje scenoje jo herojų nuo traukinio stogo žemyn nubloškė galinga vandens srovė. Iš didelio aukščio nukritęs tiesiai ant geležinkelio bėgių Busteris tuoj pat pašoko ir tęsė triukus iki pabaigos. Tik po kelių mėnesių dėl nepakeliamų galvos skausmų kreipęsis į medikus jis sužinojo, kad tąsyk susilaužė kaklo slankstelį. Bet, nepaisydamas rimtų traumų, rankų bei kojų lūžių, dar nespėjęs užsigydyti žaizdų, Busteris kaskart grįždavo į aikštelę ir savo pasiekimų kartelę kėlė dar aukščiau.

Laimingo žmogaus nelaimės

B. Keatonas visą gyvenimą save vadino laimingiausiu žmogumi pasaulyje. Tačiau jo šeimyninis gyvenimas nebuvo labai sėkmingas. Kai vos tik išgarsėjęs jaunas komikas vedė aristokratų šeimoje užaugusią gražuolę Natalie Talmadge, jų santuoką amerikiečių spauda pavadino tokiu pat sėkmingu finansiniu sandėriu kaip Douglaso Fairbenkso ir Mary Pickford sąjunga. Tačiau netrukus po vestuvių išaiškėjo visiškas charakterių nesuderinamumas, kuris tik po gero dešimtmečio baigėsi skaudžiomis skyrybomis, per kurias apsukrūs advokatai iš B. Keatono atėmė beveik visą jo turtą. Bet dėl to aktorius nesigraužė. Darbą jis visada laikė geriausiu išsigelbėjimu nuo bet kokių negandų.

Trečiajame dešimtmetyje vienas paskui kitą gimė svarbiausi B. Keatono šedevrai – „Trys epochos“ (1923 m.), „Mūsų svetingumas“ (1923 m.), „Laivavedys“ (1924 m.), „Šerlokas jaunesnysis“ (1924 m.). Ir, žinoma, legendinis „Generolas“ (1927 m.), Amerikos kongreso pripažintas tikra nacionaline vertybe.

Ketvirtajame dešimtmetyje ant B. Keatono galvos užgriuvo ištisa bėdų lavina. Skyrybos ir neapdairi antra santuoka Holivudo garsenybę privertė pripažinti save bankrutavusiu. R. Arbuckle'io mirtis taip pat sudavė stiprų smūgį. Galiausiai B. Keatoną, kai jis atsisakė režisuoti jo talento nevertą niekalą, atleido studijos MGM vadovai.

Toliau – depresija, alkoholizmas ir net psichiatrijos ligoninė. Bet „kietakaktis“ Busteris rado jėgų išsikapanoti iš beviltiškos situacijos. Šito jis dar vaikystėje išmoko iš H. Houdinio, kuris sugebėdavo išsigelbėti net sukaustytas grandinėmis ir uždarytas dėžėje.

B. Keatoną labai vertino Salvadoras Dali ir Federico García Lorca, Eugene'as Ionesco ir Samuelis Beckettas. Pastarasis, beje, garsią absurdo pjesę „Belaukiant Godo“ parašė įkvėptas B. Keatono paradoksų. O 1965 m. garsus absurdo pjesių autorius net sukūrė scenarijų dvidešimties minučių trukmės eksperimentiniam filmui „Kinas“, kuriame B. Keatonas suvaidino, ko gera, patį keisčiausią vaidmenį.

1960 m. B. Keatonas apdovanotas garbės „Oskaru“ už didelį indėlį į kino meną.

„Koledžas“.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Jubiliejus, kuriam nesvarbūs metai

Atkelta iš 5 p.

Prasidėjus blokadai, festivalyje dalyvauja tik Lietuvos atstovai: Jurijus Smoriginas su vienaveiksmių baletų vakaru „Keturios dramos“, „Polėkis“. „Lietuvos ryte“ Audronis Imbrasas sveikina Lietuvos šokio avangardininkus: „Kol profesionalai snaudžia, mėgėjiška vadinama Kauno dirbtinio pluošto gamyklos kultūros rūmų modernaus šokio studija „Aura“ ir jos vadovė B. Letukaitė ėmėsi keisti žiovulį keliančią šiuolaikinio šokio Lietuvoje situaciją.“

1991 m. – III festivalis atrodo labiau subrendęs, nes vėl gali priimti svečius, įgijęs nemažai rėmėjų. Nors „Aura“, likusi be patalpų, glaudžiasi Kauno filharmonijoje, spektaklį „Migracijas“ stato JAV choreografė Tamara Rogoff ir trupės šokio lygį nuo estrados pastūmėja rimtojo šokio link. Ramunė Lazauskaitė tuomet teigė: „Pabuvusi III tarptautiniame moderniojo šokio festivalyje, kuris visą savaitę vyko Kaune, galėčiau pasakyti – tai yra kalba, kuria mes dar tik mokomės kalbėti. „Auros“ ir „Fluidus“ šokis jau nebuvo panašus į primityvokas neišlavinto kūno pratybas, kurias labai mėgo rodyti TV ir kurios gan taikliai buvo pramintos „lietuvišku kumpiarodžiu.“ Mokosi ne tik šokėjai, bet ir šokio kritikai. Į Lietuvą vis dažniau atvyksta moderniai dirbančios trupės, stebinančios ir mokančius žiūrovus šokio. Trečiąjį festivalį B. Letukaitė prisimena kaip patį sunkiausią laiką, kai teko suktis iš padėties pačiomis keisčiausiomis priemonėmis: „Tada sugalvojau, kad dalyviai gali ne tik atvykti, bet dar ir paremti festivalį paaukodami jam penkiolika dolerių. Žiūrovų susirinko pilnos salės – taip renginys buvo išgelbėtas. Tais pačiais metais „Aura“ laukė naujų patalpų ir tikėjosi įsikurti jau tada liūdnus laikus gyvenusiame „Romuvos“ kino teatre.

1992 m. vėl kalbėta apie „Aurą“, vis labiau tolstančią nuo „restoranščinos“ ir užsieniečiams nusileidžiančią tik fonogramomis bei apšvietimu. Jų „Sustingusios žydrumos garsą“ pastatė choreografė iš Danijos Lone Nyhuus. Panašiais keliais ėjo ir „Trys iš Vilniaus“ (Vytis Jankauskas, Ernestas Brazauskas, Povilas Čeponis), šokę breiką, diskotekų varjetė, o tada pamažu artėję prie laisvo judesio, improvizacijos, vidinių impulsų raiškos. Be lietuvių, į festivalį suvažiavo daug anglų trupių. B. Letukaitė: „Pakvietėm žinomas Anglijos trupes, su kuriomis susipažinome Duisburge. Jiems Lietuva tada atrodė labai egzotiška. Jokių honorarų šios trupės nereikalavo.“ Festivalio lyderiai „Ricochet Dance Company“ iš Anglijos nieko nenustebino, tačiau „The Ensemble“ atvežė pirmą kartą specialiai festivaliui sukurtą projektą. O tai jau ir įvertinimas, ir pagarba. Amerikiečiai „Danceteller“ parodė teatrinį šokį, kuriame nagrinėjama AIDS tema ir skamba 18 šia liga sergančių žmonių mintys. Lietuva buvo nesusidūrusi su tokiomis socialinėmis problemomis, dar neįpratusi atvirai apie jas kalbėti, todėl spektaklis pasirodė šokiruojantis ir neestetiškas. Ar dėl to, kad buvo silpnas ir mėgėjiškas, ar todėl, kad lietuviams toks atviras kalbėjimas prilygo ligonių įžeidimui?

Čia turime stabtelti ir praleisti sunkius blokados metus, kurie į šalį nustūmė ir modernųjį šokį. Tik 1995 m. penktasis modernaus šokio festivalis vėl atgyja ir akivaizdžiai žymi naujus, pasikeitusius laikus. Aštrėja kritika, griežtėja reikalavimai – publiką nustebinti darosi vis sunkiau. Į užsienio trupes jau nežiūrima kaip į neabejotinus favoritus. Nors patys šokėjai, regis, jais labiau pasitiki: „Ir šis, penktasis, festivalis liudijo vis tą pačią tiesą – lietuviai, „užsiciklinę“ statyti kviestinių choreografų kūrinius, savuosius užspaudžia arba nedrįsta patys realizuoti savo sumanymų“ (A. Imbrasas). Paryžietė, A. Mončio sūnaus gyvenimo draugė Daniela Spaniol festivaliui sukuria šokį, paremtą lietuvių mitologija. Jame skamba B. Kutavičiaus, V. Pavilionienės, P. Vyšniausko muzika, panaudotos Antano Mončio kaukės. Tai atrodė kaip gyvas priekaištas tautiečiams šokio kūrėjams. Deja, D. Spaniol spektaklis sukritikuotas, nes atrodė gana primityvus.

Penkeri darbo metai festivalį subrandino ir paleido riedėti įprasta tokiems renginiams vaga. B. Letukaitė, kalbėdama apie jo organizaciją, vis pabrėžia siekusi kokybės, kuriai kliudė vis pasitaikantys buitiniai nesklandumai: „Negali pakviesti žvaigždžių, nes jos nieko negauna, tik valgį, nakvynę ir Panevėžio stiklo fabriko suvenyrų, iki paskutinių mėnesių nežinome, ar festivalis iš tiesų įvyks, o užsienyje grafikas sustatomas dvejiems metams į priekį.“ Antrasis renginio kriterijus – įvairovė, įtinkanti skirtingiems žiūrovams ir plečianti akiratį. Tai stengtasi įgyvendinti praeityje, to bus siekiama ir ateityje. Į festivalį norėta pakviesti ir kitų žanrų menininkų. Šeštajame festivalyje pasirodė drastiški ir avangardiniai lenkai su spektakliu „Žiūrėk man į lūpas“, sukėlė skandalą ir taip pritraukė dar didesnę žiūrovų auditoriją. Tiesa, B. Letukaitė nelinkusi smerkti nesuprastų, įprastą stilistiką peržengusių ar paprasčiausiai mūsų mentaliteto neatitikusių trupių: „Šokio spektaklį visada reikia žiūrėti iki galo ir pasistengti įsigilinti. Jei scenoje rodo ką nors neįprasto, vertėtų pagalvoti, kodėl. Visada ir viskam galima rasti atrakinimo raktą. Kartais pasirenkama *nešokėjiška* forma, kuri taip pat turi savo paskirtį; kai kada prireikia visos valandos, kad galėtum į spektaklį įeiti. Atsisėsti ir atsipalaiduoti negalima – šokis kviečia į dialogą, po kurio visi junta pasitenkinimą. Vaizdiniai scenoje turi žadinti naujus, kitokius žiūrovo potyrius.“ Festivalyje šoko ir kamerinis baletas „Maskva“, beveik virtuoziškas, tačiau lietuviams pasirodęs bejausmis. „Kiekviename festivalyje noriu parodyti, kad šiuolaikinis šokis nėra vienos spalvos, jis labai įvairus. Juk visi veža geriausia, ką tuo metu gali padaryti ir parodyti“, – teigia B. Letukaitė. Spauda rašė apie festivalio koncepciją, svyruojančią tarp drastiškumo ir senamadiškumo. Kiek nedrąsiai prabilta apie sąstingį bei naujų idėjų stoką: „Auros“ ir festivalio kūrybinė prastova tęsiasi jau kelerius metus“ (Vida Savičiūnaitė). Ypač todėl, kad šįsyk nepasiteisino bendras „Auros“ bei „Tamara McLorg Dance“ projektas. VII festivalyje pirmą kartą surengtas šokio seminaras, vadovaujamas tos pačios T. McLorg, į kurį kasdien susirinkdavo apie 50 besidominčiųjų afro-karibietišku, gatvės, džiazo, D. Humphrey technikos šokiu.

Kitais metais festivalį praplėtė „Auros“ ir M. Litvinskio improvizacijos, tarptautinis projektas „Kelias“ su neįgaliais žmonėmis – tai trupės „Attic Dance“, nuolat dirbančios su įvairiomis socialinėmis grupėmis, pasiūlymas. Užsieniečiai lietuviai pasirodė imlūs ir atviri, jie pamažu išsivadavo iš kompleksų, atsipalaidavo. Patys dalyviai manė, kad reikės daryti ką nors konkretaus, todėl šiek tiek nerimavo, tačiau daugiausia teko improvizuoti. Po metų, kurie buvo skirti pagyvenusiems žmonėms, „Aura“ kartu su amerikiečiais vėl ėmėsi socialinio projekto su senjorėmis „Tylus ėjimas“.

1999 m. tarptautinis modernaus šokio festivalis pagaliau vėl ėmė įsisiūbuoti. Šiek tiek sulėtėjęs tempas, nieko naujo neatrandantys Lietuvos šokėjai, skandalingos ar perdėm tradicinės užsienio trupės vertė atidžiau rinktis. Tiesa, užsieniečiai vis dažniau patys surasdavo organizatorius. Atvažiavo net 40 dalyvių, o tai dvigubai daugiau nei pernai. Tačiau, anot Vitos Mozūraitės, jaučiamas eklektiškumas – atvyko tie, kurie prašėsi. Tarp įvairiausio lygio ir žanrų šokio trupių pasirodė ir „Jasmin Vardimon’s zbang Dance company“ iš Anglijos – vienas didžiausių renginio laimėjimų.

2000 m. modernaus šokio festivalis prasidėjo Muzikinio teatro scenoje, kurioje Arvydo Liorančo sukurtas filmas priminė prabėgusį dešimtmetį. Vėliau teko glaustis muzikos klube „Combo“. Scena visiškai netiko modernaus šokio pasirodymams, tačiau teko viltis, kad bent jau sukurs intrigą. Organizatoriai teigia iki šiol negalintys pasikviesti daugybės puikių trupių, kurioms priimti Kaunas neturi tinkamų erdvių. Bet nepaisant problemų reikėjo švęsti sukaktį, kurios proga sumanytas šviesos ir judesio projektas VDU centrinių rūmų aikštėje, vakaras pabendrauti. Dešimt metų kartu jau reiškė draugystę ir bendrumą – festivalio organizatoriai iki šiol mėgina kurti savą ir jaukią Kauno šokio bendruomenę. Į sukakties šventę atvyksta daug negirdėtų žvaigždžių, tačiau per mažai tų, kurias iš tiesų norėta parodyti. Deja, ši bėda persekiojo festivalį dar ne vienus metus. Per sukaktį prisimintos modernaus šokio ištakos, nes švedė K. Quinlan atliko originalius šokio pradininkės I. Duncan šokius „Salvė Isadorai ir jos mokyklai“.

2001m. festivalis tęsė sukakčių maratoną – minėtas Kiros Daujotaitės 80-metis. Jam surengta paroda, „Aura“ pastatė „Prisiminimus apie ateitį“, kuriuose atkuriamos trys K. Daujotaitės choreografinės kompozicijos (F. Chopino valsas, M. K. Čiurlionio noktiurnas ir L.van Beethoveno „Mėnesienos sonatos“ I dalis). Tačiau pati Lietuvos moderniojo šokio patriarchė atrodo šiek tiek liūdna: „Dabar modernusis šokis išsigimęs. Jam trūksta dvasios. (...) Dirba kūnas ir galva, o emocijos ir siela miega. Dideliu greičiu artėja prie baleto. (...) Reikia šokti, o ne padaryti šokį, jį surepetuoti.“

2002 m. – vėl nauja proga: šokio teatro „Aura“ dvidešimtmetis. Jam skirti „Balsai tamsoje“ (Tamara McLorg), „Extremum mobile“, geriausias trupės spektaklis, ap-

dovanotas Baltarusijoje, Lenkijoje ir lietuviškąja „Fortūna“, bei vaizdo ir judesio projektas. Ir pagaliau teigiami kritikų vertinimai: „Šiemetinis festivalis stipresnis nei daugelis surengtų iki jo. Intymūs ir geriausi atrodė solo spektakliai“ (V. Mozūraitė).

Apie 2004 m. gimė dvipolio idėja, todėl XIV modernaus šokio festivalis, palaikantis visas įmanomas naujas idėjas, pirmą kartą išvažiavo į Vilnių. Veikiausiai drąsos suteikė ir atvykusi šio festivalio žvaigždė, viena stipriausių pasaulio trupių – „Limon Dance Company“. Jose Limono ir Doris Humphrey 1946 m. Niujorke įkurta šokio trupė per penkiasdešimt metų pasiekė stulbinamos šlovės ir pripažinimo, pasirodė garsiausiose pasaulio salėse. Taigi į Kauną atvežta tikra ir stebėtinai profesionali šokio klasika – ypač vertingas modernaus šokio palikimas. B. Letukaitė prisimena, jog tai buvo pirmoji moderniojo šokio trupė, jos pamatyta Maskvoje, apie kurios gastroles K. Daujotaitė išgirdo klausydamasi „Amerikos balso“. „Limon Dance Company“ realiai neegzistuoja, o spektaklius ruošia kiekvienam konkrečiam susitarimui, todėl finansus bent jau savo repeticijoms jie gavo patys. Pagaliau atvyko – labai nuoširdūs ir atviri, preciziški ir punktualūs, dienotvarkės besilaikantys minutės tikslumu, o nusilenkimus repetuojantys taip pat atsakingai kaip ir šokį. „Kažkada apie tai net negalėjau pagalvoti. Kaune įvyko stebuklas. Vestos ir šokio pamokos. Atmosfera buvo fantastiška, nors neturėjome muzikos ir repetavome šaltoje salėje“, – nepaprastus įspūdžius prisimena B. Letukaitė.

Tais metais dar mėginta pristatyti Amerikos šokį, atspindėti šios šalies šiuolaikinio šokio įvairovę – nuo klasikinio moderno iki hip hopo ir fizinio teatro.

XV festivalis taip pat pristatė beveik vien užsieniečius. Lietuvai atstovavo tik „Aura“, tačiau parodžiusi ne savo, o austrų „Laroque“ trupės choreografės Helenos Weinzierl į Kauno kolektyvą perkeltą projektą. „Mūsų choreografų neignoravau, – tuomet teigė B. Letukaitė, – kviečiau ir tikėjausi, kad festivalyje naujus darbus parodys Vytis Jankauskas, Andrius Kurienius. Bet jie savo projektų įgyvendinti nespėjo. Taigi iš lietuviško repertuaro rodyti paprasčiausiai nebuvo ko.“

Į Kauną atvyko garsi Kanados „Kokoro Dance“, parodžiusi buto stiliaus šokio kompoziciją, kurioje Barbara Bourget ir Jay Hirabayashi sukūrė tikrą mistikos teatrą. Deja, XV modernaus šokio festivalis įsiminė ir labai nemaloniu incidentu: pirmasis renginyje ir, ko gero, labiausiai šokiruojantis buvo „Quasi Stellar“ iš Graikijos pasirodymas. Graikų prisistatymas Lietuvoje buvo debiutinis, ir šis pirmasis susitikimas su mūsų šalies publika jiems virto akibrokštu. Nuogi spektaklyje „Moteris. Vyras. Hermafroditas“ šokę šokėjai buvo palydėti beveik kurtinančio fotoaparatų ir mobiliųjų telefonų spragsėjimo... B. Letukaitei teko pripažinti: „Tai buvo pamoka. Vadinasi, mūsų žmonės dar neskiria, kad nuogas kūnas mene yra visai kas kita, nei skirtas pramogai.“

Tačiau ne tik tai. Šis festivalis sužibo nauja vadyba. Sukurta interneto svetainė, kurioje pateikiama išsami informacija apie renginį, jo dalyvius. Bilietai platinti internetu, o žiūrovus pasiekė puikios kokybės festivalio leidiniai.

Geografija pamažu plėtėsi – XVI festivalis su šveicarų trupe „Compagnie Drift“ jau nuvažiavo ir į Alytų. O ten – ovacijos ir plojimai, nors spektakliui įpusėjus salę paliko pusė žiūrovų. Gal tai neturėtų stebinti, nes į moderniuoju šokiu nelepintą miestą buvo nuvežtas multimedijos spektaklis, trinantis ribas tarp koncerto, teatro ir šokio; paveiktas siurrealizmo, dada bei absurdo principų, susipinančių su puikiu humoro jausmu. Atrodo, festivalis ir toliau svyruoja tarp kraštutinumų. Vieni jį myli, kiti nekenčia. „Dalyviai iš aštuonių pasaulio valstybių, eilės prie bilietų, kuriose buvo galima išvysti net kultūros ministrą, bandymai patekti į žiūrovų skaičių ribojusį Kauno kamerinį teatrą, kur naktį vyko pasirodymas su ženklu „N-14“, žiūrovų emocijos, svyruojančios tarp susižavėjimo ir pasipiktinimo – tai šešioliktą kartą surengto tarptautinio modernaus šokio festivalio akimirkos“, kurias išvydo Jūratė Kuzmickaitė. Tačiau B. Letukaitė išlieka rami: „Vienų nenoras priimti, kitų – nuoširdus atsivėrimas naujiems įspūdžiams yra tipiška reakcija susidūrus su kitokia, nei esi įpratęs, patirtimi.“ Tikėtina, jog organizatoriai sąmoningai audrino žiūrovus ir kūrė intrigas – XVI modernaus šokio festivalis buvo *dedikuotas* priešingų emocinių būsenų išgyvenimams ir perteikimui, jausmų dvilypumui.

XVII renginys į Kauno sceną visavertiškai sugrąžino ir Lietuvos kūrėjus. „Aura“ parodė įspūdingąjį multimedinį šokio projektą „Time line“ – „tarpdisciplininį šokio performansą su instaliacijos elementais, kuriame, pasitelkiant elektroninį garsą, skaitmeninį vaizdą, lazerio spindulių metamorfozes ir preciziškę šokėjų judesių plastiką, siekta atskleisti žmogaus akims nepastebimą santykį tarp energijos, erdvės, materijos ir laiko“ (Vituolis Joneliūnas). Toliau vyko dvimiesčio mainai: Loreta Juodkaitė su kolegomis bei nuolatinis festivalio dalyvis V. Jankauskas, dabar atvykęs su daug prasmingesnėmis programomis nei pradžioje. „Festivalyje geriausiai atrodė profesionalūs, tikslingai originalumo siekiantys Lietuvos šokėjų projektai. Savitos idėjos, sugebėjimas jas perteikti scenoje ir nuoširdus šokio meno dialogas su žiūrovais niekada nelieka nepastebėtas ar neįvertintas“, – rašė V. Savičiūnaitė.

Pirmą kartą Kaune rodyta ir pasaulinė premjera. „Kamea“ šokio trupė iš Izraelio pasaulinę spektaklio „Carmina Burana“ premjerą skyrė modernaus šokio klasikos gerbėjams. Tarptautinis modernaus šokio festivalis tapo visapusiškesnis ir orientuotas į įvairių poreikių žiūrovus. Dabar, kai viskas buvo atvira ir lengvai pasiekiama, festivalio organizatoriai mažiau tenkino savo poreikius ir labiau rūpinosi publikos *švietimu*. „Festivaliuose stengiamės mąstyti ne apie save, o apie publikos lygį ir poreikius. Jei kviesčiau tai, ko man reikia, trupių būtų visai nedaug ir jos būtų išskirtinės, darančios ką nors nauja, nematyta. Daliai publikos vis dar reikia susipažinti su moderniojo šokio klasika. Be jos jie negali suprasti vėlesnio šokio, kuriame tradicinio lieka vis mažiau. Žiūrovai vis dar vertina šokėjų fizinį pasiruošimą, o ne tai, kas už jo slypi. Kita vertus, iš kur žmogus tai gali žinoti, juk šokio pas mus niekas nemoko. Tas spragas savo festivaliu mes ir stengiamės užpildyti“, – teigia B. Letukaitė.

XVIII šokio festivalis siūlė atsigręžti į pagyvenusius žmones ir pakviesti juos į spektaklius. Jų vis daugiau ir atsirado salėse, nes per septyniolika metų žmonės ne tik užaugo, bet ir subrendo. Tiesa, „sunkioji festivalių artilerija“ dažnai suglumindavo ne tik vyresniuosius. Nors pastarajame festivalyje „nebuvo spektaklių, po kurių vertėjo pašokti nuo kėdės ir kaitinti delnus katutėmis (nors be šokinėjančių žiūrovų šiais laikais neapsieinama), bet ir verčiančių nudelbti akis buvo mažiau nei ankstesniuose“ (Vita Mozūraitė). Ta pati autorė apgailestauja, jog vis dar negali įminti festivalio rengimo ir trupių kvietimo taisyklių: „Iki šiol neaiški festivalio koncepcija, spektaklių atranka – kuo vadovavosi festivalio rengėjas šokio teatras „Aura“, atrinkdamas spektaklius – jų sukūrimo metais (ne senesni kaip...), geografine šalių padėtimi (tik iš...), kūrinių stiliumi, spektaklių struktūra, o gal tiesiog finansais ir koncepcija „man patiko, parodykime ir kitiems“?“. Publika vis laukia naujovių, išskirtinių trupių, tačiau organizatorė B. Letukaitė neslepia su jų atranka susijusių problemų. Net peržengus ar įveikus finansų ir erdvių trūkumo sunkumus, koją pakiša naujų idėjų stygius. „Dabar tiek daug techniškų šokėjų, choreografų, bet naujumo ir netikėtumo trūksta. Nuolat kartojasi stiliai, judesiai, kurie įdomūs tik retai žiūrinčiam šokio spektaklius“, – apgailestauja ji.

Šokio festivalis kiekvienais metais vis plečiasi laike ir erdvėje. 2008 m. jis parodė spektaklius ne tik Kaune, Vilniuje, bet ir Klaipėdoje. Programą mėginta įvairinti pokalbiais, susibūrimais, koncertais ir klubinės muzikos vakarais. Festivalio organizatoriai siekia jį praplėsti ir įpūsti bendruomeniškumo dvasios, tačiau vis lieka nesuprasti tų, kurie ieško tiesioginių sąsajų su šokiu. Gali būti, jog toks tarptautinis šokio festivalis išliks ir toliau – tempiantis žiūrovus ten, kur jie savęs esant dar negali įsivaizduoti. Kai tą vietą pagaliau prisijaukina ir joje įsikuria, organizatoriai jau būna prigalvoję naujų iššūkių. Juk „Vakarų šokis vis labiau konceptualėja, orientuojasi į idėją. Forma vis tolsta nuo tradicinio šokio suvokimo“ (B. Letukaitė).

„Kas tas modernus šokis? Iš savo kaip šios srities didelio gerbėjo patirties galiu drąsiai pasakyt, kad tai yra viskas. Sakydamas „viskas“ turiu omenyje, jog norėdamas šokti modernų šokį turi būti ne tik puikus šokėjas, puikus aktorius, nesveikas avantiūristas, bet ir dainininkas, akrobatas, pantomimos meistras, kartais manekenas, kartais išsigimėlis, o kartais ir (sakau su plačia šypsena veide) geras-gražus-normalus žmogus“, – mintimis dalijasi vienas internetinių tinklaraščių autorius Morandis).

Štai tokio universalėjimo linkme pastaruosius metus ir eina „Auros“ festivalis. Ten pat, kur ir visas šiuolaikinis pasaulio šokis, nes mes esame jo dalis. Tarptautinis šokio festivalis – neabejotinai vienas svarbiausių Kauno kultūrinio gyvenimo reiškinių, todėl net neverta abejoti, kad sulauks pilnų žiūrovų salių.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ
Festivalio „Aura“ archyvo nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Justina KIURŠINAITĖ

Siurrealistinė teatro integracija į Kauno istoriją

Rugsėjo 13 d. Kauno centre vyko naujas „Post Proceso“ teatro spektaklis „Vietos“. Jame į realiai vykstančią veiklą integruojamas teatrinis veiksmas, atsisakoma bet kokio pataikavimo (vieno) žiūrovo skoniui, jo išankstinei nuomonei ar požiūriui į teatrą. Spektaklio eiga paprasta: atvažiavo aktorius-gidas, kūrybinė komanda su žiūrovu-dalyviu priešakyje susėdo į mašiną, ir prasidėjo spektaklis-ekskursija, kurios pabaigoje žiūrovas išlaipinamas kelionės pradžios vietoje. Jokių įžanginių kalbų ar pompastiškų atidarymų. Viskas vyksta greitai, žiūrovas iš karto tampa veiksmo dalyviu. Jis nepastebimai įtraukiamas į Tomo Lagūnavičiaus mašinoje kuriamą egzistencinėmis koncepcijomis grįstą pasaulį.

Misija aiški – dalyvaujame ekskursijoje keturiose gido parinktose vietose. Mašinoje pasigirsta įrašytas balsas, pasakojantis apie susitikimą su ateiviais. Vyksta diskusija apie mūsų realybės suvokimą. Personažo balsas pasakoja, kaip jį pagrobė ateiviai iš Plutono, smegenis prijungė prie kompiuterio ir taip formavo jo matomą realybę. Šia istorija bei įvairių pozicijų argumentavimu moksliniais pavyzdžiais režisierius skatina nagrinėti, kodėl mūsų matoma tikrovė realiai egzistuoja, o galbūt ji yra formuojama išorinių aplinkybių (įprastomis priemonėmis – žiniasklaidos, tradicijų, religijų, primetamų vertybių – arba neįprastomis: mus galbūt valdančių gyvių, kompiuterinių programų ar aukštesniųjų galių). Kiek realybės tikrumas sukuriamas, primetamas, kiek mūsų pačių suformuojamas? Siekiama, kad žiūrovas-dalyvis pradėtų kvestionuoti savo realybės suvokimą, nepasiduotų kitų nuomonėms ir išsaugotų kritinį mąstymą.

Ekskursija vyksta keturiose Kauno vietose, kurias sieja bendras istorinis kontekstas. Tai – carinės Rusijos požiūris į Kauną kaip į karinį fortą ir to atspindys miesto urbanistikoje bei asmeniniai režisieriaus-gido prisiminimai. Šis sprendimas atskleidė buvusių valdžių primetamas taisykles bei jų pasekmes naikinant vietos unikalumą, kultūrines ir moralines vertybes.

Už bendro istorinio konteksto glūdi individuali žmogaus atmintis, slepianti skaudžias, niekam nežinomas istorijas. Pavyzdžiui, Aukštuosiuose Šančiuose buvusioje karinėje bazėje, kurioje dabar įsikūrusi Karo medicinos tarnyba, devintajame dešimtmetyje jauni kareiviai buvo ruošiami tarnauti Afganistane. Vienu iš jų tapo Kauno pantomimos teatro aktorius. Jis buvo išsiųstas į Afganistano pasienį, kur turėjo tikrinti, ar tarp vežamų prekių nesislepia pabėgėliai. Grįžęs iš tarnybos jis atsisakė aktoriaus karjeros ir tapo vienuoliu. Tokie pasakojimai atskleidžia, kokį poveikį asmeniui daro valdžios prievarta, parodoma, kad istorija yra ne vien mus supantis kontekstas, bet ir kiekvieno individo atminties dalis.

Besiorientuojant į integratyvaus teatro koncepciją, atsisakyta estetikos, o spektaklio sąvoka išreikšta minimaliomis priemonėmis (scenografija tapo mašinos interjeras, apšvietimu – lempa, muzika – įrašytas balsas ir t. t.). Kuriama bendra atmosfera, realybę, kurioje esame, bei momentą, kuriame gyvename, pavertusi savotišku sapnu, siurrealistiniu patyrimu.

Jei grįžtume prie spektaklio koncepcijos, kurią formuluoja režisierius, galėtume teigti, jog ekskursija yra tokia pat surežisuota scena kaip ir spektaklis. Tai yra konstrukcija, turinti scenarijų (parengtą ir pateikiamą informaciją apie rodomas vietas), tikslą (intriguoti klausytoją, paveikti jį, sujaudinti pasakojant asmenines patirtis), priemones, kurios naudojamos tikslui siekti (informacijos pateikimas sudominančiu, emocionaliai paveikiu būdu), bei žiūrovą-dalyvį, kuris žino, jog dalyvaus spektaklyje. Panašias priemones naudoja ir įprastas teatras, tad kyla klausimas: kodėl ekskursija yra reali veikla, jei ji iki smulkiausių detalių surežisuota? Į ją organiškai įsipina balsas ir jo skleidžiamos idėjos, bet, kaip integruoto teatro pavyzdys, spektaklis per daug suvaldytas ir sustyguotas. Jis beveik nesiskiria nuo bet kurio kito spektaklio ar teatrinio reiškinio, kuris vyksta atvirose erdvėse, kai žiūrovai tampa vyksmo dalyviais.

Bet kokia integracija turi būti matoma arba bent jau pastebima, ji turėtų įsiterpti į kasdienį žmogaus gyvenimą ir kaip nors jį paveikti. Pavyzdžiui, panašaus pobūdžio kūriniu galima laikyti „Rimini Protokoll“ spektaklį „Remote Vilnius“, kurio metu dalyviai atliko per ausines girdimus nurodymus viešosiose miesto vietose (šokti Katedros aikštėje, susigrūsti į autobusą, pilną keleivių, ir pan.). Taip teatrinio veiksmo integracija, nors ir nežinoma miesto gyventojams, buvo matoma ir akivaizdi, tiesiogiai įsiterpė į vilniečių kasdienybę. Spektaklyje „Vietos“ niekas, be mašinoje sėdėjusių žmonių, nežinojo, jog vyksta toks reiškinys, tad integracija į visuomeninį gyvenimą būtų ginčytina.

Bent jau teoriškai panašaus pobūdžio kūriniu taptų „Padi Dapi Fish“ šokio spektaklis-ekskursija „Keliaujančios bažnyčios“. Jis į sąlyginai realų veiksmą – ekskursiją – įtraukia teatrinių elementų, tiesiogiai bendraujant ir žiūrovą pavertus dalyviu, leidžiama naujai suvokti miesto erdves ir istorijas.

Spektaklis „Vietos“, nors ir estetiškai nereikšmingas, konceptualiai sukelia daug apmąstymų ir klausimų. Pavyzdžiui, kaip nuo vieno pasirinkimo priklauso tolesnis žmogaus gyvenimas (perspektyvaus menininko mirtis perdozavus narkotikų); karo tarnybos prievolė ir galimos jos pasekmės; mūsų realybės nestabilumas, dviprasmiškumas; gražių siekių virtimas asmeninėmis tragedijomis ir t. t.

Spektaklis įdomus dėl įvairių meno kūrinio lygmenų išryškinimo: „Vietos“ iškėlė Kauno gyventojus jungiantį istorinį kontekstą (carinės imperijos sprendimus ir jų pasekmes); asmeninį žmogaus santykį su specifinėmis vietomis per prisiminimus, įvykius (draugo perdozavimas prie meno mokyklos vartų); pokalbiai su savimi pasąmoninėje sferoje, diskutuojant apie realybės galimumą. Taigi meno kūrinys geba apeliuoti į įvairius mūsų tikrovės bei suvokimo lygius ir juos paveikiai įkūnyti.

Įdomiausiu spektaklio aspektu tapo gido pasakojimai ir iš jų kylantis klausimas: kiek istorija yra reali tau ir man? Jei tau nepapasakočiau savo istorijos, ji neegzistuotų? Kaip ją tau perteikti, kad galėčiau paveikti, priversti mąstyti sau palankiu būdu? Po spektaklio kontekstu slėpėsi būtent tokie psichologiniai, manipuliacinio pobūdžio klausimai. Tai ypač įdomu ir aktualu matant šiandienes realijas, pavyzdžiui, pabėgėlių krizę. Priklausomai nuo to, kaip pateikiama informacija, galima formuoti tiek požiūrį į emigrantus, tiek galimą žmonių elgesį su jais. Jei išryškintume pabėgėlių situacijos dramatiškumą publikacijose pateikdami statistiką apie žuvusiuosius, vaikų nuotraukas bei neadekvatų žurnalistų ir policininkų elgesį su jais, empatiškoji visuomenės dalis nedvejodama priimtų emigrantus ir padėtų integruotis, nepaisydama galimų problemų ir pavojų. Tačiau jei pabėgėliai vaizduojami kaip tingūs, gero gyvenimo siekiantys agresyvūs jaunuoliai, kurie duodamas maisto atsargas numeta atgal jas dalijantiems asmenims, kiltų priešiškumas, galintis peraugti į realų smurtą. Todėl subtilūs emocionalaus režisieriaus manipuliavimo sprendimai puikiai atskleidė, kaip galima paveikti žiūrovą, jo požiūrį. Dar daugiau – demaskavo mūsų realybės dirbtinumą bei manipuliacinę žiniasklaidos ir valdžios režisūrą, kurios aukomis tampame kiekvieną dieną.

Galima teigti, jog režisierius sukūrė gana originalią spektaklio formą, verčiančią smalsiu, bet kritišku žvilgsniu pažvelgti į mūsų tikrovę. Kūrinys siurrealistinis, intymus ir neabejotinai kvestionuojantis tradicines teatro formas, galintis provokuoti drąsesnius kitų kūrėjų žingsnius už tradicinės scenos ar teatro sąvokos ribų. Visgi, norint teigti, jog spektaklis yra kokios nors teatro sąvokos idėjos materializacija, reiktų aiškiau ir detaliau suformuluoti koncepciją, kuria vėliau galėtų remtis tiek kūrėjai, tiek kritikai, norėdami apibūdinti ir nagrinėti naują teatro reiškinį.

Miestas, kurio nėra

Spalio 9, 10, 11 d. Kauno kameriniame teatre bus pristatoma pirmoji šio sezono premjera – JAV aktoriaus bei dramaturgo Johno Cariani'o „Nesamas miestas“, kurį režisuoja Arvydas Lebeliūnas. Menamame mieste, kurio nerasite jokiame žemėlapyje, reguliariai pasirodo šiaurės pašvaistė. Ten gyvena paprasti žmonės. Kartais jų gyvenime būna stebuklingų akimirkų, įaudrinančių kasdienybę ir sukeliančių tikras jausmų pašvaistes. „Tai istorija apie vieną akimirką arba apie tai, kas nutinka žmonėms per vieną širdies dūžį“, – rašo pjesės autorius. Kauno kamerinio teatro salėje, kur kvepia šviežia montuojamų spektaklio dekoracijų mediena, kalbamės su spektaklio režisieriumi Arvydu LEBELIŪNU.

– Kuo jums pasirodė patraukli J. Cariani'o pjesė „Nesamas miestas“?

– Pjesė patraukė paprastumu. Ji nereikalauja ypatingų sprendimų, formų, kurios siektų sužavėti žiūrovą. Ji nuoširdi, o tai šiandien teatre gana reta. Pjesės scenos kiekvienam atpažįstamos, nes visų pirma tai yra pasakojimas apie meilę ir įvairias jos stadijas – kai du žmonės susitinka, įsižiebia jausmai, kai mylintieji pradeda abejoti vienas kitu, kai išduoda, palieka, nekenčia. Nuoširdžiai ir paprastai realizuoti paprastą medžiagą scenoje yra tam tikras iššūkis.

– „Nesamas miestas“ – kas tai?

– Kaip mes galime įvardyti meilę, kokiai teritorijai ji priklauso? Tikri dalykai vyksta visur, nepriklausomai nuo geografinės padėties, socialinio statuso. Dramaturgas veiksmo vieta pasirinko menamą Šiaurės Meino valstijos gyvenvietę, kurios iš tiesų nėra. Stebuklai neturi tikslių koordinačių, jie vyksta mūsų viduje.

– Kas statant pjesę buvo įdomiausia?

– „Nesamas miestas“ savo nuotaika, vaidybiniais subtilumais man šiek tiek primena kiną. Repetuodamas su teatro aktoriais pastebėjau, kad bet koks jėga išplėštas jausmas, „paspausta“ emocija ar „padarytas“ veiksmas neveikia, istorija tampa dirbtina. Todėl man buvo svarbiausia nesuvaidintas atsivėrimo momentas. Be to, kai kurių šios trupės aktorių anksčiau nepažinojau, todėl buvo įdomu ir netikėta, kaip jie atsivers. Kartais reikia tramdyti norą suvaidinti ir pasistengti tiesiog būti, o tai ir yra sunkiausia.

– Kokiems žiūrovams skirtas „Nesamas miestas“? Ar statydamas spektaklį galvojate apie juos?

– Apie žiūrovą galvoju visą laiką. Man jis be galo svarbus. Kūrybos metu tarsi esu pasidalijęs pusiau: viena pusė – režisierius, kita – žiūrovas. Repetuodamas klausau, ar man įdomu tai, ką girdžiu scenoje, ar mane kaip žmogų tai jaudina. Nuolat mąstau, kaip publiką įtraukti, kad ji dalyvautų vyksme. Šio spektaklio žiūrovas turėtų būti labai universalus, kaip ir pati pjesės tema. Spektaklis skirtas bet kurio amžiaus žmonėms – ir jauniems, ir pagyvenusiems, o jei tarp žiūrovų atsirastų vaikas, manau, ir jam būtų įdomu.

– Kokio spektaklio jūs kaip žiūrovas ieškote šiandienos teatre?

– Iškau įdomios istorijos. Ne koncepcijos, moralo, bet aiškios istorijos. Šiandien teatras man dažnai atrodo arogantiškas, nes režisieriai nori parodyti save, bet ne istoriją. Jie transformuoja kūrinį taip, kad jis tampa sunkiai atpažįstamas, rodo savo koncepciją, bet ne autorių. O aš norėčiau pamatyti, tarkim, A. Čechovą be jokių traktuočių. Be abejo, kiekvienas autorius turi savo metą, bet nemanau, kad laikui bėgant kas nors iš esmės keičiasi. Istorija sukasi ratu, o žmogus nekinta tūkstantmečiais. Jis tebėra toks pats su savo velniškais ir dieviškais pradais.

– Ar galėtumėte įvardyti savo darbo su aktoriais principus, nuostatas arba tai, kas jums svarbiausia?

– Man svarbiausia pasitikėjimas. Mano mokytojas režisierius Vytautas Žalakevičius sakė: „Jei gali padaryti kolegą draugu, tai padaryk. O jei negali, atsisakyk iš karto. Nekankinkit vienas kito.“ Turime per mažai laiko, kad užsiimtume vienas kito kankinimus. Darbe galime ir ginčytis, ir susibarti, bet turime bendrą siekį. Jeigu tas siekis kam nors nepriimtinas, geriau pasitraukti. Man yra buvę atvejų, kai aktorius sako – negaliu, išeinu. Gerbiu jo pasirinkimą, ir mes abu tik laimime. Kurdami spektaklį keletą mėnesių turime praleisti kartu, tas laikas labai brangus, tad mes turime vieni kitais tikėti, o ne kankinti.

– Dirbote įvairiuose šalies teatruose. Ar darbas Kauno kameriniame buvo kuo nors išskirtinis?

– Man čia jauku. Aktoriai įdėmiai klauso, priima pastabas. Žmonės dirba labai atsakingai. Kai kuriuose valstybiniuose teatruose turėjau tikrai daugiau problemų. Manau, tokiuose nedideliuose teatruose iš tikrųjų galima ramiai kurti, nereikia kovoti su dideliais *ego*, tarpstančiais didelėse scenose.

– Kokia jūsų nuomonė apie daug diskusijų tarp teatralų sukėlusį rengiamą Teatro įstatymą, pagal kurį teatrai būtų reorganizuojami į viešąsias įstaigas?

– Daug kas pas mus daroma labai neatsakingai ir lengvabūdiškai, atliekamas eksperimentas, o paskui apsižiūrima, kad nepavyko ir sugriauta tai, ko jau neatstatysi. Lietuvoje vykdomos reformos man primena laukinių Vakarų imitaciją su šūkiu – visi turi išsilaikyti. Bet, kad išsilaikytume, turi būti sukurtos būtinos sąlygos – sureguliuoti mokesčiai, socialinės garantijos ir t. t. Neturėdamas palankių sąlygų neišsilaikys joks menininkas ir joks verslininkas.

– Kas sunkiau – būti laisvai samdomu režisieriumi ar turėti savo teatrą?

– Ir viena, ir kita turi trūkumų. Kai esi klajoklis, rizikuoji pusę metų ar net metus likti be darbo. Turi etatą – esi pririštas. Laisvė turbūt yra pats didžiausias turtas. Bet iš tiesų laisvųjų menininkų, kurių nevaržo finansai, terminai ar kiti įsipareigojimai, yra vienetai. V. Žalakevičius sakydavo, kad, jei padarai 15 procentų to, ką nori, tai labai gerai. Visa kita yra duoklės atidavimas.

– Kokiomis temomis norėtumėt kalbėti kituose savo spektakliuose, kokias idėjas kelti?

– Pastaruoju metu mane domina šeimos tema – kaip mažos visuomenės, kaip skirtingų *ego* susivienijimo, kaip kolektyvo, kuriame galimas ir teroras, ir prievarta, ir destrukcija. Manau, vis dėlto į šį pasaulį ateiname tam, kad būtume laimingi, bent jau to siekiame. Nesvarbu, koks finalas, bet tame procese visi ieškome laimės akimirkų. Šis spektaklis taip pat apie tai – apie akimirkos švytėjimą.

Kalbėjosi Rasa VITKUTĖ
Kauno kamerinio teatro archyvo nuotrauka

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Poezija yra gyva esybė

Atkelta iš 3 p.

Daugiau sužinojau apie naujausius smegenų tyrimus, vaiko raidą, kaip vystosi mūsų kūnas, emocijos, mąstymas. Pasidarė labai įdomu. Turiu savo prielaidų, klausimų, siūlymų šioje srityje. Manau, tai galėtų būti tyrimo objektas tarpdisciplininei krypčiai tarp psichologijos, literatūrologijos, galbūt sociologijos. Vis dar tęsiu tą eksperimentą. Sąmoningai imu tam tikrus tekstus ir stebiu, kas vyksta man skaitant: kokios kyla reakcijos, kokios galimos žinutės perduodamos pasąmonei. Štai neseniai skaičiau vienos lietuvių autorės romaną, kuris leidyklos pristatomas kaip žadantis „sielos nuskaidrėjimą“. O aš pajutau tik depresiją, neviltį, aukos būseną – jokios išeities nemačiau tame tekste. Vėl pastebėjau stiprius apsinuodijimo simptomus. Tai va ir svarstau, ar čia aš viena taip reaguoju, ar vis dėlto „knygų pakuotės“ mus apgauna, ir galvodami, kad valgome viena, suvalgome visai ką kita. Smagu būtų užmegzti platesnes diskusijas šita tema, ypač su studentais, moksleiviais, kurie privalo skaityti tai, kas jiems siūloma kaip gera literatūra. Ir kurie galbūt dar nėra taip sustabarėję ar prisitaikę, kad negebėtų papasakoti, kaip jaučiasi.

– Akivaizdu, kad apsinuodijimas praėjo. Na, bent jau nėra toks ūmus. Kaip „sveikote“? Kuo „gydėtės“?

– Turbūt kaip ir kiekvienos intoksikacijos atveju reikia priešnuodžio ir laiko, kol organizmas išsivalys. Didžiausias priešnuodis buvo sąmonės švara, sąžiningumas sau ir savo reakcijų gerbimas. Ilgai buvau atsitraukusi nuo literatūros, jos gyvenimo. Labiau pasinėrusi ne į protinę, o į fizinę kasdienybę, tiesą sakant, patį gyvenimą. Galiu sakyti, prireikė laiko susivokti, kas esu, po viso to darželio-mokyklos-universiteto maratono, ką patiriu, jaučiu, mąstau, ir leisti sau tai. Manyčiau, tai ir tam tikras tapimo suaugusiu žmogumi kelias. Praėjus kokiems dvejiems metams nuo tos ūmios būsenos pradėjo grįžti knygos. Jos tada irgi veikė kaip priešnuodis – priminė, kodėl skaičiau vaikystėje, kai dar niekas nieko neliepdavo, ir kaip tai dariau. Jos grąžino tikėjimą literatūra. Grįžo Albert'o Camus „Pirmasis žmogus“, Henry'o Davido Thoreau „Voldenas, arba gyvenimas miške“, kiti lėti, ramūs, daugiausia autobiografiniai tekstai. Tada paklausiau savęs, kodėl vieni tekstai grįžta, o kiti ne ir į juos net žiūrėti nesinori. Grįžo poezija. Neseniai skaičiau Emilio Teixidoro knygą „Skaitymas ir gyvenimas“. Kelis atsakymus į savo klausimus ir joje radau. Paieškokite, jei įdomu.

– Kokia skaitytoja save laikote? Tarkim, žmonėms tai yra malonumas. Dėl ko, kiek ir kaip jūs skaitote?

– Praktiškai visai neskaitau grožinės literatūros. Prozos knygas renkuosi labai sąmoningai suvokdama, dėl ko imu vieną ar kitą. Kai rengiau pranešimą „Literatūros saloms“, norėjau pasitikrinti, ar mano kūnas tebereaguoja į skaitinius. Na ir paėmiau tris prozos knygas. Atsakymą gavau labai greitai. Poezijos knygas vartau lengvesne ranka. Šveicarų psichoterapeutė Alice Miller yra rašiusi, kad neskaito grožinės literatūros, nes jai gyvenimas yra įdomesnis už bet kokią knygą. Taip ir man. Jei skaitau, aiškiai žinau, kodėl to reikia, turiu kokią nors užduotį. Knygos man nėra laiko „marinavimo“ forma arba bėgimas nuo realybės. Dažniausiai renkuosi pažintines, mokslines, dvasines knygas – tokias, kurios tuo metu padeda sužinoti daugiau, pažinti giliau. Ir poeziją skaitau. Anksčiau namie turėjome didžiulę grožinės literatūros biblioteką – beveik visą ją atidavėme į senas knygas. Tai turbūt esu tokia skaitytoja neskaitytoja, jei kalbėtume apie grožinius kūrinius. Nors apskritai skaitau labai daug – ir dabar ant stalo turbūt guli trys atverstos knygos.

– O koks santykis yra tarp filologo ir kūrėjo?

– Kažkada viena dailininkė sakė: baigus dailės akademiją, reikėjo daug metų, kad „nusivalyčiau“ „dailioškės štampą“, tą išmoktą „kaip reikia piešti“, ir grįžčiau prie savęs. Man panašiai. Mokykloje svajojau, kad universitetas padės išaugti kaip kūrėjai, bet baigiau jį kaip filologė. Na ką, tokia gyvenimo pamoka: neprivalai būti filologas, kad būtum rašytojas. Universitete tikrai išmokau rašyti taip, kaip reikia – taisyklių, žanrinių rėmų ir pan. Puikiai perpratau literatūros sąrašo sudarymo ar greito straipsnio rašymo subtilybes. Tik kad dingo noras rašyti – ir literatūrą, ir apie literatūrą. Tie atsitraukimo metai mane kaip kuriantį žmogų turbūt ir išgelbėjo. Iš pradžių nieko nerašiau – tiesiog fiziškai negalėjau. Paskui po truputį grįžau, bet iš galvos liedavosi tik vienos klišės... dar vėliau sąmonė išsivalė, atsirado erdvės ir ėmė rastis kažkas nauja. Toks mano kaip kūrėjos kelias. Atsimenu, viena dėstytoja mums, studentams, vis primindavo, kad privalome parašyti bent po vieną eilutę per dieną, jei norime rašyti. Niekada to nedariau. Jaučiausi *bloga* literatė, nerašanti – net dienoraščio. Jame pasižymiu tik tai, kas man tikrai labai svarbu. Aišku, kasdien fiksuojant galima išlaikyti labai daug detalių – bet man visada atrodė, jog tai, kas tikrai *svarbu*, manyje išgyvens, o su visais kitais dalykais nėra ko gaišintis. Man regis, ir išgyvena tie svarbieji dalykai. Visi mano pirmoje knygoje esantys eilėraščiai parašyti impulsyviai, o ne kasdien dirbant. Tai – kūryba, o filologinis krapštinėjimasis prasideda paskui. Daug metų dirbau redaktore, taigi turiu gana tvirtus tekstų „valymo“ įgūdžius. Ir su savaisiais dirbu labai ilgai. Esu sau reikli. Tikrinu juos keliais būdais ir keliais etapais. Taigi manau, kad būtent atsitraukimas nuo filologijos, universiteto, nuo rašančių žmonių padėjo susivokti, kad yra asmeniškas balsas, mano pačios kalbėjimas, leido išgirsti save ir suprasti, ko noriu, leido pasitikrinti ir įgauti drąsos prabilti taip, kaip noriu ir kaip man išeina.

– Žvelgdama į jūsų lentynas svarstau: jūsų vyras aktyviai dalyvauja literatūros gyvenime – yra knygų leidėjas ir poetas. Kiek dėmesio tenka literatūrai jūsų namuose?

– Darbe – labai daug, o dirbti mudu stengiamės ne namie. Čia – buvimo kartu, bendravimo, poilsio erdvė. Beveik visos Tomo knygos darbovietėje. Maniškės irgi turėtų iškeliauti iš namų, kai jau bus kur. Esam nutarę, kad namų lentynose liks tik tie leidiniai, prie kurių nuolat grįžtame. Čia turbūt tokie netipiniai knygininkų namai. Aišku, vaikų kambaryje kitaip – stengiamės, kad ten būtų kuo daugiau knygų, su jais nuolat skaitoma, tai kasdienė rutina. Kita vertus, nors knygų namie nelaikom, jos mums svarbios – apie jas daug kalbam, diskutuojam, skaitom. Jei patiko – pasiliekam, jei ne – atiduodam. Knygos turi keliauti, keisti šeimininkus. Dar imam iš bibliotekų.

– Minėjote, kad vyras jus labai palaikė dėl knygos dizaino. Ar visada remiate vienas kitą? Kas jums svarbiau – artimo palaikymas ar individualus kūrybos ritmas, o gal įmanoma abiejų harmonija?

– Mes labai stengiamės vienas kitą girdėti ir leisti kitam būti. Aišku, ne visada pavyksta, ypač kai kalbame apie kasdienę rutiną, kai turi suderinti visų poreikius. Tačiau kiekvienas suprantam, jog kitam reikia asmeninio laiko, paskatinimo, padrąsinimo. Labiau ne to, kad „aš viskam pritariu, ką tu darai“, bet kad „priimu tave tokį, koks esi“. Diskutuojame, ieškome sprendimų, daug kalbamės. Man regis, abu esame atviri, ir tai – didelė vertybė. Tomas buvo labai atidus mano knygos rankraščio skaitytojas. Tiesą sakant, nežinojo, kiek esu parašiusi, jis visiškai nesekė kūrybos proceso. Visi mano eilėraščiai užrašyti ranka. Vėlyvieji – migdant ar užmigdžius vaikus. Po lova visad būdavo pakištas sąsiuvinis, kurį galėdavau lengvai išsitraukti ir pasižymėti, ką reikia. Eilėraščio pradžią, dainos motyvą. Visą tekstą – yra tokių, kurie parašyti vienusyk, beveik netaisyti. Šitaip sukdamasi tarp kasdienių darbų juos ir kompiuteriu surinkau. Kai Tomo paprašiau perskaityti išspausdintą rankraštį, jis stebėjosi, kada spėjau tiek parašyti. Taigi nebuvo kokio nors specialaus pritarimo – tu kurk. Rašiau, nes man reikėjo, o jis mane tiesiog visame kame palaiko. Taigi manau, kad harmonija įmanoma, tik nereiškia, jog kiekvieną dieną viskas klosis tobulai. Pirmiausia mums reikėjo išmokti atsisakyti perfekcionizmo, o tada ėmė rastis darna.

– Ar jums svarbu dalyvauti, būti matomai šiame lauke – tiek tarp kūrėjų, tiek tarp skaitytojų?

– Skaitytojas arba klausytojas, girdėtojas man labai svarbus. Knyga atsiranda dėl jo, ne dėl manęs – aš gi ją po lova jau daug metų turėjau. Būtent dėl to ir knygos „veido“ ilgai ieškojau – kad skaitytojas pamatytų. Nes ji *yra* jam – nuo tos akimirkos, kai rankraščius palikau Lietuvos rašytojų sąjungos leidykloje, ji jau nėra mano.

Ar svarbu būti literatūrinėje terpėje tarp rašytojų, kūrėjų? Retkarčiais pasidairyti smalsu, o ar būtina? Manau, ne. Man svarbūs žmonės, su kuriais gerai jaučiuosi, su kuriais galiu dalytis, diskutuoti, kurie yra atviri, ieškantys, ir jų veiklos lauko neriboju. Pastaraisiais metais sutikau nuostabių žmonių iš įvairių terpių, jie mane tikrai įkvėpė ir palaikė. Tai ir puikūs skaitytojai, ir kitų dalykų kūrėjai. Profesinio momento nesureikšminu.

– Skaitant jūsų tekstus nesunku pastebėti, kad juose nemaža kūniškumo. Lietuvos radijo laidoje „Ryto allegro“ į klausimą apie jūsų eilėraščių kūniškumą atsakėte, jog tai natūralu, nes esate kūniška, gyvenanti kūne, tačiau žmogų sudaro ne vien kūnas. Kiek jūsų poezijoje yra kūniškumo ir kiek kitko?

– Nežinau radusiojo atsakymus į šiuos klausimus. Kas yra žmogus ir kiek jo procentų sudaro siela, dvasia, kūnas? Kas yra mūsų emocijos, kas – protas? Galima išpjaustyti, išmatuoti, išnagrinėti kūną, bet vis tiek kažkas lieka nepagauta, nepagaunama. Tad ir aš neatsakysiu į šį klausimą, nes tai neįmanoma. Bet galiu papasakoti, kodėl man svarbus kūnas. Jo susigrąžinimas buvo viena iš esminių mano pačios kelionės užduočių, kelionės per šitą gyvenimą. Ir ta intoksikacija, apie kurią klausei, tie priešnuodžiai – keleri metai tylos, jie vyko būnant savo kūne. Susigrąžinant pojūčius, suprantant, koks yra mano santykis su pasauliu ne per literatūrą, protą, tekstus, ne per tai, ką moku, o per tai, ką patiriu, jaučiu. Bandant suprasti, kas yra mano, kas man patinka, ką darau savo noru, o ką – prieš ir ką apie tai man praneša kūnas. Net savotiškas grįžimas prie vaikystės, pačios pradžios. Vaikai nemeluoja, sako, kaip yra, kaip jaučiasi. Vėliau išmokstame meluoti, apsimesti, prisitaikyti – kad išgyventume. Įsikuriame kreivų veidrodžių karalystėje. Taigi grįžimas į kūną man buvo lyg grįžimas prie pagrindo, šaknų. O pagrindas yra pagrindas – kai jį jau turi, tai „įsipatogini“ ir visai nenori prarasti. Vakar skaičiau Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės mintį, kad rašytojas negali nuslėpti to, kas jis yra, nes jo kūrinys visada jį atskleidžia, – taip ir mano tekstai negali neišduoti to, ką išgyvenu savo kūnu.

– Man jūsų eilėraščiai atrodo gelmiški, jausmingi, jusliniai, chaotiški, juose atsispindi ir išmintis, ir silpnumas, ir nuolankumas, ir ištvermė: tai būdinga moters prigimčiai. Jūs – ne tik moteris, bet ir dula, padedanti kitai moteriai priimti į pasaulį ateinančią naują gyvybę. Kaip tai veikia jūsų poeziją?

– Mane veikia ne pats buvimas dula, bet konkrečios patirtys su konkrečiais žmonėmis. Po kiekvieno nuoširdesnio, atviresnio susidūrimo su kita moterimi jaučiuosi pasikeitusi, įgijusi naujų žinių, perspektyvų, pamačiusi pasaulį kitu kampu. Nes viskas kinta. Nėra taip, kad išmokai ir jau visam gyvenimui. Santykis su kitu žmogumi gali būti visoks – ir malonus, ir skaudus, žeidžiantis. Bet visada dovanojantis ką nors nauja. Mano knygoje taip pat yra tekstų, kurie galbūt nėra labai patogūs. Kurie yra sunkūs, žeidžiantys. Klausiau savęs: kodėl noriu, kad jie būtų knygoje? Ką jie palieka skaitytojui? Jeigu kažkas tarp autoriaus, teksto ir

skaitytojo *įvyksta*, vadinasi, prasminga kalbėti ir apie sunkias patirtis. Šią vasarą pirmą kartą skaičiau savo eilėraščius. Kelios moterys verkė. Vadinasi, kažkas pasiekta, išsijudino, transformavosi. Man tai labai svarbus liudijimas, kad verta atvirai ir drąsiai liestis prie tų dalykų, kurie dažnai yra tabu zonoje, ypač poezijoje.

– Rankraščiai atiduoti, tačiau galbūt randasi nauji. Kaip manote, ar bus ir daugiau knygų?

– Sumanymų turiu daug. Tačiau per tuos ramybės metus esu sau įsivardijusi, kad knygos neturi būti forsuojamos, skubinamos. Ne viską, ką parašai, verta leisti. Mano galva, išleisti knygą – tai kalbėti kitam, su kitu, ir tai – milžiniška atsakomybė. Tad jei mano sumanymai lengvai, gražiai ir dėsningai užgims, džiaugsiuosi, o jei ne, leisime jiems gyventi savo gyvenimą idėjų erdvėse. O svajoju daug. Artimiausiose vizijose matau bent tris tolesnes knygas, ne tik poezijos. Šioje išeisiančioje įdėta šventosios Bernadetos mintis, kad viskas, kas parašyta kuo paprasčiausiai, yra tikriausia. Bandydamas pagražinti – iškraipai. Man ši mintis svarbi tiek gyvenime, tiek dirbant su žmonėmis, tiek kuriant. Mane traukia prie tekstų, kurie yra atviri ir paprasti. O jei traukia, tai, žiūrėk, ir užgims.

– Labai dėkoju už atsakymus. Tačiau dar norėčiau pakalbėti apie moterišką bendrystę jūsų gyvenime. Kaip minėjau, jūsų eilėraščiai man atrodo labai moteriški, jūs – taip pat. Kas jums yra moteriškumas?

– Prieš kokius pusantrų metų susibūrė muzikos grupė „Raguvos“. Tai grynai moteriškos energijos kolektyvas. Viena iš jo narių, šio projekto įkvėpėja Ingula Rinkevičienė, perskaitė mano eilėraščius ir pasakė, kad nori juos dainuoti. Vieną pasiėmė jau esantį, o kitus joms specialiai rašiau. Dabar stebiu, kaip auga dar vienas muzikinis moteriškas projektas. Gera dėl to. Ir kad tekstai įgauna balsą, ir kad moterys jungiasi, skleidžiasi. Čia svarbu procesas. O ir tekstas jame nėra tik tekstas. Jis gyvas. Kažkada „Facebooke“ paklausiau, kas yra poezija, ir viena moteris man parašė, kad ji – gyva esybė. Man atrodo, tai labai moteriškas atsakymas. Bent jau man itin artimas – eilėraštį išnešioji lyg vaiką. Tai ilgas, tylus, ramus vidinis vyksmas. Nereikia nieko specialiai daryti ar ruoštis. Tiesiog ateina diena, kai jis užgimsta – tampa atskiras, įsikūnija. Na ir prasideda: rengi, maitini, žiūri, puoselėji, pristatai bendruomenei... Bet jis jau yra pats. Tu juo tik pasirūpini. Labai sunku žodžiais išreikšti – tai būsena. O kai tekstas išauga į dainą, jo kūnas dar labiau sustiprėja. Atsiranda balsas, erdvės vibracijos, ir tai lemia dar stipresnį išgyvenimą.

Grįžkime prie skaitytojo. Mes tarsi kalbėjome apie tą tylųjį skaitytoją. O aš esu skaitytoja garsu – pati daug skaitau garsiai ir sau, ir vaikams. Ir savo tekstus ketinu skaityti balsu; esu nusiteikusi dalyvauti šiame procese su girdinčiu skaitytoju. Yra tokia primiršta, bet po truputį pasaulyje atgimstanti moterų pasakotojų, giedotojų, dainuotojų tradicija. Įtariu, gali būti, jog esu jos dalis. Visa mano veikla – ir paskaitos, ir susitikimai moterims, ir kūryba – yra įžodinta. Kai jau įžodini, tai visiškai kūniška patirtis.

– Girdėjau per radiją jūsų skaitomą eilėraštį „Baladė“. Tikrai taip „nesiskaito“, kaip „girdisi“.

– O jei skaitytų kitas žmogus, išgirstume dar kitaip. Įvyksta stebuklas. Atrodo, kas čia tokio – garsas, oro bangos nuo manęs iki Tavęs. Bet veikia kažkokie kismo dėsniai tarp užrašytos raidės, ištarto žodžio, mano ištarto žodžio, Tavo ištarto žodžio, tarp žodžio, kai jį vienu metu taria keturi arba šimtas keturi žmonės... Tarsi žodžio tapimo kūnu alchemija. Man ji labai intymi, graži. Kita vertus, yra daug tokios įgarsintos poezijos – ir dainuojamos, ir skaitomos, ir eksperimentinės. Bet man labai svarbu, kad tai būtų apie Tave. Nerūpi intelektiniai žaidimai ar eksperimentai dėl eksperimentų. Nors esu daug ką išbandžiusi ir pati, tik dalis tekstų pateko į knygą, tik tie, kurie man patys brangiausi. Eksperimentai liko kažkur kitur.

Kalbėjosi Agnė CESIULIENĖ

Tarptautinės vertėjų dienos proga – apdovanojimai geriausiems vertėjams

Rugsėjo 30 d. Taikomosios dailės muziejuje Tarptautinės vertėjų dienos proga geriausiems vertėjams įteiktos Šv. Jeronimo premijos.

2015 metų Šv. Jeronimo premija skirta kaunietei Renatai Zajančkauskaitei už latvių literatūros vertimą, ypač už lietuviškai prabilusią iškilios latvių rašytojos Žentos Maurinios humanistinę kūrybą. Darbų vertinimo komisiją sudarė poetas ir vertėjas Vladas Braziūnas, vertėja ir redaktorė Daiva Daugirdienė, vertėjos Jonė Ramunytė ir Giedrė Sodeikienė bei literatūrologė Donata Mitaitė.

Šv. Jeronimo premija taip pat skirta Dmytro Čerednyčenkai už lietuvių literatūros vertimus į ukrainiečių kalbą, ilgametį darbą pristatant savo šalyje lietuvių literatūrą nuo liaudies pasakų ir K. Donelaičio „Metų“ iki šiuolaikinių autorių. Vertinimo komisija, svarčiusi D. Čerednyčenkos kandidatūrą, – rašytojai ir vertėjai Vytautas Dekšnys ir Birutė Jonuškaitė, vertėja Kazimiera Astratovienė, Kultūros ministerijos atstovė Rasa Balčikonytė, Tarptautinių kultūros programų centro direktorė Aušrinė Žilinskienė.

Šv. Jeronimo premijos steigėjai – Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga (LLVS) ir Lietuvos kultūros ministerija.

Rudens parodos Kauno menininkų namuose

Kauno menininkų namų Mūzų svetainėje vyksta dailininko, muzikanto **Gintauto Velykio** fotografikos paroda „**Medu“.** Tai tęstinio autoriaus projekto **„Žaliakalnio žvilgsniai“ II dalis.**

G. Velykis gimė Kaune 1958 m. Mokėsi Kauno vaikų dailės mokykloje, J. Naujalio meno mokykloje, VDA Klaipėdos Vizualinių komunikacijų katedroje. Dirba vaizduojamojo meno ir reklamos srityje. Surengė per 20 personalinių tapybos bei skaitmeninės grafikos parodų Lietuvoje bei užsienyje. Domisi interneto technologijomis, meno medijomis, tarpdisciplininių menų sintezėmis; jungia vaizdo ir garso kūrybines interpretacijas istorinių bei moderniųjų stilistikų plotmėje, naudoja autorines skaitmenines ir analogines technines priemones. Groja klasikine ir elektrine gitara improvizacinę muziką.

Paroda veiks **iki spalio 23 d.**

***

Kauno menininkų namų Parodų salėje eksponuojama tapytojo **Raimundo Majausko** piešinių pastelės paroda **„Kasdienybės atspalviai II“** iš parodų ciklo „Miesto laikas ir jo ženklai“.

„…labiausiai mane domina psichologinio portreto ir socialinio peizažo galimybės. Paprastų ir žinomų žmonių portretai: elgeta, studentas, verslininkas, poetas, filosofas ar tiesiog praeivis. Veidai, pagauti bažnyčioje, gatvėje, kavinėje, dirbtuvėje. Žmogaus vidinė būsena dabarties aplinkoje, miesto terpėje. Miestovaizdžio ir laiko ženklai kaip kompozicinė visuma“, – sako parodos autorius.

Tapytojas R. Majauskas gimė 1949 m. gegužės 22 d. Vilkijoje. 1967 m. J. Naujalio meno mokykloje baigė tapybos klasę. 1972-1976 m. Lietuvos valstybiniame dailės institute (dabar akademija) studijavo dailiąją tekstilę. Lietuvos dailininkų sąjungos narys (nuo 2002). 2005 m. R. Majauskui suteiktas meno kūrėjo statusas.

Tapytojas aktyviai dalyvauja parodose, tarptautiniuose pleneruose bei simpoziumuose. Surengė 26 personalines parodas Lietuvoje ir kitose šalyse, dalyvavo 82 bendrose parodose. Jo darbų yra įsigiję užsienio bankai, konsulatai, ambasados ir meno žinovai iš Lietuvos, Rusijos, Lenkijos, Baltarusijos, Ukrainos, Danijos, Didžiosios Britanijos, Italijos, Vokietijos, Suomijos, Šveicarijos, JAV.

Nukelta į 28 p.

Gintautas VELYKIS. Iš ciklo „Pasižvalgymas po Žaliakalnį“.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. spalio 8–21 d., Nr. 19 (955)

Gintautas VELYKIS. Iš ciklo „Pasižvalgymas po Žaliakalnį“.

Rudens parodos Kauno menininkų namuose

Atkelta iš 27 p.

Dailininkas tapyti pradėjo XX a. 7-ajame dešimtmetyje, sovietmečiu, kai moderniosios dailės atstovų kūriniai prieš pasiekdami žiūrovą susidurdavo su įvairiomis kliūtimis.

R. Majauskas gerai jaučia liniją, tačiau akcentuoja tapybiškąjį pradą. Pasak menotyrininko G. Kušlio, jo darbuose „juntama impresionistų Camile’o Pissaro, Alfredo Sysley’o, Eduardo Monet įtaka“. Dailininko tapysena impulsyvi, potėpiai drąsūs, laisvi.

„Spalvų vibracija autorius stengiasi pagauti ir užfiksuoti akimirkos įspūdį. Dailininkas savitai interpretuoja žmonių figūras – apibendrindamas, fragmentuodamas, suliedamas su fonu. Pasirenkami motyvai žvilgsnį pritraukiantys impulsyvumu, dinamika“, – taip menininko darbus yra komentavęs A. Uždavinys.

Paroda veiks **iki spalio 13 d.**

Gintautas Velykis ir Raimondas Majauskas.
Vigmanto Balevičiaus nuotrauka

Raimondas MAJAUSKAS. „Prie lango“.

Raimondas MAJAUSKAS. „Šermukšnio taku parke“.

KAUNO KINO CENTRAS ROMUVA

8 d., ketvirtadienį,

13–15 val. Tarptautinis filmų festivalis „Stop Frame“: moksleiviškų filmų konkursas „Mano kinas“. Įėjimas nemokamas, prašome iš anksto registruotis el. p.: *mtkc.kaunas@gmail.com* arba tel. (8 37) 323582, (8 37) 323506.

17.30 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Kunigo vaikai“ („Svećenikova djeca“). Režisierius Vinko Brešan, Kroatija, Serbija, drama, 2013 m., 93 min., kroatų kalba su lietuviškais subtitrais, N-13.

19.30 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Medžioklė“ („Jagten“). Režisierius Thomas Vinterberg, Danija, drama, 2012 m., 111 min., danų kalba su lietuviškais subtitrais, N-16. Filmą pristatys Viktoras Bachmetjevas.

9 d., penktadienį,

17.15 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Policininkas“ („Hashoter“). Režisierius Nadav Lapid, Izraelis, drama, 2011 m., 105 min., hebrajų kalba su lietuviškais subtitrais. Filmą pristatys Gintautas Mažeikis.

20 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Baltas dievas“ („White God“). Režisierius Kornél Mundruczó, Vokietija, Švedija, Vengrija, 2014 m., drama, 119 min., vengrų k. su lietuviškais subtitrais, N-16.

10 d., šeštadienį,

15.30 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Didysis muziejus“ („Das grosse Museum“). Režisierė Johannes Holhausen, Austrija, dokumentinis, 2012 m., 94 min., vokiečių kalba su angliškais ir lietuviškais subtitrais, vaikams.

17.30 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Susitikimas“ („Reunion“). Režisierė Anna Odell, 89 min., švedų kalba su lietuviškais subtitrais.

20 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Kruliko kelias anapus“ („Crulic – drumul spre dincolo“). Režisierė Anca Damian, Rumunija, Lenkija, animacija, dokumentika, 2011 m., 73 min., rumunų kalba su lietuviškais subtitrais, vaikams. Filmą pristatys Gintautas Mažeikis.

11 d., sekmadienį,

14 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Atenbergas“ („Attenberg“). Režisierė Athina Rachel Tsangari, Graikija, drama, 2010 m., 97 min., graikų kalba su lietuviškais subtitrais, N-16.

16 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Tabu“ („Tabu“). Režisierius Miguel Gomez, Portugalija, Vokietija, Brazilija, Prancūzija, drama, 2012 m., 110 min., portugalų kalba su lietuviškais subtitrais.

18 val. Tarptautinis Kauno kino festivalis: „Dar ne laikas mirti“ („Not ready to die“). Režisierius Fredrik Egerstrand, Kalle Gustafsson Jerneholm, 75 min., švedų kalba su lietuviškais subtitrais.

13 d. pasaulinė filmo apie Čijunę Sugiharą premjera. Svečiuose – režisierius Cellin Gluck ir pagrindinių vaidmenų atlikėjai: Toshiaki Karasawa (Čijunė Sugihara) ir Koyuki (Jukiko Sugihara).

14 d. Kino klasikos klubas: lietuvių kino klasika – filmas „Virto ąžuolai“. Lietuva, 1976 m., 88 min. Režisierius Gytis Lukšas.

14 d. susitikimas su režisieriumi Šarūnu Bartu ir filmo „Ramybė mūsų sapnuose“ pristatymas.

15–18 d. Vilniaus trumpametražis filmų festivalis „Vilnius Shorts“.

21–27 d. Žmogaus teisių kino festivalis „Nepatogus kinas“. Įėjimas – auka.

28, 29, 31 d. Lenkų kino savaitė.

Tarptautinis medinių pučiamųjų festivalis „Medynės“

Beatričės Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje (P. Butlerienės g. 3, Marijampolė)

11 d., sekmadienį, 18 val. „Tarp baroko ir šiuolaikinės muzikos“ (Lietuva / Lenkija).

17 d., šeštadienį, 18 val. ansamblis „Cup of Time“ (Varšuva).

Bilietų galima įsigyti galerijoje prieš koncertą.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

8 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klube (P. Sirvydo g. 6) – rašytojo Rimanto P. Vanago knygos „Akivaras“ pristatymas. Dalyvaus knygos autorius R. P. Vanagas, rašytojas Danielius Mušinskas, literatūrologai prof. Petras Bražėnas, Virginijus Gasiliūnas, istorikas Antanas Verbickas, aktorius Jurgis Damaševičius, smuikininkas Paulius Gaidelis. Renginį ves Anykščių r. savivaldybės L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos direktorius Romas Kutka.

8 d., ketvirtadienį, 16 val. Vilniaus Antakalnio vaikų socialinės globos namuose (Grybo g. 29, Vilnius) – renginys iš ciklo „Atverstos knygos puslapiai“: susitikimas su dailininke ir rašytoja Sigute Ach.

Rašytojų klube veikia rašytojos Elenos Kurklietytės monotipijų paroda „Būties žaismė“.

Įėjimas į renginius nemokamas. Smulkesnė informacija tel. (8 5) 2629627, (8 5) 2617727, el. p.: *rasytojuklubas@aiva.lt*.

8 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: tonas tapyboje. Juodai balti paveikslai. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

8 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC – vakaronė „Šokim“. Veda Vilius Marma.

10 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Kraujo rūgštinimo metodai“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

12 d., pirmadienį, 18 val. KTKC Etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: „Rudens miražas“ (tapyba). Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

13 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: vilnos veltinis, gėlė. Veda Daiva Vainauskienė.

15 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: rudeniškų spalvų peizažas. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

17 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Kodėl pilnėjame? Vanduo – maisto produktas“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

19 d., pirmadienį, 18 val. KTKC Etninės veiklos studijoje – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: „Rudens miražas“ (tapyba). Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

20 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: vilnos vėlimas, paveikslėlis. Veda Daiva Vainauskienė.

Jaunieji kino mėgėjai kviečiami į kasmetį geriausios filmo recenzijos konkursą

Lietuvos kino centras trečius metus organizuoja didelio jaunimo dėmesio sulaukusį Jaunojo kino kritiko konkursą. Jame kviečiami dalyvauti visi 14–18 m. moksleiviai, kurie domisi kinu arba tiesiog norėtų išreikšti savo nuomonę apie juos sužavėjusį ar, priešingai, sukėlusį abejonių, kino filmą. Recenzija rašoma lietuvių kalba, jos apimtis – ne daugiau nei 3000 simbolių (be tarpų). Kūrybiškiausiems, savitą požiūrį į kiną atskleidusiems dalyviams bus įteikti prizai. Recenzijas kartu su dalyvio anketomis prašome siųsti iki lapkričio 30 d. el. p. *info@lkc.lt* arba adresu: Lietuvos kino centrui, Z. Sierakausko g. 15, LT-03105 Vilnius, nurodant „Jaunojo kino kritiko konkursui“. Daugiau informacijos apie konkursą: *www.lkc.lt/kino-populiarinimas/edukacija/lkc-projektai*.

10 d., šeštadienį, 18 val. „Muzikos valanda VU Šv. Jonų bažnyčioje“ – koncertas, skirtas VU Šv. Jonų bažnyčios atstatymo 15 metų sukakčiai paminėti. Dalyvaus VU vargonininkas dr. Vidas Pinkevičius. Skambės specialiai šiems vargonams ir šiai progai sukurta kompozitoriaus Teisučio Makačino Šventinės vargonų sonatos-simfonijos (2015) premjera. Bilietus platina *Bilietai.lt.*

9 d., penktadienį, 17 val. Kauno apskrities viešosios bibliotekos salėje (Radastų g. 2) – projektas „Auksinis laureatų ruduo“: filmas „Duburys“ (rež. Gytis Lukšas, pagal Nacionalinės premijos laureato Romualdo Granausko romaną). Filmą pristatys VDU lektorius, kino kritikas Gediminas Jankauskas.

20 d., antradienį, 18 val. Radastų g. 2, 322 kambaryje – susitikimas su aktoriumi, režisieriumi ir žurnalistu Kęstučiu Marčiulynu – budistų vienuoliu Bo Haeng ir jo knygos „Laiškai iš Drakono kalnų“ pristatymas.

Kauno fotografijos galerija kviečia teikti paraiškas parodai / projektui / kūrybinėms dirbtuvėms / paskaitų ciklui 2016 m. surengti. Pasiūlymus gali teikti tiek menininkai, tiek parodų kuratoriai, meno kritikai. Konkursui siūlomi projektai neprivalo būti grynai fotografiniai: jie gali būti tik tam tikrais aspektais susiję su fotografijos medija, jos teorija, filosofija.

Užpildytas paraiškas ir jų priedus (autoriaus ar kuratoriaus CV / kūrybinės veiklos aprašymas ir 12–20 fotografijų (bendra siunčiamų darbų apimtis neturi viršyti 8 Mb) prašome siųsti iki spalio 12 d. el. p. *info@kaunasgallery.lt* (nurodant „Galerijos konkursui”), taip pat galite pristatyti kompaktinę plokštelę į Kauno fotografijos galeriją (Vilniaus g. 2, LT-44280 Kaunas).

Atrinktų projektų autoriai bus informuoti asmeniškai, o konkurso rezultatai bus paskelbti Kauno fotografijos galerijos puslapyje *www.kaunasgallery.lt*.

Galerija įsipareigoja bent dalinai prisidėti prie finansinio atrinktų projektų įgyvendinimo.

8 d., ketvirtadienį, 17 val. Bažnytinio paveldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9, Vilnius) – parodos „Susimąstęs Kristus: nuo religinio atvaizdo iki tautos simbolio Rūpintojėlio“ atidarymas. Paroda veiks iki 2016 m. sausio 30 d.

Kauno tautinės kultūros centras organizuoja tradicinį respublikinį projektą „Giminės medis 2015“, skirtą Etnografinių regionų metams. Kviečiame vaikus, jaunuolius ir jų šeimos narius tapti savo šeimos metraštininkais, regioninio, istorinio ir kultūrinio savitumo saugotojais, pasidalyti savo šeimos tradicijomis, fotografijomis, relikvijomis, pasakojimais, prisiminimais apie svarbius šeimos įvykius. Projekto dalyviai gali rinktis kūrybinių darbų temas: „Mano šeimos istorija“, „Šeimos fotografija“, „Šeimos relikvija“, „Giminės medis“, „Giminės herbas“. Darbus pateikti iki spalio 23 d. į Kauno tautinės kultūros centrą, A. Jakšto g. 18, LT-44275 Kaunas. Daugiau informacijos: metodininkė Jurgita Kilikauskienė, tel. (8 679) 36715, (8 686) 85545, *www.ktkc.lt*.

14 d., trečiadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – vakaras, skirtas vertėjams-jubiliatams: Miltonui Starkui (1925–1992) – 90, Jonui Čeponiui – 80, Broniui Dovydaičiui – 70. Dalyvaus J. Čeponis ir B. Dovydaitis, Vidmantas Kiaušas-Elmiškis, aktorė Aušra Keliuotytė.

Lietuvos Nepriklausomybės kovų 95-mečio renginiai

9 d., penktadienį,

16 val. Gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio padėjimas.

16.05 val. 1919–1920 m. Lietuvos Nepriklausomybės kovų ekspozicijos apžiūrėjimas Vytauto Didžiojo karo muziejuje.

17 val. konferencija-diskusija „Europos centras prieš 95 metus ir dabar: nuo Vilniaus iki Kauno“ Kauno m. savivaldybės Didžiojoje salėje.

11 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Inesos Paliulytės „Liūdnas dievas“. Vienos dalies skaudi istorija visai šeimai (N–8). Režisierė I. Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieto kaina – 6 Eur.

11 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Klaipėdos dramos teatro dviejų dalių spektaklis Petro Zelenkos „Paprastos beprotybės istorijos“ (N-14). Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietų kainos – 6, 8,7 Eur.

13 d., antradienį, 18 val. premjera! Didžiojoje scenoje – Jānio Balodžio „Miškinis“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Valters Sīlis. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Bilietų kainos – 6, 9, 15, 17, 30 Eur.

14 d., trečiadienį, 14 val. Didžiojoje scenoje – Andriaus Kurieniaus „Moderatoriai“. Vienos dalies forumas. Režisierius A. Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieto kaina – 6 Eur, moksleiviams ir studentams – 4 Eur.

14 d., trečiadienį, 18 val. Rūtos salėje – „Aušros pažadas“. Vienos dalies spektaklis pagal Romaino Gary autobiografinį romaną. Inscenizacijos autorė ir režisierė Agnė Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 12 Eur.

14 d., trečiadienį, 15 d., ketvirtadienį, 19 val. Ilgojoje salėje – „Palata“. Vienos dalies spektaklis pagal Antono Čechovo kūrybą. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 17 Eur.

15 d., ketvirtadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latenas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 4, 6, 8, 10, 12 Eur.

16 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Gentis“. Vienos dalies spektaklis pagal Ievos Simonaitytės romaną „Aukštųjų Šimonių likimas“. Režisierius Agnius Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 4, 6, 9, 12, 14 Eur.

17 d., šeštadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Maxo Frischo „Biografija: vaidinimas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 4, 6, 10, 12, 14 Eur.

18 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalies muzikinis spektaklis vaikams pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“. Režisierė A. Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 4 Eur.

18 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Gera muzika *gyvai*“ koncertas: mistinė kelionė su persų muzikos meistru Kayhan Kalhor (Iranas). Koncerto trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 11-29 Eur. Bilietus platina *Bilietai.lt* ir teatro kasa.

20 d., antradienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklis Mariaus Ivaškevičiaus „Didis blogis“. Režisierius Árpád Schilling. Spektaklio trukmė – 2.30 val.

20 d., antradienį, 19 val. Ilgojoje salėje – Biljanos Srlbjanovič „Skėriai“. Dviejų dalių tragikomedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieto kaina – 9 Eur.

21 d., trečiadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Barbora“. Dviejų dalių spektaklis pagal Juozo Grušo dramą „Barbora Radvilaitė“. Režisierius Jonas Jurašas. Adaptacijos autorė Aušra Marija Sluckaitė. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilietų kainos – 4, 6, 8, 10, 12 Eur.

Iki lapkričio 1 d. Nacionaliniame Kauno dramos teatre veikia menininkės iš Berlyno – Aldonos Gustas – tapybos darbų paroda „Mano vaikystės Lietuva“ (vok. „Das Litauen Meiner Kindheit“).

Tarptautinis šokio festivalis „AURA 25“

8 d., ketvirtadienį, 21 val. Rūtos salėje – Pietų Korėjos šokio vakaras „Ryšys“ (choreografas Kwangmin Kim), „Medis“ (choreografas Sun Tae Lee), „Vyro dienoraštis“ (choreografas Kun Tae Park). Renginio trukmė – 1 val. Bilietų kainos – 10–15 Eur.

9 d., penktadienį, 22 val. Rūtos salėje – Chiara Frigo ir Emmanuel Jouthe (Italija, Kanada) „Kai mes buvome seni“. Spektaklio trukmė – 0.50 val. Bilietų kainos – 10–15 Eur.

10 d., šeštadienį, 16 val. Rūtos salėje – Tom Weinberger ir Milena Twiehaus (Izraelis, Nyderlandai) „Būna išimčių“, Idan Sharabi & Dancers (Izraelis) „Mūsų“. Renginio trukmė – 0.50 val. Bilietų kainos – 10–15 Eur.

Teatro kasa dirba kasdien nuo 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina „Tiketa“.

Kauno kamerinis teatras

9 d., penktadienį, 10 d., šeštadienį, 11 d., sekmadienį, 18 val. premjera! Johno Edwardo Cariani „Nesamas miestas“. Romantinė komedija. Režisierius Arvydas Lebeliūnas. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

16 d., penktadienį, 18 val. Moliere'o „Šykštuolis, arba Melo mokykla“. Komedija su pertrauka. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

17 d., šeštadienį, 18 val. literatūrinė-muzikinė kompozicija „Stebiuosi, Viešpatie, tavim...“. Kompozicijos autorius ir režisierius Aleksandras Rubinovas. Kompozicijos trukmė – 1.10 val. Bilietų kainos – 4,80, 6 Eur.

18 d., sekmadienį, 16 ir 19 val. grupės „Liūdni slibinai“ programa „Viskas netrukus baigsis“. Programos trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 14,20 Eur.

Teatro kasa dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt.*

9 d., penktadienį, 19 val. Mindaugo Valiuko „Barakudų medžioklė žaliems“. Režisierius M. Valiukas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietų kainos – 5,79, 7,24 Eur.

11 d., sekmadienį, 12 val. „Paslaptinga naktis“. Spektaklis vaikams. Režisierė Justina Jukonytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 5 Eur.

13 d., antradienį, 14 d., trečiadienį, 19 val. premjera! Ingrid Lausund „Bestuburiada“. Komiška drama. Režisierius Darius Rabašauskas. Bilietų kainos – 9, 11 Eur.

17 d., šeštadienį, 18 val. Frankos Rame ir Dario Fo „Laisvoji pora“ (N-16). Režisieriai Rima Januškevičiūtė ir Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

18 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Sidabrinis fėjos šaukštelis“. Spektaklis vaikams. Režisierė A. Dilytė. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieto kaina – 5 Eur.

Teatro kasa dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – dvi valandos prieš spektaklį, tel.: 40 84 70. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

9 d., penktadienį, 18 val. tarptautinis šokio festivalis „AURA 25“: Chiara Bersani (Italija) „Šeimos medis“. Choreografija – Chiara Bersani, bendradarbiaujant su Riccardo Buscarini, Matteo Ramponi. Bilietus platina „Tiketa“ ir šokio teatras „AURA“.

10 d., šeštadienį, 12 val. Andriaus Žiurausko ir Sergėjaus Bocullo „Molinis sapnas“ (nuo 7 m.). Režisierius A. Žiurauskas. Bilietų kainos – 2,30, 2,90, 3,50, 4,30 Eur, senjorams – 2 Eur.

11 d., sekmadienį, 12 val. „Princesės gimtadienis“. Oscaro Wilde'o pasakos motyvais (nuo 5 m.). Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietų kainos – 2,30, 2,90, 3,50 Eur.

14 d., trečiadienį, 18 val. aktoriaus Andriaus Bialobžeskio kūrybos vakaras „Ir nusinešė saulę miškai“. Bilietus platina *Bilietai.lt*.

17 d., šeštadienį, 12 val. premjera! Kauno valstybinio lėlių teatro ir Charkovo V. A. Afanasjevo akademinio valstybinio lėlių teatro spektaklis „Pliauskiukas Ivasiukas“. Ukrainiečių liaudies pasaka, kaip berniukas medinukas drąsa ir gudrumu klastingą Gyvatę įveikė (nuo 5 m.). Režisierė Oksana Dmitrijeva. Bilietų kainos – 2,30, 2,90, 3,50, 4,30 Eur.

18 d., sekmadienį, 12 val. „Ąžuolo vaikas“. Kaip vėjavaikis Giliukas išminties įgavo (nuo 5 m.). Autorė Daiva Čepauskaitė pagal Vytauto Petkevičiaus kūrinį „Gilės nuotykiai Ydų šalyje“. Režisierius Olegas Žiugžda. Bilietų kainos – 2,30, 2,90, 3,50 Eur.

Teatro kasa dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 221 691. Bilietus taip pat platina „Bilietų pasaulis“.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

8 d., ketvirtadienį, 18 val. Imre Kálmáno „Grafaitė Marica“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Alexey Stepaniuk (Rusija), dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas David Avdysh (Rusija). Spektaklio trukmė – 3.10 val. Bilietų kainos – 4, 6, 10, 12, 40 Eur.

10 d., šeštadienį, 18 val. Johanno Strausso „Čigonų baronas“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietų kainos – 6, 9, 14, 18, 40 Eur.

11 d., sekmadienį, 12 val. ir 18 val., 14 d., trečiadienį, 17 val. Antano Jasenkos „Dryžuota opera“. Dviejų dalių opera vaikams. Tekstas Vaidoto Martinaičio pagal Agnės Dilytės libretą. Režisierius Vaidotas Martinaitis, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Giedrė Brazytė, choreografė Vesta Grabštaitė, šviesų dailininkas Eugenijus Sabaliauskas, vaizdo projekcijų autorius Rimas Sakalauskas, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas ir Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietų kainos – 2, 4, 6, 7, 15 Eur.

16 d., penktadienį, 18 val. Johanno Strausso „Vienos kraujas“. Trijų veiksmų operetė. Atnaujinimo režisierius Gediminas Maciulevičius, dirigentas Virgilijus Visockis, atnaujinimo dailininkė Marta Vosyliūtė, choreografas Aleksandras Jankauskas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

17 d., šeštadienį, 18 val. „Zygfrydo Vernerio kabaretas“. Dviejų dalių muzikinis reviu. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Vilma Galeckaitė, choreografai Dainius Bervingis, Gintaras Visockis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

18 d., sekmadienį, 18 val. Johanno Strausso „Žydrasis Dunojus“. Dviejų dalių baletas. Choreografė ir režisierė Eglė Špokaitė, dirigentas Julius Geniušas, scenografas ir vaizdo projekcijų autorius Gintaras Makarevičius, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, šviesų dailininkas Audrius Jankauskas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 6, 9, 14, 18, 40 Eur.

Teatro kasa dirba II–VII 11–14, 15–18 val., tel. 20 09 33. Bilietų galima įsigyti ir internetu *www.muzikinisteatras.lt*.

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA
KAUNO VALSTYBINĖ FILHARMONIJA

8 d., ketvirtadienį, 18 val. Merūno Vitulskio solinis koncertas „Aš ir muzika“. Bilietų kainos – 12, 15, 18 Eur.

9 d., penktadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras – Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Constantine Orbelian (JAV-Armėnija, vadovas Algimantas Treikauskas). Solistas Gennaro Cardaropoli (smuikas, Italija). Dirigentas Pavel Berman (Italija). Programoje – Piotro Čaikovskij Koncertas smuikui ir orkestrui D-dur, op. 35. Bilietų kainos – 5, 7, 10 Eur.

10 d., šeštadienį, 17 val. IV Lietuvos kamerinės muzikos festivalio koncertas – VDU Kamerinis orkestras (vyr. dirigentas Jonas Janulevičius). Solistas Konstantin Manaev (violončelė, Vokietija). Dirigentas Jonas Janulevičius. Programoje – kompozitorių Johanno Sebastiano Bacho, Roberto Schumanno, Piotro Čaikovskij, Azizaos Sadikovos kūriniai. Bilietų kainos – 5, 7, 10 Eur.

11 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė visai šeimai „Orkestro svečiai – jaunieji solistai“. Pučiamųjų instrumentų orkestras „Ąžuolynas“. Dirigentas Ričardas Kukulskis. Programoje – lietuvių ir užsienio kompozitorių kūriniai. Bilieto kaina – 4 Eur.

14 d., trečiadienį, 18 val. Mažojoje salėje – „XX amžiaus mozaika“. Silvija Vaitkevičiūtė (smuikas), Simona Zajančauskaitė (fortepijonas). Bilieto kaina – 5 Eur.

16 d., penktadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Modestas Pitrėnas). Solistė Guoda Gedvilaitė (fortepijonas). Garbės dirigentas Juozas Domarkas. Bilietų kaina – 5, 7, 10 Eur.

17 d., šeštadienį, 17 val. koncertas „Susitikimai: draugai, kolegos, mokiniai...“, skirtas VDU MA prof. Sabinos Martinaitytės ir doc. Audronės Eitmanavičiūtės pedagoginio darbo 25-mečiui. Koncerte susitiks mokytojos ir mokiniai, dabartiniai kolegos ir draugai: Sabina Martinaitytė, Kristina Siurbytė, Egidijus Bavikinas, Liudas Mikalauskas, Rūta Ščiogolevaitė, Simona Radišauskaitė, Andrius Apšega, Rūta Černiūtė, Ieva Goleckytė, Daura Buivydė, Jurgis Jarašius. Juos visus pasitiks pianistė Audronė Eitmanavičiūtė. Bilieto kaina – 5 Eur.

18 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė visai šeimai „Mūsų dienos – kaip šventė“, skiriama Šiaulių berniukų ir jaunuolių choro „Dagilėlis“ 25-mečiui. Vilniaus miesto savivaldybės Šv. Kristoforo kamerinis orkestras (meno vadovas ir dirigentas Donatas Katkus), Šiaulių berniukų ir jaunuolių choras „Dagilėlis“ (meno vadovas ir dirigentas Remigijus Adomaitis). Daiva Šulcaitė (fortepijonas). Dirigentas Remigijus Adomaitis. Bilieto kaina – 4 Eur.

20 d., antradienį, 18 val. grupės „El Fuego“ koncertas „Žodžiai gyvenimui“. Bilietų kainos – 9, 12, 15 Eur.

21 d., trečiadienį, 18 val. Kamerinės muzikos vakaras – ansamblis „Dagamba“ (Latvija): Valters Puce (violončelė, kompozicijos), Antons Trocjuks (violončelė), Dainis Tenis (klavišiniai), Hamidreza Rahbaralam (perkusija). Bilietų kainos – 5, 7 Eur.

Filharmonijos kasa dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina „Tiketa“.

---

8 d., ketvirtadienį, 16 val. Kauno miesto muziejaus skyriuje M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje (K. Petrausko g. 31) – dailininko Romaldo Kuso parodos „Tapybinė vizija“ atidarymas. Paroda veiks iki **lapkričio 30 d.**

13 d., antradienį, 14 val. Kauno miesto muziejaus padalinyje J. Gruodžio memorialiniame muziejuje (Salako g. 18) – ekskursija „Mano darbas taurus“. Būtina išankstinė registracija tel. (8 37) 73 24 98.

13 d., antradienį, 14.30 val. Kauno miesto muziejus (M. Valančiaus g. 6), siekdamas pratęsti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimą, kviečia pradinių klasių, istorijos, rusų, anglų, lietuvių, muzikos, dailės, technologijų, fizikos, chemijos, ekonomikos, kūno kultūros, biologijos mokytojus, klasių auklėtojus, būrelių vadovus į seminarą „Muziejų edukacija. Alternatyvaus švietimo galimybės“.

20 d., antradienį, 14 val. Kauno miesto muziejuje – ekskursija „Kaunas: pasroviui ir prieš srovę“. Būtina išankstinė registracija tel. (8 37) 20 82 20.

Renginiai nemokami. Daugiau informacijos: *www.kaunomuziejus.lt*.

In memoriam

EUGENIJUS VALOTKA

1938 02 13–2015 09 30

Paskutinę rugsėjo dieną netekome rašytojo satyriko, Lietuvos rašytojų sąjungos nario Eugenijaus Valotkos.

Matas Eugenijus Valotka gimė 1938 m. vasario 13 d. Vadžgirio miestelyje, Jurbarko rajone. Dar tebesimokydamas Šiaulių II Darbo jaunimo mokykloje, kurią baigė 1959 m., dirbo šaltkalvio mokiniu, gręžėju, transportuotoju Šiaulių dviračių gamykloje, kopijuotoju projektavimo institute „Lietprojektas“. Baigęs mokyklą, įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultetą studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros, kartu dirbo nepilnamečių auklėjimo įstaigose – auklėtoju Vilniaus vaikų priėmimo-skirstymo punkte bei Vilniaus nepilnamečių auklėjimo kolonijoje. Universitetą baigė 1964 m. Nuo 1965 m. dirbo spaudoje – korektoriumi „Komjaunimo tiesoje“, vyresniuoju redaktoriumi „Šluotos“ ir „Sparnų“ žurnalų redakcijose. Nuo 1970 m. iki pensijos triūsė „Vagos“ leidykloje, redaguodamas šiuolaikinę lietuvių prozą – Alf. Bieliausko, M. Slucko, Vyt. Rimkevičiaus, A. Laurinčiuko ir daugelio kitų to meto rašytojų kūrinius. Dirbdamas „Vagoje“, parengė ir sudarė pomirtinius Vl. Audronašos, S. Kapnio, K. Plačenio, A. Griciaus, A. Zabielsko kūrinių rinkinius.

Rašyti humoreskas E. Valotka pradėjo dar studijuodamas universitete. Turėdamas skvarbią akį ir kandų liežuvį, natūraliai linko į satyrinį pasaulio vaizdavimą. Pirmieji kūriniai – epigramos – spaudoje pasirodė 1961 m. Išleido tris prozos knygas – „Urvinis žmogus“ (1972), „Šventasis melas“ (1981) ir „Balta varna“ (1986). 1987 m. tapo Lietuvos rašytojų sąjungos nariu. Paskiri jo kūriniai išversti į bulgarų, lenkų, slovakų, ukrainiečių, latvių, estų ir kitas kalbas.

Visi, kam teko dirbti ir bendrauti su Eugenijum Valotka, prisimins jį kaip be galo kruopštų, reiklų redaktorių, draugišką ir paslaugų kolegą, kandų, kritišką pašnekovą, išmoningą, įžvalgų satyriką ir žvejybos entuziastą.

Lietuvos rašytojų sąjunga

KAUNO MENININKŲ NAMAI

13 d., antradienį, 18 val. Zitos Martinavičiūtės (sopranas) ir Nijolės Ralytės (fortepijonas) solinė programa. Taip pat dalyvaus svečiai iš Kinijos – Wang Yu (baritonas) ir Wan Xiangou (fortepijonas). Bilieto kaina – 5 Eur, moksleiviams, studentams, senjorams, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 2 Eur. Bilietų galima įsigyti Kauno menininkų namų „Mūzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val. ir prieš renginį), taip pat visose „Tiketa“ kasose.

14 d., trečiadienį, 18 val. Parodų salėje – Gabrielės Šermukšnytės parodos „Tuoj išskris paukščiukas“ atidarymas. Paroda veiks iki **spalio 30 d.** Įėjimas nemokamas.

16 d., penktadienį, 18 val. šiuolaikinio šokio spektaklis „Garbė močiutėms“. Aktoriai-šokėjai: Sigutė Juraškaitė, Greta Grinevičiūtė, Agnietė Lisičkinaitė, Telman Ragimov, Aleksandr Špilevoj. Dramaturgija Teklės Kavtaradzės. Įėjimas nemokamas.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

M. Daukšos g. 34, 44283 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322235, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322266, (8-656) 41705
Talkininkai:
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

28 500 Eur
3-5, 8-23, 27,28 p.

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 2,6 Eur (9 Lt)
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Spalio 13 d. 18 val. (AV17) galerija (Vilnius, Aušros vartų g. 17) maloniai kviečia į juvelyrės Eglės Čėjauskaitės-Gintalės personalinės parodos „Balsai ir daiktai“ (Balsā i daiktā) atidarymą.

Galerijoje juvelyrė pristatys specialiai šiai parodai sukurtus darbus, kuriuos inspiravo poetės, literatūrologės prof. Viktorijos Daujotytės eiliuoti tekstai ir knygos, parašytos žemaičių tarme: „Balsai ūkuose“ (*Balsā ūkūs*), „Gyvenu viena“ (*Gīvenu vīna*) bei „Tai parėjau“ (*Tata parėjau*).

Remdamasi V. Daujotytės poezija, parodos autorė savo juvelyriniuose objektuose siekia ne iliustruoti tekstų turinį, bet materializuoti juose perteiktą autentišką žemaitišką pasaulėjautą, šiai kultūrai būdingą nuotaiką ir estetiką. Semtis kūrybos idėjų žemaitiškoje literatūroje juvelyrę paskatino tiek asmeninis santykis su Žemaitijos kraštu, iš kurio pati kilusi, tiek noras priminti vis dar gyvą, autentišką jo kalbą. Menininkės teigimu, parodoje suartinus mažąją plastiką ir poeziją – du senas tradicijas turinčius menus – praplečiamos ir vieno, ir kito suvokimo ribos. Iš šios kūrybinių jėgų sintezės gimsta vienas bendras išgyvenimas, kurio centre – moters portretas.

Parodoje bus eksponuojami E. Čėjauskaitės-Gintalės kurti kaklo papuošalai, škaplieriai, segės, medaliai, plaukų puošmenos, objektai, kurių provaizdžiais tapo V. Daujotytės tekstuose minimi religiniai, tautiniai bei folkloriniai daiktai. Kūriniuose savo idėjas autorė išreiškia derindama įvairias medžiagas: metalus (sidabrą, plieną, auksą, bronzą) su stiklu, tekstile, akmenimis, kitomis organinės kilmės medžiagomis (gintaru, medžiu, suakmenėjusiu medžiu, mamuto kaulu, šilku).

E. Čėjauskaitė-Gintalė – Lietuvos juvelyrė, konceptuali menininkė, kurianti netradicinius, išskirtinius juvelyrikos objektus bei papuošalus iš metalo, tekstilės ir kt. Ji baigusi metalo meno ir dizaino specialybes Vilniaus dailės akademijoje, yra nuolatinė parodų užsienyje ir Lietuvoje dalyvė, tarptautinių ir regioninių juvelyrikos konkursų laimėtoja, Lietuvos dailininkų sąjungos bei tarptautinės medalininkų asociacijos FIDEM narė. Tai 8-oji personalinė autorės paroda bei antrasis pasirodymas (AV17) galerijoje.

„Ši paroda – tarsi atkurto žemaitiško universumo fragmentas. Buvusios (galbūt) harmoningos būties, gamtos ir kasdienybės šventumo vieta. Ten, kur laikas lėtas, kalba – žemaičių, žodžiai – žemiški, taupūs, neskubrūs, kur pilna neatpažintos poezijos, sunkios, kartais rūsčios, kuri įsižeistų, pavadinta poezija. Gal tokios vietos iš tiesų niekuomet nebuvo, gal tie daiktai – iš ilgesio, iš įsivaizduojamos atminties? Bet kokiu atveju viskas labai atvira ir tikra. Nėra atstumo, atsitraukimo, savistabos ir saviironijos. Viskas kalba savo balsais“, – teigia menotyrininkė Jurgita Ludavičienė.

Paroda veiks **iki lapkričio 7 d.**